

## EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN LUCAS TU'UN VA'A NI CHAA SAN LUCAS

### *Siki tú'un ni chaa San Lucas*

<sup>1</sup> Kua'a cháa ni kachaa-de tu'un ná taká tiñu ni sá'a Jesús ni kajini-yo. <sup>2</sup> Te cháa ni kajini nuu-yá ná onde kiví ní kejá'á-yá, ni kajani-de tu'un-ya. Te ni kakastu'ún-de nuu-yo. <sup>3</sup> Te náá, a ni nandúkú víi-ná taká tu'un-ya, ná onde kiví ní kejá'á. Te jáni ini-ná ja súni ío va'a chaa kájí-ná tu'un yá'a nuu-ní, Teófilo máni, <sup>4</sup> náva'a ná kuní-ní ja ío ndaa taká tu'un ni skuá'a-ní.

### *Ja ní ka'an ndajá'a Dios jín Zacarías*

<sup>5</sup> Te kiví ní kuu Herodes rey ñuu Judea, ni jo in sutu nání-de Zacarías ja ní chindéé tá'an-de jín Abías. Te ñasíí-de nání-ña Elisabet. Te onde chíi Aarón vai tata-ña. <sup>6</sup> Te cháa ndaa ni kakuu ndendúú-de nuu Dios. Te ñúkúún ní kaskíkuu-de taká tu'un jín tiñu tá'ú-yá nuu-yo. <sup>7</sup> Te tú se'e-de ní ío, chí Elisabet, ña'an numá kúu-ña, te vina, a ni kayii-de. <sup>8</sup> Yúan-na te ni jaa kiví ní kateta'an-i nuu Zacarías jiku-de jín tiñu ja kúu-de sutu nuu Dios, <sup>9</sup> nátu'un ni kasá'a máá sutú. Te ja yúan ni kivi-de ini ve'e ii máá Jító'o-yo. Te ní ja'mu-de susia kutú. <sup>10</sup> Te nini ja'mu-de susia kutú, te ichi yatá vé'e ii, kájikān ta'u ñáyivi kuá'a. <sup>11</sup> Te ni kenda in ndajá'a máá Jító'o-yo núu-dé, kándii-ya ichi ndává'a altar nuu ja'mu-de susia kutú. <sup>12</sup> Te ni

jini Zacarías nuu-yá, te ni yu'ú-de, te ni kisi-i-de. <sup>13</sup> Ko máá ndájá'a-ún, ni ka'an-ya jín-de: Zacarías, ma yú'ú-ro, chi ja ní jikan ta'u-ro a ni jini so'o Dios. Te ñasí'í-ro Elisabet, skáku-ña in se'e yíi, te skúnání-ró-i Juan. <sup>14</sup> Te kusii xáan iní-ro. Te kusii iní kua'a ñayivi jín-i kivi káku-i. <sup>15</sup> Te kuu-i in chaá kúñá'nu nuu Dios. Te ma kó'o-i vino, ni ndixi. Te kukútú Espíritu Santo iní-i, vasa ñú'un-ga-i chii náa-i. <sup>16</sup> Te kua'a cháa Israel ndió káva iní-de nuu Dios sá'a-i. <sup>17</sup> Te kuxnúu-i jín modo jín fuerza Elías nuu I'a kii. Te taká táa, ndundá'ú iní-de se'e-de, te chaá ni'in iní, nakuandatu-de tu'un ndíchí ká'an chaá ndaa, sá'a-i. Te sátu'a-i ñayivi koo tu'a ja cháa máá Jito'o-yo. Achí-ya jín-de. <sup>18</sup> Te ni ka'an Zacarías jín ndájá'a-ún: Ndasá kuní-ná te nú jandáa kúu, chi chaá ni yii kúu-ná, te ñasí'í-ná, suni a ni yii-ña, áchí-de. <sup>19</sup> Te ni ka'an ndájá'a-yá: Máá-rí kúu Gabriel, ja kándij-ri nuu Dios. Te ni tájí-yá ruu, vai ka'an-ri jín-ró, te kachí-ri tu'un va'a yá'a nuu-ro. <sup>20</sup> Vina te kuñí'in-ro, te ma kúu ka'an-ro ondé kivi skíkuu tu'un yá'a, chi tú ní kándija-ró tu'un ni ka'an-ri, te tu'un skíkuu ná'in kúu, ná jáa kivi, áchí-ya jín-de. <sup>21</sup> Te ñayivi-ún, káindatu-i Zacarías. Te kájani iní-i naún tá'an-de ja ní kuná'án kánde-de iní ve'e ii. <sup>22</sup> Yúan-na te ni ndenda-de, te tuká ní kúu ka'an-de jín-i. Te ni kajuku'un iní-i ja iní ve'e ii-ún ni jini-de in ja Dios ni skóto-ya-dé. Te máá seña-na ni sá'a-de nuu-í, chi a ni kuñí'in-de. <sup>23</sup> Te nuu ní jinu tiñu ndíso-de, te kuano'on-dé ve'e-de. <sup>24</sup> Yúan-na te ni kuu yaku kivi. Te ñasí'í-de Elisabet, ni ni'in sé'e-ña. Te ni chisa'í-ña máá-ña ú'un yoq. Te ni ka'an-ña: <sup>25</sup> Súan

n̄i sá'a máá Jito'o-yo jíin-rí ja ní jini-ya núu-rí. Te vina tuká kúka nuu-rí nuu táká ñayivi. Achí-ña.

*Ja ní ka'an Gabriel jíin María*

<sup>26</sup> Te nuu iñú yoo, te n̄i tájí Dios ndajá'a Gabriel, n̄i ja'an-ya ñin ñuu nání Nazaret, ndañú Galilea. <sup>27</sup> N̄i ja'an-ya núu ñin ña'an jáá, já á yani tanda'a-ña jíin ñin chaa nání José. Te onde ch̄i David vai tata-de. Te ña'an jáá-ún nání-ña María. <sup>28</sup> Te n̄i jaá ndajá'a-yá nuu kánchaa-ña yúan. Te n̄i ka'an-ya jíin-ña: Taá ndii, ta'u-ro kúu, ch̄i máá Jito'o-yo jíka-ya jíin-ró. Te xáán ndatu kéndoo-ro vásá táká ña'an. Achí-ya. <sup>29</sup> Te máá-ña, n̄i jini-ña núu-yá. Te n̄i kuñáá ini-ña já súan n̄i ka'an-ya. Te jáni ini-ña naún tu'un kúu ja ní ka'an-ya-ún. <sup>30</sup> Yúan-na te n̄i ka'an ndajá'a-yá jíin-ña: María, ma yú'ú-ro, ch̄i n̄i kus̄i iní Dios jíin-ró. <sup>31</sup> Vina te juku'un se'e-ró, te skáku-ró ñin se'e yíi. Te skúnání-ró-i Jesús. <sup>32</sup> Kuñá'nu s̄uchí-ún. Te kunání-i Se'e I'a kúñá'nu xaan. Te máá Tatá Dios kua'a-ya mesa táa-i David nuu-í. <sup>33</sup> Te tá'ú-i tiñu ini ve'e Jacob ñí káni. Te k̄ivi tá'ú-i tiñu-ún, ma ndí'i kuti. Achí-ya. <sup>34</sup> Yúan-na te n̄i ka'an María jíin ndajá'a-yá: Ndasaa koo Táta, ch̄i tú yii-ná ío, áchí-ña. <sup>35</sup> Te n̄i kachi ndajá'a-yá jíin-ña: Máá Espíritu Santo kii siki-ro, te fuerza máá I'a kúñá'nu xaan sá'a kati siki-ro. Yuán máá s̄uchí i káku-ún, kunání-i Se'e Dios. <sup>36</sup> Te k̄astu'ún-rí nuu-ro, já tá'an-ró Elisabet, suni a n̄i ni'in sé'e-ña vina vasa a n̄i yii-ña. Te vina ío iñu yoo já tuká nání-ña ñá'an numá. <sup>37</sup> Chi taká ja kuní Dios, te kuu sá'a-ya, áchí ndajá'a-yá <sup>38</sup> yúan-na te n̄i ka'an María: Kuu, ch̄i jatíñu-ná nuu máá Tatá Dios,

te súan ná kóo nátu'un n̄i ka'an-ní núsáá, áchí-ña.  
Te máá ndájá'a-ún, kua'an-ya.

### *J̄a ní j̄aa María nuu Elisabet*

<sup>39</sup> Te n̄i kuu k̄iv̄i. Te n̄i ndukuiñ̄i María, n̄i kaa-ña  
ñ̄in yuku kuá'an-ña, n̄i j̄aa-ña ñ̄in ñ̄uu nání Judá.  
<sup>40</sup> Te n̄i k̄iv̄i-ña iní ve'e Zacarías. Te n̄i ka'an-ña  
j̄ín Elisabet. <sup>41</sup> Te nuu ní jini so'o Elisabet tu'un  
n̄i ka'an María j̄ín-ña, te suchí lúlí-ún n̄i tuñu-ni-i  
ch̄ii-ña. Te n̄i chítú nd̄i Elisabet j̄ín Esp̄iritu Santo.  
<sup>42</sup> Te n̄i ka'an j̄aa-ña: Xáán ndatu kúu-ró núu táká  
ña'an. Te suni xáán ndatu kúu suchí ñú'un ch̄ii-ró.  
<sup>43</sup> Te naún ña'an kúu ruu j̄a ní chaá náá máá Jito'o-ri  
nuu-rí. <sup>44</sup> Chi j̄a ní jini so'o-ri tu'un n̄i ka'an-ro  
j̄ín-rí, te suchí ñú'un ch̄ii-ri yá'a, n̄i tuñu-ni-i j̄a  
kús̄i iní-i. <sup>45</sup> Xáán ndatu kúu ña'an ní kandíja-ún,  
ch̄i taká tu'un n̄i keyu'u máá Tatá Dios, sk̄ikuu ná'in  
j̄ín-ña, áchí Elisabet. <sup>46</sup> Yúan-na te n̄i ka'an María:  
Kúu in̄i-ri j̄a ná ndúñá'nu máá Tatá Dios. <sup>47</sup> Te kús̄i  
in̄i-ri j̄ín Dios j̄a náma-ya rúu. <sup>48</sup> Chi n̄i jini-ya j̄a  
kúka nuu iní ña'an j̄atíñu nuu-ya núú. Ko onde vina  
te ka'an taká ñayiv̄i j̄ín-rí j̄a xáán ndatu-ri. <sup>49</sup> Chi  
I'a tíin ndi'i fuerza, n̄i sá'a-ya tíñu ñá'nu j̄ín-rí, te  
sí'ví íi ñáva'a-ya. <sup>50</sup> Te ní káni kúndá'ú in̄i-ya táká  
ñayiv̄i kájandatu nuu-ya. <sup>51</sup> N̄i sá'a-ya tíñu ñá'nu j̄ín  
ndá'a-ya. Te n̄i skúnu-ya cháa vix̄i kája'an-de, onde  
j̄ín táká j̄a kájani sáni in̄i-de. <sup>52</sup> Te n̄i chaxio-ya  
cháa kákuñá'nu nuu mesa-de. Ko chaá kákundá'ú,  
n̄i nasáñá'nu-ya-dé. <sup>53</sup> Te nuu cháa káji'i soko, n̄i  
j̄a'a-ya j̄a kée vá'a-de. Ko chaá kúká, n̄i kiñi'in  
sáni-ya-dé kája'an-de. <sup>54</sup> Te n̄i chindéé ní chituu-ya  
mozo-ya ñáyiv̄i Israel, ch̄i núku'un in̄i-ya j̄a ní

kundá'ú iní-ya-í. <sup>55</sup> Chi nī ka'an-ya jíin ndíyi táa-yo jíiná'an-de, ja ní káni kundá'ú iní-ya Abraham jíin táká tata-de, áchí María. <sup>56</sup> Te nī kanchaa María jíin-ña nátu'un unī yoṓ. Yúan-na te kuano'on-ña ve'e-ña.

*Kiví ní kaku Juan, chaa skuánducha*

<sup>57</sup> Te Elisabet nī jaa kiví skáku-ña sé'e-ña. Te nī skáku-ña ñn se'e yí. <sup>58</sup> Te nī kajini tu'un tá'an-ña jíin ñáyivi káxiukú yáni, ja Dios xaan ní kundá'ú iní-ya-ña. Te kákusi iní-i jíin-ña. <sup>59</sup> Yúan-na te nuu uná kiví, te nī chakoyo-de ja xití ndúu suchí yikín-ún. Te skúnání-de-i sí'ví táa-i Zacarías núu. <sup>60</sup> Ko nī ka'an náa-i: Ma kúu, chí Juan kunání-i, áchí-ña. <sup>61</sup> Te nī kaka'an-de jíin-ña: Naja. Te tú ni ñn tá'an-ró nání súan, áchí-de. <sup>62</sup> Yúan-na te jíin seña kájika tu'un-de táa-i ndasa kuní-de kunání-i. <sup>63</sup> Te nī jikan máa-de ñn tutu. Te yúan nī chaa-de: Juan kunání-i, áchí. Te taká ñáyivi-ún nī kanaa iní kánde'é-i. <sup>64</sup> Te nī nanuña-ni yu'u-dé. Te nī nduvitá-ni yaa-dé. Te nī naka'an-ni-de nī nakana jaa-de Dios. <sup>65</sup> Te taká ñáyivi kákuu tá'an-de, nī kayu'ú-i. Te nī jicha taká tu'un yá'a kua'an ní yúku ndáñúu Judea. <sup>66</sup> Te taká ja ní kajini so'o tu'un-ún, nī kañu'un-ni iní máa. Te kaka'an: Ndasá koo suchí yá'a núsáa, chí máa Tatá Dios ndíto-ya-í, áchí. <sup>67</sup> Yúan-na te táa-i Zacarías, nī chítú ndí-dé jíin Espíritu Santo. Te nī jani-de tu'un: <sup>68</sup> Ná nákana jaa-yó máa Tatá Dios ñáyivi Israel, chí nī kinde'é-yá ñáyivi-yá. Te nī nama-ya-í. <sup>69</sup> Te onde iní ve'e mozo-ya David, nī jani-ya ñn chaa kúñá'nu nama yóo. <sup>70</sup> Nátu'un nī kaka'an chaa ndoo nī

kajani tu'un-ya ní kikoyo-de onde xnáñúú, <sup>71</sup> ja náma-ya yóó iní nda'a cháa kájito u'u yóó jín núu já kákiti iní kájito yóó. <sup>72</sup> Chí kúndá'ú iní-ya táa-yo. Te núku'un iní-ya tú'un ii ní keyu'u-yá. <sup>73</sup> Tu'un-ún nī chísó tú'un téyí-yá nuu Abraham, ja kuá'a-ya núu-yo. <sup>74</sup> Ja náma-ya yóó nuu cháa kájito u'u yóó. Te mā yú'ú-ga-yo, kua tíñu-yó núu-yá. <sup>75</sup> Jín tíñu ndoo jín tíñu ndaa taká kivi kúchaku-yo. <sup>76</sup> Te róo suchí lúlí, kunání-ró cháa jáni tu'un I'a kúñá'nu xaan, chí kuxnúú-ró kí'in-ro íchi núu máá Jito'o-yo náva'a sátu'a-ró íchi-yá. <sup>77</sup> Te kastu'ún-ró núu ñáyivi máá-yá ja náma-ya-í, jín já kóo tuká'nu iní nuu taká kuachi-i. <sup>78</sup> Chí xaan kúndá'ú iní Díos yóó. Ja yúan kúndijin nuu-yo sá'a I'a ñá'nu. <sup>79</sup> Náva'a kundijin nuu já ká'in ññáa jín núu já kákuni naa. Yúan-na te kuu kaka-yó íchi vá'a, jín íchi túu tundó'o, sá'a-ya, áchí-de. <sup>80</sup> Te suchí lúlí-ún, nī ja'nu ndéé-i, te nī yija iní-i. Te nī kanchaa-i onde nuu ñú'un té'é ondé kivi ní stá'an ndijin-i máá-i nuu ñáyivi Israel.

## 2

### *Kivi ní kaku Jesucristo*

<sup>1</sup> Te nī kuu yaku kivi. Te Augusto César, nī jacha-de tu'un ja taká ñáyivi ndútútú xiní-í jíná'an-i. <sup>2</sup> Ya'á kúu ja ní ndutútú núu xiní-í. Te Cirenio nī kuu-de gobernador ñuu Siria. <sup>3</sup> Te taká ñáyivi-ún, kája'an-i ndita'an ñuu-i ja náku'a-a-i xiní-í. <sup>4</sup> Te ja yúan ní kenda José iní ñuu Nazaret, ndañúu Galilea. Te nī kaa-de kua'an-de ñuu Judea. Te nī kivi-de ñuu David ja nání Belén. Chí tá'an iní ve'e David kúu-de. <sup>5</sup> Náva'a naku'a-a-de xiní-dé

jín ñásí'í-de María, ch̄i a yani tanda'a-ñá jín-de, te ñú'un se'e-ña. <sup>6</sup> Te nini ká'iin-de yúan, te ñi jinu kiv̄i skáku-ña-í. <sup>7</sup> Te ñi skáku-ña sé'e yíi núú-ña. Te ñi chisúkun-ñá-i, te ñi jak̄in-ña-í in̄i nundóó k̄iti, ch̄i tuká núña mesón. <sup>8</sup> Te suni ñuu yúan ío cháa kándito ñúú-de rīi-de. <sup>9</sup> Te yúan ñi kii ñin ndajá'a máá Tatá Dios nuu-dé. Te káyu'ú xaan-dé. <sup>10</sup> Te ñi ka'an máá ndajá'a-yá jín-de: Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chi vai-ri kástu'ún-rí ñin tu'un va'a nuu-ro, te kus̄i iní taká ñayivi sá'a. <sup>11</sup> Chi vina onde in̄i ñuu David ñi kaku ñin I'a nama róó. Cristo máá Jito'o-yo kúu-ya. <sup>12</sup> Te kuni-ro já súan ío, ch̄i nani'in-ro súchí yik̄in-ún yisúkun-í sa'ma te kátúu-í in̄i ñin nundóó k̄iti. Achí-ya. <sup>13</sup> Te sanaa-ní te ñi kenda ñin tikun̄i andíví, ká'iin kua'a-yá jín ndajá'a-yá-ún, kánakana jaa-ya Dios, te káka'an-ya: <sup>14</sup> Ná nákana jaa-yó Dios onde andíví. Te ná ndúndéé iní taká ñayivi iní ñuyivi yá'a, sá'a Dios ja kús̄i iní-ya jín-i, áchí. <sup>15</sup> Yúan-na te ndajá'a-yá-ún, ñi xndóo-ya-dé te káno'on-ya andíví. Te máá cháa ndíto-ti, káka'an-de: Ná kí'on ondé Belén te kuni-yo naún ní kuu. Ch̄i súan ñi kastu'ún máá Tatá Dios nuu-yo. Achí-de. <sup>16</sup> Te yach̄i kája'an-de. Te ñi kajini-de nuu María jín José, jín núu súchí yik̄in-ún kátúu-í in̄i nundóó k̄iti. <sup>17</sup> Te súan ñi kajini-de nuu-í. Te ñi kajacha-de tu'un ndasa ñi kajini-de sik̄i súchí yik̄in-ún. <sup>18</sup> Te ñi kanaa iní taká ñayivi ní kajini so'o-i tu'un káka'an cháa kándito rīi. <sup>19</sup> Ko María ñi chiva'a-ña taká tu'un yá'a. Te náxndáa-ña tú'un-ún in̄i añú-ña. <sup>20</sup> Te ñi kanaxió káva cháa kándito rīi, káno'on-de, kánakana jaa-de Dios. Ch̄i

n̄i kajini-de ja ío ndaa taká tu'un n̄i kajini so'o-de, nátu'un n̄i ka'an ndajá'a-yá jín-de.

*Ja ní stá'an-de-i nuu máa Dios ini ve'e ij*

<sup>21</sup> Te n̄i kuu unā kiv̄i. Te n̄i xit̄i ndúu suchí yíkín-ún. Te n̄i kaskúnání-de-i Jesús, ch̄i sí'ví-ún n̄i ka'an ndajá'a-yá ná té júku'un-ga-i núú. <sup>22</sup> Yúan-na te n̄i jinu kiv̄i ndúndoo-ña, nátu'un ká'an ley Moisés. Te n̄i kajanchaka-de-i ñuu Jerusalén náva'a stá'an-de-i nuu máa Tatá Dios. <sup>23</sup> Ch̄i yóso núu tutú máa Tatá Dios: Taká suchí yíi káku núú, suchí-ún, ná kúña ij-í nuu máa Tatá Dios, áchí. <sup>24</sup> Te suni soko-dé uu lí'vi, xí úu paloma, nátu'un ká'an ley máa Tatá Dios. <sup>25</sup> Te yúan ío ñn chaa ñuu Jerusalén, nání-de Simeón. Te chaa ndaa, chaa ndoo kúu-de, te ñúkuu ini-de chaa I'a ka'an tu'un ndéé jín ñáyivi Israel. Te Espiritu Santo jika-ya jín-de. <sup>26</sup> Ch̄i a n̄i kastu'ún Espiritu Santo nuu-dé ja má kúu kuti-dé te nú tú kun̄i-de nuu Cristo máa Tatá Dios xna'an-ga. <sup>27</sup> Te n̄i chaa-de ini ve'e ij, n̄i sá'a Espiritu Santo. Yúan-na te táa suchí lúlí Jesús, n̄i kaskivi-de-i ini ve'e ij, ja sá'a-de jín-i nátu'un ká'an ley. <sup>28</sup> Te Simeón, n̄i junu nchaa-de-i. Te n̄i nakana jaa-de Dios. Te n̄i ka'an-de: <sup>29</sup> Ai Táta, sía-ní mozo-ní ná kí'in-de, nátu'un n̄i ka'an-ní, ch̄i n̄i kuva'a ini-ná vina. <sup>30</sup> Ch̄i n̄i jin̄i jín núu-ná ja náma-ní yóo. <sup>31</sup> Ch̄i yúan ní sátu'a-ní jito nuu táká ñáyivi, <sup>32</sup> náva'a ná kúndijin nuu ñáyivi s̄in nación, te nduñá'nu ñáyivi máa-ní Israel, sá'a-ní. Achí-de. <sup>33</sup> Te José jín náa-i, kánaa ini-de kajini so'o-de tu'un-i ndasa ká'an chaa-ún. <sup>34</sup> Te n̄i jikan ta'u Simeón ja'a-dé jíná'an-de. Te n̄i ka'an-de jín náa-i María: Suchí yá'a vai-i ja nduá te ndonda kua'a ñáyivi Israel



sá'a-i. Te státá'an ñayivi já sikí-í. <sup>35</sup> Náva'a ná kenda ndijin ndasa kájani iní kua'a ñayivi. Te ñn yuchi kuiso iní añú-ro. Achí-de. <sup>36</sup> Te suni kánde Ana yúan, ña'an jáni tu'un Dios kúu-ña, se'e Fanuel tata Aser kúu-ña. Te a ñi yii-ña chi onde ná jáá-ña te ñi kanchaa-ña jín yíi-ña usia kua. <sup>37</sup> Te ñi kendoo ndá'ú-ña ondé ñi jinu-ña kúun xíko kuun kuiá-ña. Te tú kúxio-ña iní ve'e ñi, chi sua játíñu-ña ndúú ñúú. Te ndicha iní-ña. Te jikán ta'u-ña. <sup>38</sup> Te suni hora-ún ñi chaa-ña, ñi nakana jaa-ña Dios. Te ñi ka'an-ña tú'un suchí yíkín-ún nuu táká ñayivi káñukuu iní-i kenda ñn chaa nama-de ñuu Jerusalén. <sup>39</sup> Te ñi kuu ñi skíkuu-de taká tiñu ká'an ley máá Tatá Dios. Te káno'on-de ñuu-de Nazaret ndañú Galilea. <sup>40</sup> Te suchí lúlí-ún, ñi ja'nu ndéé-i, te ñi yija-i, te ñi kundíchí xáan-í, te ñi kusí iní Dios jín-i.

### *Ja ní kiví ndúu Suchí Jesús iní ñuu Jerusalén*

<sup>41</sup> Te ndita'an kua kája'an táa-i ñuu Jerusalén, ja ndé'é-de víko Pascua yúan. <sup>42</sup> Te nuu ní kuu uxí uu kua-i, te ñi kákaa táa-i kája'an-de ñuu Jerusalén, nátu'un kásá'a máa-de kiví víko-ún. <sup>43</sup> Te ñi jinu kiví víko-ún, te káno'on-de. Te suchí lúlí Jesús ñi kendoo-i iní ñuu Jerusalén, ni tú ní kájiní táa-i náa-i. <sup>44</sup> Te kájani iní-de ja ndé kánde nduu-i ma'ñú ñayivi káno'on ichi-ún. Te ñi kajika-de ñn kiví ncháka, te vásá ní kanandúkú-de-i ma'ñú táká tá'an-de. <sup>45</sup> Ko tú ní kánani'in-dé-i, te ñi kanaxió káva-de káno'on-de ñuu Jerusalén, kanandúkú-de-i. <sup>46</sup> Te onde nuu uní kiví te vásá ní kánani'in-dé-i iní ve'e ñi, kanchaa-i ma'ñú chaa kákuu maestro, jini ná'in-i, te xndíchí-i-de.

47 Te taká ja kájini so'o tu'un ká'an-i-ún, ni kanaa iní kánde'é núu-í ja bueno ndito xiní-í, te va'a xndió káni-i tu'un. 48 Te nuu ní kajini-de nuu-í, te ni kanaa iní-de kánde'é-de. Te ni ka'an náa-i jíin-í: Hijo, naja sá'a-ró súan jíin-rí, chi táa-ro jíin rúu, kánandúkú xáan-rí róo te kándukul'a iní-ri, áchí-ña. 49 Yúan-na te ni kachi-i jíin-ña: Naún ní kuu, náa. Naja kánandúkú-ní náá. Tú kájini-ní ja jínu ñú'ún kúkuu-ná jíin tínu Táa-ná náún. Achí-í. 50 Ko máa-ña, tú ní kájuku'un iní-ña tú'un ni ka'an-i jíin-ña. 51 Te ni nuu-i kuano'on-í jíin-de jíná'an-de. Te ni najaa-i ñuu Nazaret, jándatu-i nuu-dé. Te náa-i ni chiva'a va'a-ña taká tu'un yá'a iní añú-ña. 52 Te Jesús, ni ja'nu-ga-i, te ni kundichí-ga-i. Te Dios jíin taká ñayivi, ni kakusi-gá iní jíin-í.

### 3

#### *Juan, chaa skuánducha*

1 Te nuu xiá'un kuia ja tá'ú tínu chaa Tiberio César, te Poncio Pilato kúu-de gobernador ñuu Judea. Te Herodes tá'ú-de tínu ñuu Galilea. Te ñani-de Felipe tá'ú tínu ñuu Iturea ndañú Traconite. Te Lisancias tá'ú tínu-de ñuu Abilinia. 2 Te sutu ñá'nu kákuu Anás jíin Caifás, te ni chaa tu'un máa Tatá Dios nuu Juan, se'e Zacarías kánchaa-de nuu ñú'un té'é. 3 Te ni kii-de ni jíkó núu-de ñí ñúu Jordán. Te jáni-de tu'un jánducha, jíin tú'un nakani iní návaa sá'a Dios tuká'nu iní nuu kuáchi. 4 Te súan ni chaa Isaías tutu, chi chaa jáni tu'un Dios ni kuu-de sáa: ñin ndajá'a, kana jaa-de onde nuu ñú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máa Jito'o-yo, te sándóo-ró íchi-yá. 5 Taká yi'ndi nachítú. Te nuu

taká yuku jíin tínduu. Te ndundóó íchi yakuá. Te ichi ndái ndulii. <sup>6</sup> Te taká ñayivi, kuni-i ja Dios nama-ya-i. Achí. <sup>7</sup> Te ni kenda koyo kua'a ñayivi núu-dé ja skuánducha-dé-i. Te ni ka'an-de jíin-i: Se'e koo kakuu-ró. Ndéja ní kastu'un núu-ro ja kúnu-ró kóto-ró juicio chaa. <sup>8</sup> Núsáá te sá'a-ró tíñu sikí ja á ni nakani ini-ro-ún. Te ma kéjá'a-ró kani ini-ro: Abraham kuu táa-ri, achí-ro. Chi ka'an-ri jíin-ró ja kuu-ni sá'a Dios ja taká yuu yá'a nduu se'e Abraham. <sup>9</sup> Te vina a kátuu tú'a hacha ja xiti yúnu ondé yo'o. Te taká yunu ja tú kúun nde'e vá'a xini, xiti te kivi nuu ñú'un. Achí-de. <sup>10</sup> Te ñayivi kuá'a-ún, ni kajika tu'un-i-de: Te ndasa sá'a-ná núsáá, achí-i. <sup>11</sup> Te ni ka'an-de: Ja ñáva'a uu su'nu, ná kuá'a nuu ja tú ñáva'a kuti. Te ja ñáva'a ja kée, suni súan ná sá'a, achí-de jíin-i. <sup>12</sup> Te suni ni chakoyo yaku chaa xini ja kuánducha-dé. Te ni kaka'an-de jíin Juan: Maestro, te náá, naún sá'a-ná, achí-de. <sup>13</sup> Te ni ka'an-de jíin: Ma skáa-ró kakán-ro ndasa ni ta'u tíñu nuu-ro, achí-de. <sup>14</sup> Te suni yaku soldado, ni kajika tu'un yúan-de: Te náá, ndasa sá'a-ná jíná'an-ná, achí. Te ni ka'an-de jíin: Ma kuánchaa-ro ndátíñu tá'an-ró, ni ma sátú'un-ró, te koo sii-ni ini-ro jíin yá'u-ró. <sup>15</sup> Te káani ini taká chaa sikí Juan ja sanaa te kuu-de Cristo xí túu, chi ñayivi-ún, káindatu-i chaa-ya. <sup>16</sup> Te ni ka'an Juan: Ruu, chi jíin ndúcha skuánducha ndíja-ri róó. Ko vai in I'a kúñá'nu-ga vásá ruu, ja tú kúñá'nu-ri ndájí-rí ñii yí'i ndijan-yá. Máa-yá, chi jíin Espiritu Santo skuánducha-yá róó jíin ñú'un. <sup>17</sup> Te tinn-ya pala chíxí'ú trigo. Te nasándo va'a-ya era-ya. Te nastútú-yá trigo ndivi ini yaka-ya. Te ka'mu-ya

paja nuu ñú'un ja má ndá'va kuti-gá. <sup>18</sup> Te kua'a-gá tu'un ni ka'an xaan-dé nuu ñáyivi-ún. Chi súan ni jani-de tu'un va'a-ya núu-í. <sup>19</sup> Te suni ni ka'an xaan-dé nuu Herodes, chaa tá'ú tíñu-ún. Chi chaa-ún, ni jaka-de Herodías, ñasí'í ñani-de Felipe. Te kua'a-gá tiñu ñáá súan ni sá'a Herodes. <sup>20</sup> Te ja ví'í-gá ni sá'a-de kúu ja ní chindee-de Juan vekaa.

### *Ja ní janducha Jesús ni sá'a Juan*

<sup>21</sup> Te nuu ní ndi'i ni kajanducha ñáyivi, te suni ni janducha Jesús. Te nini jikán ta'u-yá, te ni nuña-ni andívi. <sup>22</sup> Te nátu'un forma paloma ni jungava Espíritu Santo siki-yá. Te ichi ándívi ní kenda ñn tu'un ni ka'an: Máá-ró kúu Se'e-ri te kúndá'ú iní-ri róó. Te kúsi iní-ri jín-ró. Achí.

### *Lista ndasa vai tata Jesucristo*

<sup>23</sup> Te ná ni kejá'á Jesús stá'an-ya tú'un, ío-ya okó uxi kuia. Te kájani iní ñáyivi já sé'e José kúu-ya. Te táa José ni kuu Elí, <sup>24</sup> ja kúu se'e Matat, se'e Leví, se'e Melqui, se'e Jana, se'e José, <sup>25</sup> ja kúu se'e Matatías, se'e Amós, se'e Nahum, se'e Esli, se'e Nagai, <sup>26</sup> ja kúu se'e Maat, se'e Matatías, se'e Semei, se'e José, se'e Judá, <sup>27</sup> ja kúu se'e Joana, se'e Resa, se'e Zorobabel, se'e Salatiel, se'e Neri, <sup>28</sup> ja kúu se'e Melqui, se'e Adi, se'e Cosam, se'e Elmodam, se'e Er, <sup>29</sup> ja kúu se'e Josué, se'e Eliezer, se'e Jorim, se'e Matat, <sup>30</sup> ja kúu se'e Leví, se'e Simeón, se'e Judá, se'e José, se'e Jonán, se'e Eliaquim, <sup>31</sup> ja kúu se'e Melea, se'e Mainán, se'e Matata, se'e Natán, <sup>32</sup> ja kúu se'e David, se'e Isaí, se'e Obed, se'e Booz, se'e Salmón, se'e Naasón, <sup>33</sup> ja kúu se'e Aminadab, se'e Aram, se'e Esrom, se'e Fares, se'e Judá, <sup>34</sup> ja kúu se'e Jacob,

se'e Isaac, se'e Abraham, se'e Taré, se'e Nacor, <sup>35</sup> ja kúu se'e Serug, se'e Ragau, se'e Peleg, se'e Heber, se'e Sala, <sup>36</sup> ja kúu se'e Cainán, se'e Arfaxad, se'e Sem, se'e Noé, se'e Lamec, <sup>37</sup> ja kúu se'e Matusalén, se'e Enoc, se'e Jared, se'e Mahalaleel, se'e Cainán, <sup>38</sup> ja kúu se'e Enós, se'e Set, se'e Adán, se'e Dios.

## 4

### *Sikí ja ní jito nchaq tá'an kui'na jíin-yá*

<sup>1</sup> Te Jesús, nì chítú ndíi-yá jíin Espíritu Santo. Te nì ndenda-ya yúcha Jordán kua'an-ya. Te nì jaa-ya ondé nuu ñú'un té'é ní sá'a Espíritu Santo. <sup>2</sup> Te yúan nì kanchaa-ya úu xiko kiví. Te nì jito nchaq tá'an kui'na jíin-yá. Te taká kiví-ún, tú ní yéé kúti-yá, chí ondé nì ja'a kiví, te vása nì jii-ya sóko. <sup>3</sup> Yúan-na te nì kachí kui'na-ún jíin-yá: Nú Se'e Dios kúu-ró, ka'an jíin yúu yá'a ná ndúu staa, áchí. <sup>4</sup> Te Jesús nì ka'an-ya jíin: Yóso núu tutú: Nasu máni máá staa kée cháa te kuchaku-de, chí sua jíin tú'un Dios, áchí-ya. <sup>5</sup> Te nì jaka kui'na-ún-ya kuá'an jíin-yá xiní ñn yuku súkún. Te ñn núnúu-ni te nì stá'an-ni taká ñuu ní ñúyivi núu-yá. <sup>6</sup> Te nì kachí kui'na-ún jíin-yá: Kua'a-ri taká ñuu luu yá'a nuu-ro te tá'ú tíñu-ró núu. Chí máá-rí tñn ndíi, te ndé nuu kuní-ri, te kuu kua'a-ri. <sup>7</sup> Núsáa te nú chiñú'ún-ró rúu, te kua'a-ri taká ñuu yá'a nuu-ro. Achí. <sup>8</sup> Te nì ka'an Jesús: Satanás, kuxio kuá'an, chí yóso núu tutú: Chiñú'ún-ró máá Tatá Dios máá-ró, te nuu máá ñn-ni-ya kuátíñu-ró, áchí. Achí-ya. <sup>9</sup> Te kua'an tuku jíin-yá ñuu Jerusalén. Te yúan nì kaa jíin-yá xiní torre ve'e ij. Te nì ka'an jíin-yá: Te nú Se'e Dios kúu-ró, te súnгава-ró máá-ró yá'a te ondé nuu

ñú'un, <sup>10</sup> ch̄i yóso núu tutú: Tájí-yá ndajá'a-yá kii te koto-ya róó. <sup>11</sup> Kunu ncha-a-ya róó náva'a tú stují-ro já'a-ro núu yúu, áchí. Achí kui'na. <sup>12</sup> Te n̄i ka'an Jesús: A yóso núu tutú: Ma kóto ncha-ro máa Tatá-ro Dios, áchí-ya jíin kui'na-ún. <sup>13</sup> Te n̄i ndi'i n̄i jito ncha-a kui'na-ún-ya. Te n̄i kuxio núu-ni kua'an.

### *Ja ní kaské'ichi-i-ya iní ñuu Nazaret*

<sup>14</sup> Te jíin fuerza Espiritu kuano'on Jesús ñuu Galilea. Te n̄i jich̄a tu'un-ya ñí ndáñúu yani yúan. <sup>15</sup> Te n̄i stá'an-ya tú'un in̄i ve'e sinagoga ñayivi yúan. Te n̄i kanakana jaa ndi'i-i-ya. <sup>16</sup> Te n̄i jaa-ya ñúu Nazaret, nuu ní ja'nu-ya. Te n̄i kivi-ya iní ve'e sinagoga nátu'un sá'a-ya táká kivi ndétatú. Te n̄i ndukuiñi-ya ní ka'u-ya in̄i tutu. <sup>17</sup> Te yúan ío tutu Isaías cha-a n̄i jani tu'un Dios onde sáa. Te n̄i kaja'a-de nuu Jesús. Te n̄i janu-ya tutú-ún. Te n̄i jini-ya in̄i nuu yóso, te n̄i ka'u-ya: <sup>18</sup> Espiritu máa Tatá Dios jáka-ya jíin-rí, chi n̄i teta'an-ya rúu náva'a kani-r̄i tu'un va'a nuu ñáyivi ndá'ú. Te n̄i tájí-yá ruu vai-r̄i náva'a sá'a-r̄i tana ñáyivi kákukuí'a in̄i, te kastu'ún-rí nuu ñáyivi káindasu koo libre-i. Te taká ñáyivi kuáá, ndundijin nuu-í, te nama-r̄i ñáyivi ní katuji. <sup>19</sup> Te náva'a kani-r̄i tu'un sik̄i kuiá játa'an in̄i máa Tatá Dios, áchí-ya. <sup>20</sup> Te n̄i natuu-yá tutu-ún. Te n̄i naku'a-a-ya núu cháa játíñu. Te n̄i nungoo-ya. Te taká cha-a ká'in in̄i ve'e sinagoga, kánde'é vá'a-de nuu-yá. <sup>21</sup> Yúan-na te n̄i ka'an-ya jíin-de: Vina a n̄i kajini so'o-ró já ní skíkuu tu'un ká'an tutu īi yá'a, áchí-ya. <sup>22</sup> Te ndivii-dé n̄i kaka'an va'a-de tu'un-ya. Te kánaa iní-de kánde'é-de nuu-yá ja lúu

ká'an-ya. Te ni kaka'an-de: Á nasu sé'e José kúu cháa yá'a. Achí-de. <sup>23</sup> Te ni ka'an-ya jíin-de: Jáni iní-ri ja sánaa te ka'an-ro tú'un yátá yá'a jíin-rí: Chaa táná, sá'a tana máá-ró, te taká tiñu ni kajini tu'un-ri ni sá'a-ró ñúu Capernaum, suni súan ná sá'a-ró ñúu-ro yá'a vii, achí-ro. <sup>24</sup> Te ni ka'an-ga-ya: Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja ñáyivi máá ñúu cháa jáni tu'un Dios, máá-i kúu ja tú káatá'ú-i-de. <sup>25</sup> Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja ní io kua'a ñá'an ní kendo ndá'ú ñuu Israel kivi ní chaku Elías, te kivi-ún ni ndasu andívi uní kua iñu yoo. Te ni io ñin tama xaan níi-ni ñuu-ún. <sup>26</sup> Ko tú ní táji-yá Elías ki'in-de nuu ní ñin ña'an-ún, chi máá-ni onde ñuu Sarepta ndañúu Sidón ni ja'an-de nuu ñin ña'an ní kendo ndá'ú. <sup>27</sup> Te iní ñuu Israel, suni ni io kua'a cháa ni kate'yu ndí'yi, kivi ní chaku Eliseo, cháa ni jani tu'un Dios. Ko tú ni ñin cháa-ún ní ndúndoo, chi máá-ni Naamán, cháa ñuu Siria. Achí-ya. <sup>28</sup> Yúan-na te taká cháa ká'in iní ve'e sinagoga, ni kakiti iní-de ja ní kajini so'o-de tu'un ká'an-ya. <sup>29</sup> Te ni kandonda-de sikí-yá ni kakiñi'in-de-ya yatá ñúu-ún, te kua'an-de jíin-yá xini yúku núu kándii ñuu-de. Te yúan súngava-de-ya kákuñi-de. <sup>30</sup> Ko máá-yá, ni ja'a-ya má'ñú-de, te kua'an-ya.

*Ja ní kiñi'in-ya tachí káni*

<sup>31</sup> Te ni najinu-ya ñúu Capernaum, ndañúu Galilea. Te ni stá'an-ya tú'un nuu-dé jíná'an-de ndíta'an kivi ndétatú. <sup>32</sup> Te ni kanaa iní-de káini so'o-de tu'un stá'an-ya, chi ni stá'an-ya natu'un ñin cháa ndíso tíñu. <sup>33</sup> Te iní ve'e sinagoga kánde ñin cháa tá'an tachi káni. Te cháa-ún, ni kana kó'ó-de: <sup>34</sup> Kuxio-ní Táta, chi tú káyitá'an-ná jíin-ní, Jesús

ñuu Nazaret. Vaj-ní xnáa-ní náá náún. A jiní-ná na ní kúu, cháa ndoo nuu Dios. Achí. <sup>35</sup> Te Jesús, nĭ ka'an xaan-yá jíin: Kasu yu'u-ro te kenda-ró-de, áchí-ya. Yúan-na te nĭ ndua-ni cháa-ún mañú ñáyivi, nĭ sá'a tachĭ kĭni-ún. Te nĭ kenda kua'an inĭ-de. Te tú naún ní sá'a jíin-de. <sup>36</sup> Te ndivii-í, nĭ kayu'ú-i. Te kándatu'ún-i: Naún tu'un kúu ya'á. Chĭ ndíso tíñu-de ja tá'ú ní'in-de tíñu nuu tachĭ kĭni te kenda koyo, káka'an-i. <sup>37</sup> Te tu'un-ya ní jichá nuu kua'an taká lado ndañúu yúan.

*Ja ní nasáva'a-ya náchísó Pedro jíin sáva-ga-i*

<sup>38</sup> Yuán-na te nĭ ndukuiñĭ Jesús, nĭ kenda-ya inĭ ve'e sinagoga. Te nĭ kivi-ya vé'e Simón. Te náchísó Simón, yí'i xaan kĭji-ña. Te ni kaka'an nda'ú-de jíin-yá ndasa kuu-ña. <sup>39</sup> Te nĭ kandita-ya núu-ñá, te nĭ ka'an xaan-yá nuu kĭji-ún. Te nĭ kee-ni kĭji-ún-ña. Te nĭ ndukoo-ni-ña. Te nĭ jatíñu-ña núu-yá jíná'an-ya. <sup>40</sup> Te kuakee ndikandii, te taká ja káñava'a ñáyivi káku'u tĭni nuu kué'e, nĭ kakinchaka-i nuu-yá. Te nĭ xndée-ya ndá'a-yá sikĭ ĩn ĩn-i te nĭ nasáva'a-ya-í. <sup>41</sup> Te suni inĭ kua'a ñáyivi ní kakenda tachĭ kĭni. Te nĭ kakana kó'ó: Máá-ní kúu Se'e Dios, áchí. Ko nĭ ka'an xaan-yá jíin. Te tú ní já'a-ya tú'un ka'an. Chĭ a kájinĭ ja máá-yá kúu Cristo. <sup>42</sup> Te nĭ kundijin. Te nĭ kenda-ya kuá'an-ya ĩn nuu ñú'un té'é. Te ñáyivi kánandúkú-i-ya, nĭ jakoyo-i nuu-yá. Te kásténdatu-i-ya náva'a tú kuxio-ya núu-í núu. <sup>43</sup> Ko máá-yá nĭ ka'an-ya jíin-i: Jínu ñú'ún já súni nuu sáva-ga ñuu kani-rĭ tu'un va'a ñuu nuu tá'ú Dios tíñu. Chĭ yúan ní tájí-yá ruu vaj-rĭ. Achí-ya. <sup>44</sup> Te jáni-ya tú'un inĭ ve'e sinagoga ñuu Galilea.



## 5

*Ja ní kana-ya xiní cháa t̃in tiyáká*

<sup>1</sup> Te n̄i kuu ja kándeé Jesús yu'u mar Genesaret. Te ñayivi, n̄i kajaxin-i-ya já ndúkú-i kuni so'o-i tu'un Dios. <sup>2</sup> Te n̄i jini-ya úu barco ká'iin yani yu'u mar. Te cháa kát̃in tiyáká, a n̄i kākenda-de in̄i barco. Te kánakacha-de ñunu-dé. <sup>3</sup> Te n̄i kivi-ya in̄i barco Simón. Te n̄i ka'an-ya jíin-de ja ná skáka-de in̄i tí'li kuxio nuu ñú'un. Te n̄i jungoo-ya. Te onde in̄i barco n̄i stá'an-ya tú'un nuu ñáyivi. <sup>4</sup> Te nuu ní jinu n̄i ka'an-ya, te n̄i kachi-ya jíin Simón: Ná chó'ó núu kúnú ndúcha, te skuíta ka'nu-ró ñunu-ro, te t̃in-ró tiyáká, áchí-ya. <sup>5</sup> Te n̄i ka'an Simón: Maestro, ní niñú n̄i kasátiñu-ná, ko tú ni in̄i ní kát̃in kuti-ná. Ko ja ká'an máa-ní kúu, te ná skuíta ka'nu-ná ñunu-ná, áchí-de. <sup>6</sup> Te n̄i sá'a-de súan. Te n̄i jasú-de tiyáká kuá'a xa'an in̄i ñunu-dé. Te ñunu-dé ndúkú té'nde núú. <sup>7</sup> Te n̄i kasá'a-de seña nuu tá'an-de, ká'iin in̄i inga barco, ná kii chindéé tá'an jíin-de. Te n̄i chakoyo-de. Te n̄i kaschítú ndíi-dé-t̃i in̄i ndendúú barco ja kuni kee barco-ún chii nducha núú. <sup>8</sup> Te Simón Pedro, n̄i jini-de ja súan n̄i kuu. Te n̄i jukuiñi jíti-de nuu Jesús, te n̄i ka'an-de: Kuxio-ní Táta, chi cháa ío kuachi kúu-ná, áchí-de. <sup>9</sup> Chi máa-de jíin táka ja ní kachindéé tá'an jíin-de-ún, n̄i kanaa in̄i-de kánde'é-de ja ní kat̃in-de tiyáká-ún, <sup>10</sup> te suni súan Jacobo jíin Juan, ndendúú se'e Zebedeo, chi cháa kachindéé tá'an jíin Simón kákuu-de. Te n̄i kachi Jesús jíin Simón: Ma yú'ú-ro. Onde vina te t̃in-ró cháa. Achí-ya. <sup>11</sup> Yúan-na te nuu ní kándenda barco nuu ñú'un

íchí, te n̄i kaxndóo ndi'i-de ndatíñu-de. Te n̄i kandikin-de-ya.

### *Jā ní nasáva'a-ya ñin cháa té'yu ndi'yi*

<sup>12</sup> Te Jesús, kánde-ya ñin ñuu. Te n̄i jāa ñin cháa nuu-yá, té'yu ndi'yi-de. Te cháa-ún, n̄i jini-de nuu Jesús. Te n̄i jukuiñi jítí-de. Te n̄i ka'an nda'ú-de jíin-yá: Tátá, nú kuni-ní te kuu nasándoo-ní náá, áchí-de. <sup>13</sup> Yúan-na te n̄i skáa-ya nda'a-yá. Te n̄i ké'é-yá-de. Te n̄i ka'an-ya: Kuni-ri, ná ndúndoo-ró, áchí-ya. Te ndi'yi té'yu-ún, n̄i kuxio-ni kua'an. <sup>14</sup> Te n̄i ka'an xaan-yá jíin-de: Ma kachí kuti-ro núu ní ñin. Ch̄i kuá'an, te stá'an-ro máa-ró núu sutú. Te kundá'a-ró ndatíñu stá'an-ro núu-dé, náva'a kuni-de jā ní ndundoo-ró, nátu'un n̄i tá'ú Moisés tiñu sáá. Achí-ya. <sup>15</sup> Ko tu'un-ya-ún, n̄i jicha-ga kua'an. Te n̄i kataka kua'a xaan ñáyivi já kuni ná'in-i, te nduva'a-i taká kue'e káta'an-i kákuñi-i. <sup>16</sup> Te máa-yá, n̄i kusin-ya kuá'an-ya ondé ñu'un té'é. Te yúan n̄i jikan ta'u-yá.

### *Chaa n̄i kuyúnú*

<sup>17</sup> Te ñin kivi kánde Jesús stá'an-ya tú'un. Te cháa fariseo jíin maestro ley, káxiukú-de yúan. Te cháa-ún, n̄i kikoyo-de ichi taká ñuu Galilea ndañú Judea jíin ñuu Jerusalén. Te fuerza máa Tatá Dios kánde jíin-yá náva'a nasáva'a-ya ñáyivi kú'u. <sup>18</sup> Te n̄i cháa yaku cháa, te nuu ñin jito yuu kándiso-de ñin cháa n̄i kuyúnú. Te kándúkú-de skívi-de cháa-ún nuu kánde-ya, te kani-de cháa-ún nuu-yá. <sup>19</sup> Te jā kuá'a ñáyivi, te tú ní kani'in-dé ndénu skívi-de cháa-ún. Yúan-na te n̄i kaka-de xini vé'e. Te yúan n̄i kaxndón-da-de teja, te n̄i kaskúun-de cháa-ún

nuu Jesús sava ma'ñú jín jító yuu. <sup>20</sup> Te n̄ jini-ya já kákandija cháa-ún. Te n̄ ka'an-ya jín cháa n̄ kuyúnú-ún: Súchi, a ío tuká'nu in̄ nuu táká kuachi-ró, áchí-ya. <sup>21</sup> Yúan-na te cháa káchaa tutu jín cháa fariseo, n̄ kejá'á-de kájani in̄-de: Ndé cháa kúu ya'á ja ká'an tu'un ndiva'a. Ndéja kúu sá'a tuká'nu in̄ nuu kuáchi, chí ñn-ni máá Dios, áchí-de. <sup>22</sup> Yúan-na te Jesús, a n̄ jini-ya já súan kájani in̄-de. Te n̄ ka'an-ya jín-de: Naún kájani in̄-ro. <sup>23</sup> Ja úu tu'un yá'a ndéja yí-ga káa. Á ka'an-ri: A ío tuká'nu in̄ nuu táká kuachi-ró, xí ká'an-ri: Ndukoo, te kaka-ró. <sup>24</sup> Ko náva'a ná kuni-ro já máá Sé'e cháa ndiso-ya tíñu nuu ñáyivi yá'a ja sá'a-ya tuká'nu in̄ nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jín cháa n̄ kuyúnú yá'a núsáa: Jín-ró ká'an-ri, ndukoo, te naki'in-ró jító yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró. Achí-ya. <sup>25</sup> Te n̄ ndukoo-ni cháa-ún jító nuu ñáyivi-ún. Te n̄ naki'in-de jító nuu ní katúu-dé-ún. Te kuano'on-dé ve'e-de, nákana jaa-de Dios. <sup>26</sup> Te taká ñáyivi-ún, n̄ kanaa iní-i kánde'é-i. Te n̄ kayu'ú xaan-í. Te n̄ kanakana jaa-i Dios: Vina te n̄ kajini-yo tíñu ñá'nu xaan yá'a, áchí-i.

### *Ja ní kana-ya xini Leví*

<sup>27</sup> Yúan-na, te n̄ kenda Jesús kua'an-ya. Te n̄ jini-ya núu ñn cháa xini, nání-de Leví, kánchaa-de nuu kútútú xú'ún ñúu. Te n̄ ka'an-ya jín-de: Kundikin-ro rúu, áchí-ya. <sup>28</sup> Te n̄ xndoo-de taká ndatíñu-de. Te n̄ ndukuiñi-de. Te n̄ ndikin-de-ya. <sup>29</sup> Te n̄ sá'a Leví ñn gasto ká'nu in̄ ve'e-de, te n̄ io kua'a tá'an-de, cháa xini jín sáva-ga-de. Te cháa-ún, káyee-dé staa jín-yá. <sup>30</sup> Te cháa káchaa tutu jín cháa fariseo, n̄ kaka'an-de sikí cháa

káskuá'a jíín-yá: Naja káyee-ro káji'i-ró jíín cháa xíní jíín cháa ká'io kuachi, áchí-de. <sup>31</sup> Te n̄i ka'an Jesús, cháa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de cháa táná, chí cháa káku'u kúu ja kájinu ñú'ún. <sup>32</sup> Na tú vai-ri kana-ri xin̄i cháa ndaa. Chí cháa ká'io kuachi, kána-ri xin̄i ná nákan̄i in̄i-de, áchí-ya jíín-de.

### *Sik̄i tú'un kondich̄a in̄i*

<sup>33</sup> Yúan-na te n̄i kaka'an-de jíín-yá: Chaa káskuá'a jíín Juan, tin̄i jínu ká'io ndich̄a in̄i-de te kájukan ta'u-dé. Te suni súan kásá'a cháa káskuá'a jíín cháa fariseo. Ko cháa káskuá'a jíín máá-ní, naja máni káyee-dé káji'i-de. Achí-de. <sup>34</sup> Te n̄i ka'an-ya jíín-de: Á kuu sá'a-ró já kóndich̄a in̄i ñayivi ká'iin viko tánda'a, te nú kánchaa yii jíín-i. <sup>35</sup> Ko chaa ñn kiv̄i já kuxio yii núu-í. Te kiv̄i-ún, kuu kondich̄a in̄i-i. Achí-ya. <sup>36</sup> Te n̄i ka'an-ya ñn tu'un yátá jíín-de: Tú ni ñn náchu'un sa'ma jáá núu sú'nu tu'ú. Te nú súan, suni máá já jáá-ún ka'nch̄a-ga, chí nuu sú'nu tu'ú ma kúu nuku'un sa'ma jáá. <sup>37</sup> Te tú ni ñn chu'un vino jáá in̄i ñii tú'ú, chí nú súan, te máá vino jáá-ún ndátá ñii-ún, te vino-ún kati, te ñii-ún naa. <sup>38</sup> Ko vino jáá jíín ñii jáá, kúu ja kúu ku'un in̄i. Te kendo va'a ndendúú. <sup>39</sup> Te tú ni ñn-i ío, ja á n̄i ji'i-i ja tu'ú, te kuní tuku-i ko'o-i ja jáá, chí: Ja n̄i kutú'ú kúu ja vá'a-ga, áchí-i. Achí-ya.

## 6

### *Ja ní kakachi-de yoko trigo kiv̄i ndétatú*

<sup>1</sup> Te kiv̄i ndétatú nuu semana un̄i, te n̄i ja'a Jesús kua'an-ya ñn nuu káa trigo. Te cháa káskuá'a jíín-yá n̄i kakachi-de yoko trigo, n̄i kak̄ñn-dé in̄i

nda'a-dé, te káyee-dé. <sup>2</sup> Te sava cháa fariseo n̄i kaka'an-de jíín-yá: Naja kásá'a-ró jíán, ch̄i tú íó ley sá'a-ró súan kivi ndétatú, áchí-de. <sup>3</sup> Te n̄i ka'an Jesús: Á tú ní káka'u kuti-ro tutú naún ní sá'a David. Ch̄i máá-de jíín cháa n̄i kaxiukú jíín-de, n̄i kaji'i-de soko ñin kivi. <sup>4</sup> Te n̄i kivi-de in̄i ve'e Dios, te n̄i ki'in-de statilá kaxiukú ndijín, n̄i yee-dé. Te suni n̄i ja'a-de nuu cháa kaxiukú jíín-de-ún n̄i kayee. Te tú íó ley kee ní ñin cháa statilá-ún, ch̄i máni sutu káyee núú. Achí-ya jíín-de. <sup>5</sup> Te n̄i ka'an-ga-ya jíín-de: Máá Sé'e cháa, suni Jito'o kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

### *Ñin cháa n̄i ichi nda'a vá'a*

<sup>6</sup> Te inga kivi ndétatú, suni n̄i kivi-ya in̄i ve'e sinagoga, te n̄i stá'an-ya tú'un. Te yúan kánde ñin cháa n̄i ichi káján ndá'a vá'a-de. <sup>7</sup> Te cháa fariseo jíín cháa káchaa tutu, kájito yu'u-dé Jesús nú sá'a-ya taná kivi ndétatú, nává'a kakan-de kuachi sikí-yá kuní-de. <sup>8</sup> Ko máá-yá, a n̄i jini-ya tú'un kájani in̄i-de. Te n̄i ka'an-ya jíín cháa kátí'ichi nda'a-ún: Ndukuiñi, te ichi má'ñú yá'a kundii-ro, áchí-ya. Te máá cháa-ún, n̄i ndukuiñi-de, te n̄i jukuiñi-de. <sup>9</sup> Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jíín-de jíná'an-de: Ná kaká tu'ún-rí róó ñin tu'un. Ndé ley íó sikí kivi ndétatú. Á sá'a va'a-yó, xí sá'a ñáá-yo. Á nama-yó ñin cháa ndúkú kúu, xí ká'ni-yo ñin ndiyi. Achí-ya. <sup>10</sup> Te ndé'é-yá nuu táka ja kaxiukú xíin-yá-ún. Te n̄i ka'an-ya jíín cháa kú'u: Skáa nda'a-ro, áchí-ya. Te n̄i sá'a-de súan. Te nda'a-dé-ún, n̄i nduva'a ii-ní. <sup>11</sup> Te máá-ún, n̄i kakiti xaan in̄i, te kándatu'ún ndasa sá'a jíín Jesús. <sup>12</sup> Te n̄i kuu kivi. Te n̄i kenda

Jesús kuakakan ta'u-yá onde yuku. Te ní niñú nì jikan ta'u-yá nuu Dios.

*Ja ní kaji-ya uxí uu chaa skuá'a jín-yá*

<sup>13</sup> Te nuu ní kundijin, te nì kana-ya xiní cháa káskuá'a jín-yá. Te nì nakaji-ya uxí uu tá'an-de. Te chaa-ún, nì skúnání-yá-de apóstol. <sup>14</sup> Te Simón, nì naskúnání-yá-de Pedro, jín ñaní-de, Andrés, Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé. <sup>15</sup> Mateo jín Tomás, Jacobo se'e Alfeo, jín Simón chaa nání Zelote, <sup>16</sup> Judas ñani Jacobo, jín Judas Iscariote ja ní nastúu-de Jesús.

*Tu'un nì stá'an-ya núu-í*

<sup>17</sup> Te nì nuu-ya jín-de jíná'an-de. Te nì jukuiñi-ya ñin ndu'a. Te kua'a xáan cháa káskuá'a jín-yá jín kuá'a ñáyivi ñúu Judea jín ñáyivi ñúu Jerusalén, jín ñáyivi yú'u mar ñuu Tiro jín ñúu Sidón, nì kikoyo-i ja kúni ná'in-i tu'un ka'an-ya, te suni ja ná ndúva'a-i kue'e káta'an-i kuní-i. <sup>18</sup> Te taká ñáyivi kándo'o jín tachí kini, nì kanduva'a ndí'i-i nì sá'a-ya. <sup>19</sup> Te ndivii ñáyivi kuá'a-ún, nì kandúkú ndéé-i ké'é-i-ya. Chì ío fuerza iní-ya. Te nì nasáva'a-ya taká-i. <sup>20</sup> Te nì ndakoto-ya núu cháa káskuá'a jín-yá. Te nì ka'an-ya: Xáan ndatu róó, chaa káta'an ndá'ú, chì kuu kivi-ró ñúu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>21</sup> Xáan ndatu róó ja kaji'i-ro sóko vina, chì nda'a chii-ró. Xáan ndatu róó ja kánde'e-ro vina, chì kuaku-ro. <sup>22</sup> Xáan ndatu róó jíná'an-ró nú kákiti iní chaa kájito-de róó, jín nú kákuxio-de nuu-ro kí'in-de, jín nú káka'an tásí-de siki-ro, jín nú káské'ichi-de róó natu'un chaa ñáá, ja sikí máá Sé'e chaa. <sup>23</sup> Sii ná kóo iní-ro kivi-ún, te kusii xáan

iní-ro, chí ká'nu xaan koo ta'u-ro onde andíví. Chí súan nī kasá'a táa-de jíin cháa nī kajani tu'un Dios onde sáá. <sup>24</sup> Ko naka ndá'ú kúu róo, cháa kúká, chí vina-ni ká'io sī iní-ro. <sup>25</sup> Naka ndá'ú kúu róo ja ká'in tī chí-ro vina, chí kuu-ro sóko. Naka ndá'ú kúu róo ja vina kájaku-ro, chí ndukuí'a iní-ro te nde'e-ro. <sup>26</sup> Naka ndá'ú kúu róo nú vina ká'an jíin'ún táka cháa jíin-ró. Chí súan nī kasá'a táa-de jíin cháa nī kajani tu'un xndá'ú onde sáá. <sup>27</sup> Ko ká'an-ri jíin róo ja kájini so'o: Kundá'ú iní-ro cháa kájito u'u róo, te sá'a va'a-ró jíin cháa kákiti iní nuu-ro. <sup>28</sup> Te ka'an va'a-ró jíin cháa káka'an ndiva'a jíin-ró. Te kakan ta'u-ro já'a cháa kásá'a tu'un tú'ún siki-ro. <sup>29</sup> Te nú ndé cháa stují in yiki núu-ro, suni kuá'a-ró tú'un ná stují-dé inga. Te nú ndé cháa jáncháa-de tikachi-ró, ni su'nu-ro ma sásá'an-ró ná kí'in-de jíin. <sup>30</sup> Nani cháa jikán nuu-ro, te kuá'a-ró núu-dé. Te cháa kí'in ndatíñu-ró, ma nándakan-ro. <sup>31</sup> Te nátu'un kuní-ro sá'a ñayivi jíin-ró, suni súan sá'a máa-ró jíin-i. <sup>32</sup> Chí nú maní-ro jíin cháa maní jíin máa-ró, ndé cháa nakuatá'ú núu-ro núsáa. Chí cháa ká'io kuachi, suni maní-dé jíin cháa maní jíin máa-de. <sup>33</sup> Te nú sá'a va'a-ró jíin cháa kásá'a va'a jíin máa-ró, ndé cháa nakuatá'ú núu-ro, chí cháa ká'io kuachi, suni súan kásá'a-de. <sup>34</sup> Chí nú kuá'a núu-ró núu cháa ja ñúkuu iní-ro kuá'a-de nuu-ro, ndé cháa nakuatá'ú núu-ro, chí cháa ká'io kuachi, suni já'a núu-de nuu sáva-ga cháa ká'io kuachi, náva'a nani'in-gá-de. <sup>35</sup> Núsáa te kundá'ú iní-ro cháa kájito u'u róo, te sá'a va'a-ró jíin-de. Te kuá'a núu-ró núu-dé. Te ma kúñkuu iní-ro naún kuá'a-de nuu-ro. Te ká'nu koo ta'u-ro, te kuu-ró sé'e Dios andíví. Chí máa-yá, va'a iní-ya jíin cháa

já'a iní jín cháa ndiva'a. <sup>36</sup> Núsáá te kundá'ú iní-ro ñáyivi nátu'un máá Táa-ro já súni kundá'ú iní-ya-í. <sup>37</sup> Ma ndónda-ró sikí ñáyivi, náva'a ma ndónda-i sikí máá-ró. Ma náku\_xndíi-ró sikí-í, náva'a ma náku\_xndíi-i sikí máá-ró. Sá'a tuká'nu iní-ro núu-í, náva'a ná sá'a-í tuká'nu iní-i nuu máá-ró. <sup>38</sup> Kua'a nuu-í te suni súan kua'a-i nuu-ro. Chikua'á va'a-i, sání'in-i, kaja-í, te onde jichá chu'un-i kua'a-i nuu-ro. Chí suni jín kú'a nī chikua'á-ro-ún, suni nakukua'á-ro. Achí-ya. <sup>39</sup> Te nī ka'an-ya ĩn tu'un yátá jín-i: Chaa kuáá á kuu stá'an-de ichi núu ingá chaa kuáá. Á tú jungava ndendúú-de iní xa'va. <sup>40</sup> ĩn chaa skuá'a, nasu ñá'nu-ga kúu-de vásá maestro-de. Ko taká chaa káskuá'a, nú a nī kutu'a va'a-de, te koo-de nátu'un maestro-de. <sup>41</sup> Naja ndé'é-ró já kándeé mī'ín ndúchi ñaní-ro, te tú nákani iní-ro já ĩn vitu kándeé nduchi máá-ró náún. <sup>42</sup> Naja ká'an-ro jín ñaní-ro: Ñáni, kundatu ná táva-rí mī'ín kándeé nduchi-ro, te tú nákani iní-ro já kándeé ĩn vitu ndúchi-ro náún. Chaa uu xini, xna'an-ga tava-ro vitú kándeé nduchi máá-ró. Yúan-na te kuu nde'é vá'a-ró já táva-ro mī'ín kándeé nduchi ñaní-ro. <sup>43</sup> Chí xini yúnu vá'a tú kúun nde'e káñáá. Te nī xini yúnu káñáá tú kúun nde'e vá'a. <sup>44</sup> Chí ndita'an yunu, jín ndé'e te jiní-yo naún yunu kúu, chí tú táxín-yó mérkexe xini nú ĩnú, nī tú táxín-yó uva xini zarza. <sup>45</sup> Chaa va'a, sá'a-de tiñu va'a, chí ío va'a iní-de. Te chaa ñáá, sá'a-de tiñu ñáá, chí káñáá iní-de. Chí tu'un nú'un iní ańú chaa, tu'un-ún ká'an-de. <sup>46</sup> Naja káka'an-ro jín-rí: Táta, Táta, te tú káskíkuu-ró tíñu ká'an-rí jín-ró núsáá. <sup>47</sup> Taká ñáyivi vái nuu-rí, te jini so'o



tụ'un ká'an-ri, te skíkuu, ná stá'an-ri nuu-ro ña jín kėtá'an. <sup>48</sup> Kúu nátụ'un ñin cháa ja jáni-de ve'e-de, te ñi jacha kúnú-de. Te ñi jani-de ja'a sikí káva. Te nuu ní cháa ñin nducha ñú'ún xáan, te yucha-ún ñi kuni stúncháa ve'e-ún núú. Ko tú ní kandá kuti, chí sikí káva kandii. <sup>49</sup> Ko ñayivi jini so'o, te tú skíkuu, yuán kúu nátụ'un ñin cháa ñi jani-de ve'e-de nuu ñú'un, te tú yínduji ja'a. Te ñin nducha ñú'ún ní kani ve'e-ún, te ñi stúncháa-ni. Te ñi naa ñi-ní ve'e-ún. Achí-ya.

## 7

### *Ja ní nasáva'a-ya mozo capitán*

<sup>1</sup> Te ñi jinu ñi ka'an-ya ní kajini ná'ín ñáyivi-ún. Yúan-na te ñi kivi-ya kuá'an-ya ñúu Capernaum. <sup>2</sup> Te ñin cháa kúu capitán, ío ñin mozo-de ja maní-dé jín. Te mozo-ún, kú'u-i te a yani kuu-i. <sup>3</sup> Te cháa capitán yúan, ñi jini-de tụ'un Jesús. Te ñi tájí-de yakú cháa judío ñá'nu, kua'an nuu-yá, ka'an ndá'ú jín-yá ja ná kii-ya te nama-ya mozo-de. <sup>4</sup> Te ñi jakoyo cháa-ún nuu Jesús. Te ñi kaka'an ndá'ú-de jín-yá: Kánúú sá'a-ní ja ká'an-de, <sup>5</sup> chí maní-dé jín ñúu-ná. Te ñi jani-de ñin ve'e sinagoga kuu-ná jíná'an-ná. Achí-de. <sup>6</sup> Te kua'an Jesús jín-de. Te nuu ní kakuyani-ya vé'e-ún, te ñi tájí capitán yakú amigo-de, kua'an nuu-yá. Te ñi ka'an-de jín-yá: Tátá, tú kuni-ná sátéñu-ná ní ja kivi-ní ñi ve'e-ná. <sup>7</sup> Ja yúan tú ní kuni-ná kii-ná nuu-ní núú, ko máni ka'an-ní, te ná ndúva'a mozo-ná. <sup>8</sup> Chí máá-ná, suni cháa ndíso tíñu kúu-ná. Te tá'ú-ná tíñu nuu soldado-ná. Te ká'an-ná jín ñin-de: Kuá'an, te já'an-de. Te jín ñingá-de: Ña'an, te cháa-de. Te

jíin mozo-ná: Sá'a ya'á, te sá'a-i. Achí-de. <sup>9</sup> Tu'un yá'a n̄i jini so'o Jesús. Te n̄i naa iní-ya ní nde'é-yá nuu-dé. Te n̄i xíó káva-ya. Te n̄i ka'an-ya jíin ñáyivi kuá'a kándikin yata-yá: Ndaa ká'an-ri jíin-ró, ja ní in̄i ñuu Israel tú súan ní jiní-ri chaá kándija, áchí-ya. <sup>10</sup> Te chaá n̄i táji-de nuu-yá núú, n̄i najakoyo-de ve'e. Te n̄i jin̄i-de ja á n̄i nduva'a mozo-ún.

### *Ja ní nachaku se'e yí ña'an viuda*

<sup>11</sup> Yúan-na te n̄i kuu kivi. Te n̄i kivi Jesús kua'an-ya ñuu Naín. Te kua'a cháa skuá'a jíin-yá, jíin ñáyivi kuá'a, kája'an-i jíin-yá. <sup>12</sup> Te n̄i kuyani-ya yúñú-ún. Te kákiñi'in ñáyivi-ún in̄i suchi yí ní ji'i-i, ja máa in̄i nuu náa-i núú. Te ña'an viuda kúu-ña. Te suni kua'a ñáyivi ñú-ún ká'in jíin-ña. <sup>13</sup> Te n̄i jin̄i máa Jito'o-yo núu-ñá. Te n̄i kundá'ú in̄i-ya-ñá. Te n̄i kachi-ya jíin-ña: Ma ndé'e-ro, áchí-ya. <sup>14</sup> Te n̄i kandita-ya. Te n̄i tin-ya camilla ndiyi-ún. Te n̄i kajukuiñi chaá kándiso-ún. Te n̄i ka'an-ya: Súchi, jíin-ró ká'an-ri, ndukoo, áchí-ya. <sup>15</sup> Yúan-na te n̄i ndukoo suchi ja á n̄i ji'i-ún. Te n̄i keja'á-i náka'an-i. Te Jesús, n̄i naku'a-ya-í nuu náa-i. <sup>16</sup> Te ndivii ñáyivi, n̄i kayu'ú-i. Te kánakana jaa-i Dios. Te sava-i káka'an-i: N̄i chaá in̄i chaá jani tu'un Dios nuu-yo, te kúñá'nu-de. Te sava-ga-i káka'an-i: Máa Dios, n̄i chaá-ya núu-yo. Achí-i. <sup>17</sup> Te tu'un-ya-ún n̄i jicha kua'an ní ñú Judea jíin ní ñú yani yúan.

### *Uy chaá n̄i táji Juan nuu-yá*

<sup>18</sup> Te chaá káskuá'a jíin Juan, n̄i kakastu'ún núu-dé ndasa ío taká tiñu. Yúan-na te n̄i kana Juan xin̄i úu chaá káskuá'a jíin-de. <sup>19</sup> Te n̄i

tájí-de kua'an nuu Jesús, náva'a kaka tu'un-de-ya: Máá-ní kúu chaa kii-ún, xí kúndatu-yó ingá-de náún, achí-de. <sup>20</sup> Te nì jakoyo chaa-ún nuu-yá. Te nì kaka'an-de jíin-yá: Juan, chaa skuánducha, nì tájí-de náá vai koyo-ná nuu-ní vai kaka tu'un-ná ní: Á máá-ní kúu chaa kii-ún xí kúndatu-yó ingá-de náún, áchí-de. <sup>21</sup> Te suni máá hora-ún nì nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi kaku'u, jíin já káte'yu, jíin já káta'an tachí kíni. Te suni kua'a cháa kuáá, nì ndundijin nuu-dé nì sá'a-ya. <sup>22</sup> Te nì ka'an Jesús: Kuá'an, te kastu'un-ró núu Juan naún ní kajini-ro, jíin tú'un nì kajini so'o-ró. Chaa kuáá, kádundijin nuu-dé. Te chaa rengo kánakaka-de. Te chaa té'yu ndi'yi kádundoo-de. Te chaa só'ó kánakuni so'o-de. Te chaa nì jì'ì kánachaku-de sá'a-ri. Te suni jáni-ri tu'un va'a Dios nuu ñáyivi ndá'ú. <sup>23</sup> Te xáán ndatu koo chaa ja má náyú'ú-de koto-de ruu. Achí-ro. <sup>24</sup> Te chaa nì tájí Juan nì kenda-de káno'on-de. Te Jesús, nì kejá'á-ya ká'an-ya tú'un Juan jíin ñáyivi: Naja ní kenda-ró kája'an-ro ondé ñu'un té'é. Ja ndé'é-ró ñin icha ja kandá sá'a tachí náún. <sup>25</sup> Ko naja ní kenda-ró kája'an-ro. Ja ndé'é-ró núu ñin chaa ñu'un sa'ma ndúchá náún. Ko ná kastu'un-rí, chaa káñu'un sa'ma lúu te ncháa va'a-de ja kákusii iní-de, máni inì ve'e rey káxiukú-de. <sup>26</sup> Ko naja ní kenda-ró kája'an-ro. Ja ndé'é-ró núu ñin chaa jáni tu'un Dios náún. Te suni ká'an-ri jíin-ró: Kúñá'nu xaan-gá-de vásá ñin chaa jáni tu'un Dios. <sup>27</sup> Chaa yá'a kúu chaa yóso tú'un-de nuu tutú: Kuni so'o-ró chí tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúú-de jaa-de, te chaa-ún sátu'a-de ichi-ro vásá jáa-ro, áchí. <sup>28</sup> Chí

a ká'an-rí jín-ró ja iní ñuyívi yá'a tú ío ni ñn chaa jáni tu'un Dios ja kúná'nu-ga máa-de vása Juan chaa skuánducha. Ko máa chaa lúli-ga iní ñuu ñátu'un andívi, chaa-ún kúná'nu-ga-de vása Juan. Achí-ya. <sup>29</sup> Te chaa xíní jín táká ñayivi-ún, kájini so'o tu'un ká'an-ya, te ni kajatá'ú-i tu'un Dios. Te ni kajanducha-í nuu Juan. <sup>30</sup> Ko chaa fariseo jín chaa maestro ley, ni kaské'ichi-de tu'un kuni Dios ja sá'a-de, kuachi ja tú ní kájanducha-dé nuu Juan. <sup>31</sup> Te ni kachi máa Jító'o-yo: Naún tu'un yátá skétá'an-rí jín ñáyivi yá'a núsáa, te naún ní kandaku-i. <sup>32</sup> Kákuu-i nátu'un suchí lúli kaxiukú núyá'u, ja kákana kó'ó-i xini tá'an-í: Ni kaxndé'e-rí xkuili nuu-ro, te tú ní kájita já'á-ró: Ni kanda'i-rí nuu-ro, te tú ní kánde'e-ro, áchí-i. <sup>33</sup> Chi ni kii Juan chaa skuánducha. Tú ní yée-dé staa, tú ní jí'i-de vino, te káka'an-ro: Tá'an-de tachí kíni. <sup>34</sup> Ko máa Sé'e chaa yée-yá, jí'i-ya. Te káka'an-ro: Yá'a ío ñn chaa yáji téyí, te jí'i xaan-dé vino, chaa jiní tá'an jín chaa xíní jín chaa ká'io kuachi kúu-de. Achí-ro. <sup>35</sup> Ko ñn chaa ndíchí, máni tiñu ndíchí sá'a-de. Te súan kuni-ro jándaa ndíchí-de. Achí-ya.

### *Jesús jín ñá'an ndíso perfume*

<sup>36</sup> Te ñn chaa fariseo, ni ka'an nda'ú-de jín Jesús kee-yá staa jín-de. Te ni kivi-ya iní ve'e-de, te ni jungoo-ya já kée-yá. <sup>37</sup> Te ñn ña'an ío kuachi, kánchaa-ña ñuu yúan. Te ni jini-ña já kánchaa Jesús ve'e ñn chaa fariseo. Te ni chaa-ña jín ñn tiya'a perfume. <sup>38</sup> Te kánchaa-ña nuu já'a-yá ichi yatá-yá. Te ndé'e-ña, te ni xndáji-ña já'a-yá jín ndúcha nuu-ña. Te ni nasí'ichí-ña já'a-yá jín íxi xíní-ña. Te ni tiyú'ú-ña já'a-yá, te ni jí'i-ña perfume

ja'a-yá. <sup>39</sup> Te fariseo, cháa n̄i kana xini-yá-ún, súan n̄i jini-de, te n̄i jani in̄i máá-de: Nú cháa jáni tu'un Dios kúu cháa yá'a, te kuni-de ndé ña'an kúu ña'an yá'a núú. Ch̄i ña'an yá'a, ja ké'é-ña-dé, ña'an ío kuachi kúu-ña, áchí-de. <sup>40</sup> Yúan-na te n̄i ka'an Jesús: Simón, ka'an-ri ìn tu'un jíin-ró kuni-ri, áchí-ya jíin-de. Te máá-de, n̄i ka'an-de: Ka'an-ní, Maestro, áchí-de. <sup>41</sup> Te n̄i ka'an Jesús: Ìn cháa já'a núu xu'ún, n̄i io uú cháa taú nuu-dé. Ìn cháa, n̄i tau u'un ciento peso. Te inga cháa n̄i tau uú xiko ux̄i peso nuu-dé. <sup>42</sup> Te tú na jíin káñava'a cháa-ún ja nákuhá. Te n̄i sá'a-de tuká'nu in̄i nuu ndéndúú cháa-ún. Ka'an, ndé ìn cháa-ún kúmani-gá jíin-de núsáá. Achí-ya. <sup>43</sup> Te n̄i ka'an Simón: Jáni in̄i-ná ja cháa n̄i sá'a-ga-de tuká'nu in̄i nuu-ún, áchí-de. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-ro, áchí-ya. <sup>44</sup> Te n̄i xío koto-ya íchi núu ñá'an-ún. Te n̄i ka'an-ya jíin Simón: Jini-ro ñá'an yá'a náún. N̄i kivi-ri in̄i ve'e-ró, te tú ní já'a-ró ndúcha já ndúndoo ja'a-rí. Ko ña'an yá'a, n̄i xndáji-ña já'a-rí jíin ndúcha núu-ña. Te n̄i nasí'ichí-ña jíin íxi xini-ña. <sup>45</sup> Tú ní tíyú'ú-ró rúu. Ko ña'an yá'a, onde n̄i kivi-ri in̄i ve'e-ró, tú júkuiñi-ña já tíyú'ú-ña já'a-rí. <sup>46</sup> Tú ní jí'i-ro aceite xini-rí. Ko ña'an yá'a n̄i jí'i-ña perfume ja'a-rí. <sup>47</sup> Núsáá te ká'an-ri jíin-ró, ja á n̄i sá'a-ri tuká'nu in̄i nuu táka kuachi-ña vasa ío kua'a, chi n̄i kumani xáan-ña jíin-rí. Ko nú sá'a-ri tuká'nu in̄i nuu ìn cháa ío yaku-ni kuachi-de, te yaku-ni kumani-dé jíin-rí, áchí-ya. <sup>48</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin-ña: A n̄i sá'a-ri tuká'nu in̄i nuu táka kuachi-ró, áchí-ya. <sup>49</sup> Te cháa káyee stáa jíin-yá, n̄i kakejá'á-de káani in̄i máá-de: Ndé cháa kúu cháa yá'a, ja sá'a-de tuká'nu in̄i nuu

kuáchi, áchí-de. <sup>50</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin ñá'an-ún: N̄i kandíja-ró, te yuán ní nama-ri róó. Kuá'an, te ma yú'ú-ga-ro, áchí-ya.

## 8

### *Tu'un ña'an ní kajatíñu nuu-ya*

<sup>1</sup> Yúan-na te kúkuéé-ga, te n̄i jika kuu-ya táká ñuu jíin rancho. Te jáni-ya tú'un va'a te kástu'ún-yá ndasa koo máá ñúu nuu tá'ú Dios tiñu. Te máá uxí uu apóstol, kája'an-de jíin-yá. <sup>2</sup> Te suni ío yaku ña'an já á n̄i kata'an-ña tachí k̄ini jíin kué'e, ja á n̄i nasáva'a-ya-ñá. Te ña'an-ún, suni kája'an-ña jíin-yá. Te ñin-ña kúu María ñuu Magdala. Te in̄i ña'an yúan n̄i kiñi'in-ya usiá tach̄i k̄ini kája'an onde sáá. <sup>3</sup> Te sava-ga-ña káinání-ña Juana, ñasí'í chaa nání Chuza, chaa ndíso tiñu Herodes, jíin Susana, jíin kuá'a-gá ña'an. Te kajatíñu-ña núu-yá jíná'an-ya.

### *Tu'un yátá sik̄i cháa sáka trigo*

<sup>4</sup> Te n̄i kakutútú kuá'a xáan ñáyivi. Te ñáyivi káxiukú táká ñuu-ún, n̄i jakoyo-i nuu-yá. Te n̄i ka'an-ya ñin tu'un yátá jíin-i: <sup>5</sup> ñin chaa sáka trigo, n̄i kenda-de sáka-dé trigo-de. Te jachá-de, te ñin nun̄i ní jungava yu'íchi te n̄i jañu-i sik̄i. Te tisaá andívi ní kakókó-ti. <sup>6</sup> Te inga n̄i jungava sik̄i yúu. Te n̄i kana. Ko n̄i ich̄i, ch̄i tú kajin. <sup>7</sup> Te inga n̄i jungava ma'ñú iñu. Te ñin núu-ni n̄i kakana iñu jíin. Te n̄i kajasu nuu. <sup>8</sup> Te sava n̄i kajungava nuu ñú'un vá'a. Te nuu ní kakana, te ja ñin, te n̄i ja'a ciento nun̄i. Achí-ya. Yúan-na te ká'an jaa-ya: Chaa ío so'o, kuni ná'ín-de, te ná kuni so'o-de, áchí-ya. <sup>9</sup> Te chaa káskuá'a jíin-yá, n̄i kajika tu'un-de-ya naún

kuní ka'an tu'un yátá-ún. <sup>10</sup> Te nī ka'an-ya: Róo, chí a kuajuku'un inī-ro tú'un yísa'í yá'a sá'a Dios, ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Ko ká'an-ri tu'un yátá jíin sáva-ga-i náva'a vasa ndé'é-i, ko ma kuní-i, te vasa jíni so'o-i, ko ma júku'un inī-i. <sup>11</sup> Tu'un yátá yá'a kuní ka'an: Tata-ún kúu tu'un Dios. <sup>12</sup> Tata nī kajungava yu'íchi-ún kákuu cháa kájini so'o tu'un. Te cháa-ni kui'na te jáncha tu'un-ún inī añú-de náva'a tú kandíja-de te kaku-de. <sup>13</sup> Te ja ní kajungava siki yú-ún kákuu cháa kájini so'o-de tu'un. Te kúsi iní-de jíin. Ko túu nuu káka yo'o iní-de. Te yaku-ni kivi kákandíja-de. Te nú ndóna tundó'o siki-dé te kánayu'ú-de. <sup>14</sup> Te ja ní kajungava ma'ñú iñu kákuu cháa kájini so'o-de. Ko nú kua'an-de, te kákutéñu-de jíin ndátíñu-de, chí kákuni-de kukúká-de náva'a koo si iní-de. Yuán náa tú'un inī-de. Te tú yíja va'a nuní-dé. <sup>15</sup> Ko ja ní kajungava nuu ñú'un vá'a kákuu cháa kánde añú va'a añú ndaa inī-de. Te tu'un nī kajini so'o-de-ún, ñú'un nī'in inī-de. Te kája'a-de nuní táka kivi.

### *Tu'un yiti*

<sup>16</sup> Tú ni ñn ñayivi chí'i-i ñu'un xini yiti te jasú-i kisi siki, ni tú jáni-i chíi jito. Chí sua kundii nuu ñn candelero, náva'a tuun ndua ñú'un nuu ñayivi kivi koyo. <sup>17</sup> Chí tú ío ni ñn tiñu yísa'í sáni, chí stá'an ndijin-ya táka-ni. Ni tú ío ni ñn tu'un yísa'í sáni, chí vai ndijin taká-ni sá'a-ya, te kuní-yo núu. <sup>18</sup> Núsáa te ná kúni so'o va'a-ró, chí cháa ñáva'a, te kii-ga nuu-dé, te cháa tú ñáva'a, vasa jáni inī-de ja á ñáva'a-de te kuxio ki'in, áchí-ya.

### *Náa-ya jíin ñani-ya*

19 Yúan-na te n̄i jaa náa-ya jíin ñaní-ya núu-yá. Te tú ní kúu k̄iv̄i koyo-ña núu-yá sik̄i já kuá'a ñáyiv̄i. 20 Te n̄i kakastu'ún ñáyiv̄i-ún nuu-yá: Náa-ní jíin ñaní-ní ká'jin-ña yatá vé'e, te ka'an-ña jíin-ní kákun̄i-ña, áchí-i. 21 Yúan-na te n̄i ka'an-ya: Náa-r̄i jíin ñaní-r̄i kákuu ñáyiv̄i kájini so'o tu'un Dios, te káskíkuu-i, áchí-ya jíin-i.

*Ja ní jukuiñi tachi xa'an ní sá'a-ya*

22 Te ñin k̄iv̄i, n̄i k̄iv̄i-ya iní ñin barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Ná kija'a-yó ingá lado mar. Te n̄i kaskáka-ya barco kája'an-ya. 23 Ko nini káskáka-de barco, te n̄i kixi-ya. Te n̄i ndonda ñin tachi xa'an núu mar. Te ndúkú chítú ndúcha iní barco, te a yaní koo tundó'o núu. 24 Te n̄i jakoyo-de nuu-yá. Te n̄i kaxndúko-de-ya. Maestro, Maestro, vina te naa-yo, áchí-de. Te n̄i nata'u núu-yá. Te n̄i ka'an xa'an-yá nuu tachi-ún jíin núu mar. Te n̄i kuná'ín-ni. Te ná'ín yúu íi-ní n̄i kuu. 25 Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Naja tú kákandíja-ró. Te káyu'ú-de, te kánaa iní-de kánde'é-de. Te káka'an jíin tá'an máa-de: Ndé cháa kúu cháa yá'a, ja onde nuu tachi jíin núu ndúcha tá'ú-de tiñu te kájandatu nuu-dé, áchí-de.

*Chaa tá'an tachi kini onde ndañúu Gadara*

26 Te n̄i jakoyo-de ñuu Gadara, ja kánchaa ichi núu ñúu Galilea. 27 Te nuu ní jaa-ya núu ñú'un íchí, te ñin cháa ñuu-ún n̄i kita'an-de-ya. Te tá'an-de kua'a tachi kini. Te n̄i kuu kua'a kuiá ja tú ñú'un kuti-dé sa'ma, ni tú ncháa-de ñin ve'e, chi ma'ñú vé'e añú ncháa-de. 28 Te cháa-ún, n̄i jini-de nuu Jesús. Te n̄i jukuiñi jíti-de nuu-yá. Te n̄i kana jaa-de: Naún sá'a-ní jíin-ná Jesús, Se'e Dios, I'a



kúñá'nu xaan. Ká'an nda'ú-ná jíin-ní ma xndó'o-ní náá, áchí-de. <sup>29</sup> Te nì tá'ú-yá tiñu nuu tachi kíni-ún ná kenda ki'in inì chaa-ún, chí nì kuu kua'a kua'á kua'á xndó'o chaa-ún. Te nì kaju'nì-i chaa-ún jíin cadena jíin manea kaa. Ko ndi'i nì kukuáchí sá'a-de. Te kenda-de já'an-ni-de onde ñu'un té'é sá'a tachi kíni-ún. <sup>30</sup> Te Jesús, nì jiká tu'ún-yá-de: Naún nání-ró, áchí-ya. Te nì ka'an-de jíin-yá: Ja kuá'a xa'an nání-ná, áchí, chí yí'i kua'a xa'an tachi kíni inì-de. <sup>31</sup> Te nì kaka'an nda'ú tachi-ún jíin-yá ja ná tú tájí-yá ki'in inì tunchi kúnú. <sup>32</sup> Te yuku yúan ío ñin tik'u'nì kinì kájitu-tì. Te yúan nì kaka'an nda'ú jíin-yá ja ná kuá'a-ya tú'un kivi koyo inì-tì. Te nì ja'a-ya tú'un kaja'an. <sup>33</sup> Te nì kenda tachi kíni-ún inì chaa-ún kaja'an. Te nì kivi koyo inì kinì. Te tik'u'nì kinì-ún nì kajungoyo-tì yúkáva-ún onde inì mar. Te nuu mar nì kaji'i-tì. <sup>34</sup> Te chaa kándito-tì, nì kajini-de ja súan nì kuu. Te nì kajinu-de kaja'an-de. Te nì kakastu'ún-de nuu ñáyivi ñú-ún jíin táká rancho. <sup>35</sup> Te nì kenda koyo ñáyivi-ún ja ndé'é-i naún ní kuu. Te nì jakoyo-i nuu Jesús. Te nì kajini-i nuu cháa nì kenda tachi kíni-ún, kanchaa-de nuu já'a Jesús, ñú-un-de sa'ma, te a nì nduva'a xini-dé. Te nì kayu'ú-i. <sup>36</sup> Te chaa nì kajini, nì kajani-de tu'un nuu ñáyivi-ún, ndasa nì nduva'a chaa nì ta'an tachi kíni. <sup>37</sup> Yúan-na te taká ñáyivi ñuu Gadara, nì kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná kúxio-ya kí'in-ya, chí xa'an kayu'ú-i. Te máa-yá, nì ndivi-ya iní barco. Te nì naxió káva-ya kuá'an-ya. <sup>38</sup> Te chaa nì kakenda tachi-ún, nì ka'an nda'ú-de ja kuéni kí'in-de jíin-yá. Ko Jesús, nì tájí-yá-de kua'an-de: <sup>39</sup> Kuáno'on vé'e-ró, te kani-ró tú'un ná ñá'nu xaan

tíñu n̄i sá'a Dios jíin-ró, áchí-ya jíin-de. Te máá cháa-ún n̄i kee-de kua'an-de. Te n̄i jani-de tu'un n̄í n̄úu yúan ná ñá'nu xaan tíñu n̄i sá'a Jesús jíin-de. <sup>40</sup> Yúan-na te n̄i najaa-ya. Te ñayivi-ún n̄i kaka'an va'a-i jíin-yá, chí ndivii-í káindatu-i-ya.

### *Tu'un sesí'í Jairo*

<sup>41</sup> Te ñn cháa kúñá'nu in̄i ve'e sinagoga nání-de Jairo, n̄i cháa-de. Te n̄i jukuiñi jíití-de nuu já'a Jesús. Te n̄i ka'an nda'ú-de jíin-yá ja ná kivi-ya in̄i ve'e-de. <sup>42</sup> Chí ío ñn sesí'í-de ja máá ñn-i nuu-dé, nátu'un ux̄i uu kua-i. Te s̄uchí-ún ndúkú-i kuu-i. Te n̄i kee Jesús kua'an-ya. Te kua'a ñayivi ní kajaxin-i-ya.

### *Ja ní nasáva'a-ya ñn ña'an kú'u kue'e niñi*

<sup>43</sup> Te ñn ñasí'í n̄i kuu ux̄i uu kua játi niñi-ñá. Te ña'an-ún n̄i janu-ña táká ndatíñu-ña ní kuu cháa táná. Te tú ní nduva'a-ña sá'a ni ñn-de. <sup>44</sup> Te n̄i jaa-ña íchi yatá-yá. Te n̄i ké'é-ña yú'u sá'ma-yá. Te n̄i ichi-ni nuu játi niñi-ñá-ún. <sup>45</sup> Yúan-na te n̄i ka'an Jesús: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-ya. Te ndivii-dé tú ní kája'a-de tu'un. Te Pedro jíin cháa ká'jin jíin-de yúan, n̄i kaka'an-de: Maestro, ñayivi kuá'a yá'a kájaxin-i níi, te a ká'an-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de. <sup>46</sup> Ko n̄i ka'an Jesús: Ndaa ja ñn ñayivi ní ké'é rúu, chí n̄i jin̄i-r̄i ja ní kenda fuerza in̄i-r̄i, áchí-ya. <sup>47</sup> Yúan-na te ña'an-ún, n̄i jin̄i-ña já tú ní kúu chisa'í-ña máá-ña, te n̄i cháa-ña kisi-i-ña. Te n̄i jukuiñi jíití-ña núu Jesús, te jíto nuu táká ñayivi, n̄i jani ndaa-ña tú'un naja ní ké'é-ña-yá, te ndasa n̄i nduva'a-ni-ña ní sá'a-ya. <sup>48</sup> Te máá-yá n̄i ka'an-ya

jíin-ña: Nì kandíja-ró, te yuán ní kaku-ró. Kuá'án, te ma yú'ú-ro. Achí-ya.

### *Jā ní nachaku sesí'í Jairo*

<sup>49</sup> Te nini ká'an-ya súan, te nì chaa ñin mozo chaa kúñá'nu inì ve'e sinagoga-ún, nì kachì nuu-dé: A nì jì'ì sesí'í-ro. Ma sátéñu-ga-ro Maestro, áchí. <sup>50</sup> Te nì jini so'o Jesús jā ní ka'an mozo-ún. Te nì kachì-ya jíin cháa-ún: Ma yú'ú-ro: Kandíja-ni, te ná kaku sesí'í-ro. <sup>51</sup> Te nì kivi-ya inì ve'e. Te tú ní já'a-ya tú'un kivi ni ñin jíin-yá, chì máa-ni Pedro jíin Jacobo, jíin Juan, jíin táa náa suchí sí'í-ún. <sup>52</sup> Te kánde'e ndivii ñáyivi te kánduku'á inì-i. Te nì kachì-ya: Ma ndé'e-ro jíná'an-ró. Tú ní jí'ì-i, chì kixí-ni-i, áchí-ya. <sup>53</sup> Te nì kasákátá-i nuu-yá, chì nì kajini-i jā á nì jì'ì suchí-ún. <sup>54</sup> Ko máa-yá, nì tñin-ya ndá'a-í. Te nì ka'an jaa-ya: Súchì, ndukoo, áchí-ya. <sup>55</sup> Yúan-na te nì nachaku-i. Te nì ndukoo-ni-i. Te nì tá'ú-yá tiñu jā ná kuá'a-de staa kée-í. <sup>56</sup> Te táa-i náa-i, nì kakee nuu-dé kánde'é-de. Ko nì tá'ú-yá tiñu nuu-dé jā tú ni ñin nuu kachì-de jā súan nì kuu.

## 9

### *Jā ní tájí Jesús uxì uu-de kája'an-de*

<sup>1</sup> Te nì nastútú-yá ndí'uxí uu chaa-ún. Te nì ja'a-ya fuerza inì-de jā kúndéé-de jíin táká tachì kini jíin já kuánchaa-de taká kue'e. <sup>2</sup> Te nì tájí-yá-de kája'an-de jā ná káni-de tu'un ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, te ná násáva'a-de ñáyivi kaku'ú. <sup>3</sup> Te nì ka'an-ya jíin-de: Ma kúndiso kuti-ro já kúu ichi, ni vara, ni ñunu, ni staa, ni xu'ún, ni ma kúndiso-ró uu su'nu. <sup>4</sup> Te ñani ve'e kúu nú nì kivi-ró, te

kendoo-ró yúan. Te yúan kenda-ró kí'in-ro. <sup>5</sup> Te nú ndé nuu tú kákuni-i kuaatá'ú-i róó, te nú nī kenda-ró ñúu yúan, te skóyo-ró tīkachā iní ja'a-ro. Te súan kani ndaa-ro tú'un nuu-í jíná'an-i, áchí-ya. <sup>6</sup> Te nī kenda-de kája'an-de, nī kajíko ndúu-de taká ñuu, nī kajani-de tu'un. Te taká lado nī kanasáva'a-de ñayivi káku'u.

### *Ja ní kuñáá inī Herodes*

<sup>7</sup> Te Herodes, cháa tá'ú tíñu, nī jini tu'un-de taká tíñu nī sá'a-ya, te kúñáá inī-de, chí káka'an sava-i: Juan, cháa nī jī'i, nī nachaku-de. <sup>8</sup> Te sava tuku-i: Nī ndenda Elías. Te sava-gā tuku-i: ñn cháa nī jani tu'un Dios onde sáa a nī nachaku-de. Achí-i. <sup>9</sup> Te nī kachī Herodes: Nī janchaa-ri xini Juan. Te ndé cháa kúu cháa yá'a núsáá, chí jini tu'un-ri ja sá'a-de tíñu yá'a, áchí-de. Te nī kuni-de ndé'é-de nuu Jesús.

### *Ja ní skée-yá u'un mil ñayivi*

<sup>10</sup> Te nī nchaa cháa káskuá'a-ún. Te nī kanakani-de tu'un nuu-yá taká tíñu nī kasá'a-de. Te nī ki'in-ya-dé, te kua'an sīn-ya jín-de ñn nuu ñú'un té'é, ñúu nání Betsaida. <sup>11</sup> Te nī kajini ñayivi-ún. Te nī kandikīn-i-ya, kája'an-i jín-yá. Te nī jatá'ú-yá-i, te nī jani-ya tú'un ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tíñu. Te nī nasáva'a-ya taká ñayivi káku'u. <sup>12</sup> Te a kuá'ini. Te nī nchakoyo ndí'uxí uu-de nuu-yá. Te nī kaka'an-de jín-yá: Tájí-ní ñayivi kuá'a yá'a ná kíngoyo-i taká ñuu jín taká rancho yani yá'a, te ndúkú-i ndénu ndoo-i te ni'in-í staa kée-í, chí yá'a nuu ñú'un té'é ká'jin-yó, áchí-de. <sup>13</sup> Te nī kachī-ya jín-de: Kuá'a máa-ró já ná kée-í, áchí-ya. Te nī kaka'an-de: Tú naún kañava'a-ná,

chì u'un-ni stàtilá jíin úu-ni tìyáká. Te nú túu kikuaan-ná staa kée táká ñayivi yá'a, te mā kánda, áchí-de. <sup>14</sup> Chì íó nátu'un u'un mìl cháa. Yúan-na te nì ka'an-ya jíin cháa káskuá'a-ún: Ka'an jíin ñayivi ná júngoo ñn nuu ñn nuu-í nátu'un uu xiko uxì, uu xiko uxì ja ñn ñn, áchí-ya. <sup>15</sup> Te súan nì kasá'a-de, nì kasúngoo ndi'i-de-i. <sup>16</sup> Te nì ki'in-ya ndí'ú'un stàtilá jíin úu tìyáká-ún. Te nì ndakoto-ya íchi ándívi te nì jikán ta'u-yá ja'a stàtilá. Te nì sákuáchí-yá stàtilá-ún. Te nì ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá nì kajani-de nuu-í. <sup>17</sup> Te ndivii-í nì kayee-í. Te nì kanda'a chii-i. Te nì kanastútú-de uxì uu jìka staa kuachí ja ní ndendoso.

### *Tu'un nì ka'an ndaa Pedro*

<sup>18</sup> Te ñn kivi jikán ta'u máá ñn-ni Jesús, chì máá-ni cháa káskuá'a-ún ká'jin-de jíin-yá. Te nì jìka tu'ún-yá-de: Te ruu, na cháa kúu-ri, káka'an ñayivi, áchí-ya. <sup>19</sup> Te nì kaka'an-de: Juan, cháa skuánducha, káka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: ñn cháa nì jani tu'un Dios onde aná'an, nì nachaku-de, áchí-de. <sup>20</sup> Te nì ka'an-ya jíin-de: Te róó, na cháa kúu-ri káka'an máá-ró, áchí-ya. Yúan-na te Simón Pedro, nì ka'an-de: Máá-ní kúu Cristo Se'e Dios, áchí-de. <sup>21</sup> Yúan-na te nì ka'an xa'an-yá jíin-de, te nì tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú ni ñn nuu kachí-de tu'un yá'a.

### *Jíin kivi ní ka'an Jesús ja kúu-ya*

<sup>22</sup> Te nì ka'an-ya: Jínu ñú'ún ndó'o xa'an máá Sé'e cháa, te cháa nì kayii jíin táká sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu, mā kuátú'ún-de-ya, chì ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te nachaku-ya. Achí-ya. <sup>23</sup> Te

n̄i ka'an-ya jíin ndí'i-de: Nani cháa nú kuní-de kii-de yata-rí, te ma chíñú'ún-de máá-de te ná kuándéé iní-de jíin túndó'o kii sikí-dé taká kivi, te ná kúndikin-de ruu kii-de. <sup>24</sup> Chi cháa jítú iní-de kaku-de chíi túndó'o kii sikí-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu ñin cháa ja sikí rúu, ko kaku-de. <sup>25</sup> Chi naún ní'in cháa, vasa ná kúndéé-de ní'in-dé níi ñúyivi, te nú xnáa-dé máá-de, xí sjíta-de añú-de. <sup>26</sup> Chi nú ndé cháa kúka nuu iní-de nuu-rí jíin núu tú'un ká'an-ri, suni súan kuka nuu iní máá Sé'e cháa nuu cháa-ún kivi ndíi-ya. Te kivi-ún ñá'nu koto luu-ya jíin Táa-ya, te suni jíin taká ndajá'a ndóo-ya. <sup>27</sup> Te jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ío sava cháa ká'íin yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuní-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-ya.

### *Sikí ja túku n̄i nduu-ya*

<sup>28</sup> Yúan-na te nátu'un nuu uná kivi ja ní ka'an-ya tú'un yá'a, te n̄i jaka-ya Pedro, jíin Juan, jíin Jacobo, n̄i kaa-ya kuá'an-ya jíin-de ñin yuku, kuákakan ta'u-yá. <sup>29</sup> Te nini jikán ta'u-yá, te nuu-yá, tuku n̄i nduu. Te sa'ma-yá ní nduu kiyi xaán. Te n̄i kanandii ncháa. <sup>30</sup> Te yúan n̄i kandatú'ún úu cháa jíin-yá. Te cháa-ún kakuu Moisés jíin Elías. <sup>31</sup> Te kándii ncháa cháa-ún. Te n̄i kaka'an-de tu'un ja á yani skíkuu-ya tiñu-ya te kuu-ya ñuu Jerusalén. <sup>32</sup> Te Pedro jíin cháa ká'íin jíin-de-ún káji'i xaán-dé numá'ná te kákixi-de. Te nuu ní kanata'u núu-dé, te n̄i kajini-de ja ndíi ncháa Jesús, jíin úu cháa ká'íin jíin-yá-ún. <sup>33</sup> Te nuu ní kakuxio cháa-ún nuu Jesús, te n̄i ka'an Pedro jíin-yá: Maestro, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a. Te ná sá'a-ná un̄i ve'e kuii, ñin kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías,

áchí-de. Te tú jiní-de naún tu'un n̄i ka'an-de. <sup>34</sup> Te nini ká'an-de, Te n̄i chaā ñn vikō nu'ún ní jas̄u n̄í n̄úu-dé jíná'an-de. Te n̄i kayu'ú xaan-dé ja ní k̄iv̄i koyo-de chíi vikō nu'ún-ún. <sup>35</sup> Te chíi vikō nu'ún yúan, n̄i kenda ñn tu'un ja ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-ri, ja kúnda'ú in̄i-ri-i, te kuni ná'in-ró tú'un ká'an-ya, áchí. <sup>36</sup> Yúan-na te n̄i jukuiñi tu'un-ún. Te máá ñn-na Jesús kándi-ya n̄úu-dé. Te máá-de tú ní káka'an kuti-dé. Te n̄í-ni k̄iv̄i-ún tú ni ñn nuu ní kákachi-de ja súan n̄i kajini-de.

*Sik̄i súchí tá'an tach̄i k̄ini*

<sup>37</sup> Te inga k̄iv̄i xían-ún, n̄i kanuu-ya yúku-ún. Te ñn ñayiv̄i kuá'a, n̄i kenda-i n̄i kajata'an-i Jesús. <sup>38</sup> Te nuu ñayiv̄i kuá'a-ún n̄i kenda ñn chaā n̄i kana jaa-de: Maestro, jikán ta'u-ná nuu-ní ja ndé'é-ní se'e-ná, chí máá ñn-i ñáva'a-ná. <sup>39</sup> Chí ñn tach̄i k̄ini t̄in-ni-i. Te sanaa-ní te kána kó'ó-i sá'a, te já'ni yí'í-ni-i. Te sjáa-ni ti'ñu yu'u-í. Te xaan stují-í. Te xaan ú'u kenda. <sup>40</sup> Te n̄i ka'an nda'ú-ná jíin cháa káskuá'a jíin-ní yá'a ja ná kíñi'in-de ki'jn. Te tú ní kákuu sá'a-de, áchí-de jíin Jesús. <sup>41</sup> Te n̄i ka'an Jesús: Ñayiv̄i xaan ní'in in̄i kákuu-ró já tú kákandija-ró. Nasaa-ga k̄iv̄i kunchaa-ri jíin-ró te ndo'o-ri jíin-ró. Kuá'a se'e-ró ná kí-i, áchí-ya. <sup>42</sup> Te nini n̄i kandita-i nuu-ya, te tach̄i k̄ini n̄i stuncháa-ni-i. Te n̄i ja'ni yí'í xaan-ní-i. Ko máá Jesús n̄i ka'an xaan-ya nuu tach̄i k̄ini-ún. Te n̄i nasáva'a-ya súchí-ún. Te n̄i nakua'a-ya-í nuu táa-i.

*Jíin k̄iv̄i ní ka'an-ya já kúu-ya*

<sup>43</sup> Te ndivii ñayiv̄i ní kanaa iní-i kándé'é-i ndasa ñá'nu káa Dios. Te n̄i kakee nuu-í kándé'é-i

taká tiñu n̄i sá'a Jesús. Te n̄i ka'an Jesús jín cháa káskuá'a jín-yá: <sup>44</sup> Chu'un tu'un yá'a in̄i-ro jíná'an-ró. Ch̄i máá Sé'e cháa natuu-ya iní nda'a cháa ká'io kuachi, áchí-ya. <sup>45</sup> Ko máá-de, tú ní kájuku'un in̄i-de tu'un yá'a. Chi n̄i ka'an sa'í-ya tú'un yá'a náva'a ma júku'un in̄i-de. Te n̄i kayu'ú-de kaka tu'ún-de-ya siki tú'un-ún.

*Jā ní kastátá'an-de ndé cháa kúñá'nu-ga*

<sup>46</sup> Yúan-na te n̄i kastátá'an-de nú ndé cháa kúñá'nu-ga. <sup>47</sup> Ko Jesús, n̄i jin̄i-ya já súan kájani in̄i-de. Te n̄i ki'in-ya ñn suchí lúli. Te n̄i jani-ya-í xiin-yá. <sup>48</sup> Te n̄i ka'an-ya jín-de: Cháa jā jín sí'ví-rí játá'ú-de suchí yá'a, te ruu játá'ú-de. Te cháa játá'ú ruu, játá'ú-de i'a n̄i táji ruu vai-ri. Te cháa suchí-ga ma'ñú róo jíná'an-ró, cháa-ún kúñá'nu-de, áchí-ya. <sup>49</sup> Yúan-na te n̄i ka'an Juan: Maestro, n̄i kajin̄i-ná ñn cháa jā jín sí'ví-ní kíñi'in-de tach̄i k̄ini kája'an, te n̄i kajasu-ná nuu-dé, ch̄i tú ndikín-de yóó, áchí-de. <sup>50</sup> Ko n̄i ka'an Jesús jín-de: Ma kasú-ro núu-dé jíná'an-ró, chí cháa tú jito u'u yóó, jín yóó ndújín-de.

*Ñayivi ñúu Samaria n̄i kaské'ichi-i-ya*

<sup>51</sup> Te n̄i kuyani jaá kivi nó'on máá-yá onde andívi. Te n̄i cháa téyí in̄i-ya já ki'in-ya ñúu Jerusalén. <sup>52</sup> Te n̄i táji-yá cháa kua'an jín tú'un káyoxnúu-de nuu-yá. Te cháa-ún kája'an-de. Te n̄i kivi-de ñn ñuu Samaria náva'a sátu'a-de te vásá jáa-ya. <sup>53</sup> Ko ñayivi yúan tú ní kájatá'ú-i-ya, chí n̄i kajin̄i-i jā íchi ñúu Jerusalén ki'in-ya núu. <sup>54</sup> Te Jacobo jín Juan, cháa káskuá'a jín-yá, n̄i kajin̄i-de yuán. Te n̄i kaka'an-de: Táta, á tú kuní-ní ná tá'ú



tíñu-yó kí ñu'un ichi ándíví te ná xndí'í ñayívi yá'a, nátu'un ñi sá'a Elías. Achí-de. <sup>55</sup> Yúan-na te ñi jíó káva Jesús nuu-dé. Te ñi ka'an xaan-yá jíin-de: Tú kájini-ro ndasa káa ini-ro, <sup>56</sup> chí máá Sé'e cháa, tú vai-ya já xnáa-yá añú ñayívi, chí sua nama-ya-í, áchí-ya. Te kája'an-ya ingá ñuu.

### *Uu cháa ndúkú-de kundikin-de-ya*

<sup>57</sup> Te kájika-ya kuá'an-ya. Te ñin cháa ñi ka'an-de jíin-yá ichi-ún: Táta, kundikin-ná níí vasa ndé onde ki'in-ní, áchí-de. <sup>58</sup> Te ñi kachí Jesús jíin-de: Taká ñukuii, ká'io yau kava káy'i-ti, te suni tisaa andíví ká'io taka-ti. Ko máá Sé'e cháa, tú nuu kusú-ya, áchí-ya. <sup>59</sup> Te ñi ka'an-ya jíin ingá-de: Kundikin ruu ná kí'on, áchí-ya. Te máá cháa-ún ñi kachí-de: Táta, kua'a-ní tu'un ná kichinduji-ná táa-ná xna'an-ga, áchí-de. <sup>60</sup> Te ñi ka'an Jesús jíin-de: Skéndoó taká ndiyi-ún ná chinduji tá'an ndiyi jíná'an. Te róó kuá'an te kani-ró tu'un taká lado, ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. <sup>61</sup> Yúan-na te suni ñi ka'an inga-de: Táta, kundikin-ná níí, ko kua'a-ní tu'un ná kika'an-ná xna'an-ga jíin já ká'io ve'e-ná, áchí-de. <sup>62</sup> Te Jesús, ñi ka'an-ya jíin-de: ñin cháa nú jítu-de jíin latú-de, te ndé'é-de ichi yatá-dé, tú va'a cháa kúu-de ja kivi-de ini ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya.

## 10

### *Já ní tájí-yá uní xiko uxí-de kua'an-de*

<sup>1</sup> Yúan-na te onde ñi kuu taká tiñu yá'a, te máá Jító'o-yo ní jani-ya uní xiko uxí-ga-de. Te cháa-ún, ñi tájí-yá uu uu-de káyoxnúu-de nuu-yá kua'an-de taká ñuu jíin lugar nuu á jáni ini máá-yá

ja kí'in-ya. <sup>2</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Trigo ta'nu, jandáa kúu ja kuá'a, ko cháa ka'nu yaku-ni-de ío. Núsáa, te kakan ta'u-ro núu máa Tatá xín trigo, ná tájí-yá cháa ka'nu kikoyo-de nuu trigo-ya. <sup>3</sup> Kuá'an jíiná'an-ró. Ná kástu'un-rí nuu-ro, chí tájí-rí róo kí'in-ro nátu'un lélú má'ñú yí'i. <sup>4</sup> Te mā kúndiso-ró bolsa, ni ñunu, ni ndijan-ro. Te nú ndéja ní ketá'an-ró jíin íchi, te mā ndátu'un-ró jíin. <sup>5</sup> Te nani ve'e nú kivi-ró, te xna'an-ga ka'an-ro: Ná sándéé iní ve'e yá'a, achí-ro. <sup>6</sup> Te nú iní ve'e yúan ío ñin cháa va'a iní, te tu'un ndéé ní ka'an-ro-ún ná jáa siki-dé. Te nú tú kánchaa ñin cháa va'a iní, te tu'un ndéé-ún najaa-ni nuu-ro. <sup>7</sup> Te suni ve'e yúan kendo-ro, te kee-ro, ko'o-ró naún kaja'a-i nuu-ro. Chí cháa sátíñu, ni'in-dé kee-dé. Mā káka-ró ndíta'an ve'e. <sup>8</sup> Te nani ñuu nú n̄i kivi koyo-ró, te nú kuatá'ú-i róo, yúan te kaji-ro jíiná'an-ró naún kajíani-i nuu-ro. <sup>9</sup> Te nasáva'a-ró ñáyivi kaku'u káxiukú-i ñuu yúan. Te kachí-ro kúni-i: Nuu-ro jíiná'an-ró, a yani koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, achí-ro. <sup>10</sup> Ko nani ñuu nú n̄i kivi koyo-ró, te nú tú ní kájatá'ú-i róo, te kenda koyo-ró iní ichi-í yúan, te ka'an-ro: <sup>11</sup> Onde tikacha ñú'un ío ñuu-ro yá'a n̄i t̄in iní ja'a-rí jíiná'an-rí, ná náskóyo-rí ja kúu siki máa-ró. Te kuni-ro, ja á yani koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>12</sup> Te ká'an-rí jíin-ró, kivi-ún te koo-ga tuká'nu iní ya núu ñáyivi ñúu Sodoma, vása núu ñúu-ún. <sup>13</sup> Naka ndá'ú kuu róo ñuu Corazín, te naka ndá'ú kuu róo ñuu Betsaida. Chí nú iní ñuu Tiro jíin iní ñuu Sidón ní sá'a-rí tiñu ñá'nu ja ní sá'a-rí nuu máa-ró yá'a núú, te inga kivi te a n̄i kanakani iní ñáyivi-ún núú, te ku'un-i sa'ma ndái te ku'u-í yaa núu-í núú. <sup>14</sup> Núsáa te kivi kíi

juicio te koo-ga tuká'nu iní-ya núu ñúu Tiro jín núu ñúu Sidón vásá núu máá-ró. <sup>15</sup> Te róó, ñuu Capernaum, a ñi kuñá'nu xaan-ro jiní-ro náún, ko onde infierno najinu-ro. <sup>16</sup> Chaa jini so'o tu'un ká'an máá-ró, nuu-rí jini so'o-de. Te chaa sá'á'a iní nuu-ro, nuu-rí sá'á'a iní-de. Te chaa sá'á'a iní nuu-rí, sá'á'a iní-de nuu I'a ñi táji rúu vai-ri. Achí-ya. <sup>17</sup> Te ñi najakoyo uní xiko uxí chaa-ún kákusií iní-de, te káka'an-de: Táta, onde tachi káni kájandatu nuu-ná ja jín sí'ví-ní vidáa, áchí-de. <sup>18</sup> Te Jesús, ñi ka'an-ya jín-de: Ñi jini-ri nuu Satanás ñi jungava ichi ándíví, natu'un ñn taja. <sup>19</sup> Vina te kua'a-ri fuerza nuu-ro náva'a kuañu-ro sikí kóo jín sikí kúrsiuku, jín sikí táká fuerza máá ja jito u'u yóó. Te tú naún sá'a kuti jín-ró. <sup>20</sup> Ko ma kúsií iní-ro jín tíñu yá'a ja kájandatu tachi núu-ro, chí sua ná kúsií iní-ro ja á káyošo sí'ví-ró onde andíví. Achí-ya. <sup>21</sup> Te suni hora-ún ñi kusíí iní Jesús, onde jín Espíritu Santo, te ñi ka'an-ya: Ná kúta'u-ná nuu-ní Táa, Jito'o andíví jín ñúyivi kúu máá-ní, ja ní jasú-ní taká tu'un yá'a nuu cháa ndíchí jín núu cháa kájuku'un iní. Te ñi stá'an ndijin-ní nuu cháa súchí iní jíná'an-de. Chí súan ñi jata'an iní-ní Táa. <sup>22</sup> Taká ndatíñu ñi ja'a Táa-ri iní nda'a-rí. Te tú ñi ñn jiní nuu máá Sé'e, chí máni máá Táa jiní-ya. Ni tú jiní ñi ñn nuu máá Táa, chí máá Sé'e jiní, jín nani chaa ja kuní máá Sé'e te stá'an ndijin-ya núu-dé. Achí-ya. <sup>23</sup> Te sñn ñi jíó káva máá Jesús nuu cháa káskuá'a jín-yá. Te ñi ka'an-ya: Xáán ndatu chaa kuní tíñu ja ní kajiní máá-ró. <sup>24</sup> Chí ká'an-ri jín-ró ja kuá'a cháa kájani tu'un Dios jín cháa kákuu rey,

n̄i kakun̄i-de nde'é-de nuu já kándé'é máá-ró, ko tú ní kájini-de, te kuni so'o-de ja ní kájini so'o-ró kuní-de núú, ko tú ní kájini so'o-de, áchí-ya.

### *Chaa va'a ñuu Samaria*

<sup>25</sup> Te yúan kánchaa ñn maestro ley, te n̄i ndukuiñi-de chí koto nchaa-de-ya kuní-de: Maestro, naún sá'a-ná náva'a ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ñí káni, áchí-de. <sup>26</sup> Te n̄i ka'an máá Jesús jíin-de: Ndasá yóso núu tutú ley. Ndasá ká'an ká'u-ró. Achí-ya. <sup>27</sup> Te máá cháa-ún n̄i ka'an-de: Kumani-ro jíin máá Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro jíin ñí fuerza-ro jíin ñí núu jiní tuní-ro, te kundá'ú in̄i-ro tá'an-ró nátu'un kundá'ú in̄i-ro máá-ró, áchí-de. <sup>28</sup> Te n̄i kachí Jesús jíin-de: Va'a n̄i ka'an-ro. Sá'a súan, te ni'in tá'u-ro kúchaku-ro núsáá, áchí-ya. <sup>29</sup> Ko máá cháa-ún, kuní-de ja kée ndaa-de jíin tú'un ká'an-de, te n̄i jiká tu'un-de Jesús: Te ndéja kúu tá'an-ná, áchí-de. <sup>30</sup> Te máá Jesús n̄i ka'an-ya: ñn chaa n̄i kenda-de ñuu Jerusalén. Te n̄i kuun-de kua'an-de ñuu Jericó. Te ichi-ún n̄i kenda ñaku'i'ná núu-dé, te n̄i kajanchaa ndatíñu-de, te n̄i kastují-dé. Te n̄i kee kája'an, n̄i ndoo chaa-ún kátúu-dé. Te a yani kuu-de núú. <sup>31</sup> Te n̄i kuu ja íchi-ún n̄i kuun ñn sutu vai-de. Te n̄i jin̄i-de nuu cháa-ún. Te n̄i sío-ni-de kua'an-de. <sup>32</sup> Suni súan ñn chaa levita, n̄i kuyani-de lugar yúan. Te n̄i jin̄i-de nuu cháa-ún. Te n̄i sío-ni-de kua'an-de. <sup>33</sup> Ko ñn chaa ñuu Samaria, jíkade kua'an-de ichi-ún, n̄i kuyani-de nuu kátúu cháa-ún. Te n̄i jin̄i-de. Te n̄i kundá'ú in̄i-de chaa-ún. <sup>34</sup> Te n̄i ja-de. Te n̄i chu'un-de aceite jíin alcohol nuu ní tují cháa-ún. Te n̄i ju'ni-de nuu. Te n̄i skáa-de chaa-ún siki

caballo-de. Te kua'an-de jíin-de onde mesón. Te n̄i jito-de cháa. <sup>35</sup> Te inga kivi xían-ún n̄i kenda-de kua'an-de. Te n̄i tava-dé uu peso n̄i ja'a-de nuu cháa xín mesón. Te n̄i ka'an-de: Koto-ní-de. Jíin táká-ga ja kanú-ní jíin-de, te nuu ncháa-ná, te nachunáa-ná nuu-ní, áchí-de. <sup>36</sup> Núsáa te ja uní tá'an cháa-ún, te ndé ñn-de n̄i kuu tá'an cháa n̄i kenda ñáku'í-ná nuu-ún, jáni in̄i-ro, áchí-ya jíin-de. <sup>37</sup> Te n̄i ka'an máá cháa-ún: Cháa n̄i kundá'ú in̄i-de-ún, áchí-de. Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Kuá'an núsáa, te suni súan sá'a máá-ró, áchí-ya.

### *Ja ní jaa-ya núu María jíin Marta*

<sup>38</sup> Te j́ka-ya kuá'an-ya íchi. Te n̄i kivi-ya ñn ñuu. Te ñn ñasí'í, nání-ña Marta, n̄i kana-ña xiní-yá n̄i kivi-ya iní ve'e-ña. <sup>39</sup> Te ña'an yá'a, ío ñn ku'u-ña nání María. Te María-ún, n̄i jungoo-ña núu já'a Jesús, j́ni ná'ín-ña tú'un ká'an-ya. <sup>40</sup> Ko Marta kutéñu-ña já t́n'í tiñu sá'a-ña. Te n̄i jaa-ña núu-yá, te n̄i kachj-ña: Tátá, tú ndé'é-ní ja kú'u-ná n̄i xndóo-i náá játíñu máá ñn-ná. Núsáa te ka'an-ní jíin-i ná ch́ndéé tá'an-i jíin-ná. Achí-ña. <sup>41</sup> Ko n̄i ka'an Jesús: Marta, Marta, xaan jítú iní-ro sátiñu-ró, te ja kuá'a t́ñu sá'a-ró, te n̄i ndukuí'a in̄i-ro jíin. <sup>42</sup> Ko ío ñn-ni tiñu kánúú xaan. Te María, n̄i nakaji-i tiñu kánúú-ún. Te ni ñn, ma kúu kuancháa nuu-í. Achí-ya.

## 11

### *Ja jikán ta'u-yo jíin Padre Nuestro*

<sup>1</sup> Te n̄i kuu ja jikán ta'u-yá káncháa-ya ñn lugar. Te nuu ní ndí'í n̄i ka'an-ya, te ñn cháa

káskuá'a jíin-yá, n̄i ka'an-de jíin-yá: Táta, stá'an-ní nuu-ná ndasa kakan ta'u-ná jíná'an-ná, nátu'un n̄i stá'an Juan nuu cháa káskuá'a jíin-de, áchí-de. <sup>2</sup> Te n̄i kach̄i-ya jíin-de: Nú kájikan ta'u-ro, te sua ka'an-ro: Táa máa-ná ja kánchaa-ní onde andíví, ná nákana jaa-ná ní jíin sí'ví-ní. Te ná kóo ñuu nuu tá'ú-ní tiñu. Te ná kóo taká tiñu játa'an in̄i máa-ní, nátu'un ío in̄i andíví suni súan ná kóo in̄i ñuyívi yá'a. <sup>3</sup> Staa káyee-ná taká kivi kuá'a-ní nuu-ná vina. <sup>4</sup> Te sá'a-ní tuká'nu in̄i-ní nuu taká kuachi-ná, ch̄i suni máa-ná kásá'a-ná tuká'nu in̄i-ná nuu ñáyivi kásá'a-i falta nuu-ná. Te ma skivi-ní náá koto nchaa-i náá ch̄i sua nama-ní náá nuu kini nuu ku'á. Achí-ya. <sup>5</sup> Te n̄i ka'an-ga-ya jíin-de: Ndé róo ío ñn amigo-ro te nú ki'in-ro núu-dé sava ñúu te kach̄i-ro kúni-de: Amigo, kuá'a núu un̄i staa núu-rí, <sup>6</sup> ch̄i ñn amigo-ri n̄i chaa-de ve'e-ri ja jika-de viaje. Te tú naún kuá'a-ri nuu-dé kee-dé. Ach̄i-ro. <sup>7</sup> Te chaa kándeé ichi in̄i ve'e ka'an-de: Ma stá'an-ro rúu, ch̄i a ndasú yuxé'é-rí, te se'e-ri kákixi-i jíin-rí. Te ma kúu ndukoo-ri te kuá'a-ri nuu-ro. Ach̄i-de. <sup>8</sup> Ká'an-ri jíin-ró, vasa ma ndúkoo-de kuá'a-de nuu-ro já kúu-de amigo-ro, ko ja xaan stá'an-ro-dé te yuán ndúkoo-de te kuá'a-de taká ja jínu ñú'ún-ró. <sup>9</sup> Te ká'an-ri jíin-ro jíná'an-ró: Kakan, te kuá'a-ya núu-ro. Ndúkú, te ni'in-ro. Ka'an, te ná núña ve'e kivi-ró. <sup>10</sup> Chi chaa jikán, te kii nuu-dé. Te chaa ndúkú, te ní'in-dé. Te chaa ká'an, te núña ve'e kivi-de. <sup>11</sup> Te ndé ñn róo ñn táa in̄i ve'e kúu-ró. Te nú se'e-ró jikán-i staa núu-ro, te kuá'a-ró ñn yuu núu-í náún. Xí nú jikán-i ñn tiyáká, te lugar ja kuá'a-ró tiyáká, te kuá'a-ró ñn ko nuu-í náún. <sup>12</sup> Xí

nú jikán-i ñn ndiví núu-ro, te kuá'a-ró ñn kúrsiuku nuu-í náún. <sup>13</sup> Te nú róó vasa cháa ñáá kákuu-ró, te kájini-ro kuá'a-ró ndatíñu va'a nuu sé'e-ró, naga nī kuu máá Táa-ro I'a kánchaa andíví já má kuá'a-ya Espiritu Santo nuu cháa jikán núsáá. Achí-ya.

### *Sikí tú'un Beelzebú káka'an-i jín-ya*

<sup>14</sup> Te kíñi'in-ya ñn tachi ñí'ín. Te nuu ní kenda tachi-ún kua'an, te cháa ñí'ín-ún nī naka'an-de. Te taká ñayivi ká'ín yúan nī kakee nuu-í kándé'é-i. <sup>15</sup> Ko sava ñayivi-ún nī kaka'an-i: Jín Beelzebú, cháa kúñá'nu nuu taká tachi, kíñi'in-de tachi kája'an, áchí-i. <sup>16</sup> Te sava-ga-i kájito nchaa-i-ya. Te nī kajikan-i ñn tuni ichi ándíví núu-ya. <sup>17</sup> Ko máá Jesús nī jini-ya já súan kájani ini-i. Te nī ka'an-ya jín-i: Te nú ñn ñuu sásín máá, te kánakuatá'an máá, te ñuu yúan ma kúni'in. Te nú ñn ve'e sásín máá te kánakuatá'an máá, te ve'e yúan ma kúni'in. <sup>18</sup> Te nú Satanás suni sásín máá, ndasa kúni'in ñuu nuu tá'ú tíñu máá núsáá. Chī káka'an máá-ró ja jín Beelzebú kíñi'in-ri tachi-ún kája'an. <sup>19</sup> Te nú ndújín Beelzebú jín-rí ja kíñi'in-ri tachi kīni. Núsáá te se'e-ró, ndé jín kákiñi'in máá-i tachi-ún. Ja yúan máá-i, ná nákuwndí-i sikí-ro. <sup>20</sup> Ko nú jín xiní ndá'a Dios kíñi'in-ri tachi kīni kája'an, jandáa kúu ja núu-ro ní cháa ñuu nuu tá'ú Dios tíñu núsáá. <sup>21</sup> Nú ñn cháa kándáján, te jín machete ndíto-de yujé'é-de, yúan-na te ká'ín va'a taká ndatíñu-de. <sup>22</sup> Ko nú jaá inga cháa nī'in-ga vásá máá-de, yúan-na te kundéé cháa-ún jín-de, te kuanchaa ndí'i-ni machete-de nuu-dé ja ndíto-de jín. Te kíñi'in ndí'i ndatíñu-de. <sup>23</sup> Nú ndé cháa tú

ndújín-de jín-rí, núsáá te jító u'u-de ruu. Te cháa tú nástútú jín-rí, jachá-de. <sup>24</sup> Nú n̄i kenda ìn tachì ḱini in̄i ìn cháa te jíka kuu nuu ñú'un té'é, ndúkú núu júngoo te tú ní'in, yúan-na te ka'an: Ná nó'on-r̄i ve'e nuu ní kenda-r̄i, achì. <sup>25</sup> Te nú n̄i ncháa te jiní ja vé'e luu kúu, chi n̄i ndundoo, <sup>26</sup> yúan-na te k̄i'in tachì-ún, te kuaka tá'an jín usiá-ga tachì ñáá-ga káa vásá máá. Te k̄iv̄i koyo, te kuxiukú yúan. Núsáá te ví'í-gá tá'an cháa yúan onde sand̄i'í-na vásá já xnáñúú núú, áchí-ya. <sup>27</sup> Te n̄i kuu ja ká'an-ya tú'un yá'a. Te ìn ña'an kándeé ma'ñú ñáyiv̄i kuá'a-ún, n̄i kana jaa-ña xiní-yá: Xáán ndatu ña'an ní skáku ní, te n̄i skáxin-ña ní, áchí-ña. <sup>28</sup> Te n̄i ka'an-ya: Sua ndatu-ga kúu ñáyiv̄i kájini so'o tu'un Dios, te káchu'un in̄i-i, áchí-ya.

### *Ja kájikan-i ìn tuni*

<sup>29</sup> Te n̄i kataka ñáyiv̄i núu-yá, te n̄i ka'an-ya: Ñáyiv̄i ñáá yá'a, kájikan-i tuni, ko ma kuá'a-r̄i nuu-í, ch̄i tuni Jonás kúu ja k̄i nuu-í. <sup>30</sup> Ch̄i nátu'un Jonás, n̄i kuu-de ìn tuni nuu cháa ñuu Nínive, suni súan máá Sé'e cháa kuu-ya ìn tuni nuu ñáyiv̄i yá'a jíná'an-i. <sup>31</sup> Te reina onde ichi sur, nachaku-ña jín ñáyiv̄i yá'a k̄iv̄i k̄i juicio. Te nakuxndí-ña sik̄i-í. Ch̄i onde jíká xáan ní kii-ña ní jini so'o-ña tú'un ndíchí ní ka'an Salomón. Te vina ví'í-gá kúñá'nu I'a kándij yá'a vásá Salomón. <sup>32</sup> Taká cháa ñuu Nínive nachaku-de jín ñáyiv̄i yá'a k̄iv̄i k̄i juicio, te nakuxndí-de sik̄i-í. Ch̄i máá-de n̄i kanakani in̄i-de k̄iv̄i ní jani Jonás tu'un nuu-dé. Te vina ví'í-gá kúñá'nu I'a kándij yá'a vásá Jonás.

### *Tu'un yiti*



<sup>33</sup> Tú ni ñin cháa, nú ni chi'i-de ñu'un xini yíti, te chisa'í-de yiti-ún chii nundóo. Chi sua kani-de nuu candelero, náva'a ná kuní ñayivi kivi koyo ini ve'e, nuu máa luz. <sup>34</sup> Lámpara yiki kúñu kúu nduchi-yo. Te nú nduchi-ro ío va'a, níi-ni yiki kúñu-ró ndíi ncháa. Ko nú nduchi-ro káñáa, te níi-ni yiki kúñu-ró kándeé ñuñáa. <sup>35</sup> Koto ñúkúún-ró máa-ró núsáa, chi luz kándeé ini-ro sanaa te ñu'un tuún kúu. <sup>36</sup> Nú níi yiki kúñu-ró ndíi ncháa, ni tú ío ñin tíli nuu túún, níi nándii ncháa núsáa, nátu'un ñin lámpara ja xú'ún kayú. Achí-ya.

### *Ja ní kana jín-yá nuu cháa fariseo*

<sup>37</sup> Te nini ká'an-ya, te ni ka'an nda'ú-ni ñin cháa fariseo jín-yá ja kée-yá staa jín-de. Te ni kivi Jesús ini ve'e cháa-ún. Te ni jungoo-ya kée-yá staa jín-de. <sup>38</sup> Te cháa-ún, ni jini-de nuu-yá. Te ni naa ini-de ndé'é-de ja tú ní nánda'á-yá te yée-yá staa. <sup>39</sup> Te máa Jító'o-yo ní ka'an-ya jín-de: Jandáa kúu, chi róo, cháa fariseo, kánakacha-ró íchi yatá tindo'o jín íchi yatá kó'o. Ko ichi ini-ro, chi ni kachítú ndíi-ro jín tú'un kuí'ná jín tú'un ñáa. <sup>40</sup> Cháa káñáa jín'an-ró. I'a ni sá'a ichi yatá, á tú suni ní sá'a-ya íchi ini. <sup>41</sup> Ko taká ja kendo sobra nuu-ro, te kaja'a-ró kúu caridad, te kajíni ini-ro já taká tiñu kásá'a-ró ío ndoo ja súan. <sup>42</sup> Naka ndá'ú kuu róo cháa fariseo, chi kaja'a-ró ñin siki uxí ita minú jín ruda jín taká yua, nuu Dios, te tú kásá'a kuti-ro tiñu ndaa, ni tú maní-ro jín-yá. Ní kásá'a-ró ndéndúú tiñu yá'a te mā xndóo-ró ingá tiñu-ún núú. <sup>43</sup> Naka ndá'ú kuu róo cháa fariseo, chi xaan kákuni-ro silla onde xini mesa

iní ve'e sinagoga. Te ka'an sa'an ñayivi jín-ró nuyá'u kákuni-ro. <sup>44</sup> Naka ndá'ú kuu róo chaa káchaa tutu jín cháa fariseo, chi chaa uu xini kákuu-ró. Natu'un ve'e añú ja tú ndijin kánde, súan ká'io-ró, te chaa kájika kuu, tú jini-de ja jañú-de siki, áchi-ya jín-de. <sup>45</sup> Te in chaa kuu maestro ley, ni ka'an-de: Maestro, nuu ní ka'an-ni tu'un yá'a, suni ni ka'an-ni siki máá-ná jíná'an-ná, áchi-de jín-yá. <sup>46</sup> Te ni ka'an-ya: Naka ndá'ú kuu róo chaa maestro ley jíná'an-ró, chi káchaa-ró carga ve siki táká chaa ja tú kákuu kundiso-de. Ko máá-ró, ni tú káké'é-ró carga-ún vasté jín in nda'a lúli-ró. <sup>47</sup> Naka ndá'ú kuu róo jíná'an-ró. Chi kásá'a-ró vé'e añú chaa ni kajani tu'un Dios. Te ni kaja'ni táa-ro-dé jíná'an-de. <sup>48</sup> Súan kuu ja káka'an ndaa-ro já kájata'an ini-ro tíñu ni kasá'a táa-ro. Chi jandaa kuu ja ní kaja'ni-dé chaa-ún. Te máá-ró, ni kasá'a-ró vé'e añú ndiyi-ún. <sup>49</sup> Ja yúan suni ni ka'an Dios in tu'un ndíchí: Tájí-rí chaa kani tu'un-ri jín cháa apóstol ki'in nuu-í jíná'an-i. Te sava-de ka'ni-í te sava-ga-de chindikín-i, áchi Dios, <sup>50</sup> náva'a siki ñayivi yá'a ná koo kuachi cuenta ja ní jati niñi táká chaa ni kajani tu'un-ri onde kivi ní jungoo ñuyivi, <sup>51</sup> onde niñi Abel, te onde niñi Zacarías, chaa ni ji'i sava mañú altar jín vé'e i. Súan ká'an-ri jín-ró, ja siki ñayivi yá'a kuu kuachi-ún. <sup>52</sup> Naka ndá'ú kuu róo maestro ley, chi ni kajancharo ndákáa kivi-i ini tu'un ndíchí núú, te ni kajasu-ro núu cháa kákuni skuá'a. Ko ni máá-ró suni tú ní káskuá'a-ró, áchi-ya. <sup>53</sup> Te nini ká'an-ya tu'un yá'a, te chaa káchaa tutu jín cháa fariseo, ni katau xaan-dé nuu-yá. Te ni kastátá'an-de jín-yá ja ná

ká'an-ga-ya kuá'a tú'un. <sup>54</sup> Chi kájito yu'u-dé-ya, ja sánaa te ni'in-dé yaku tu'un ká'an-ya, náva'a kakan-de kuachi siki-yá.

## 12

### *Cuenta yujan ía cháa fariseo*

<sup>1</sup> Nini súan kúu, te ni kakutútú kuá'a xáan ñáyivi, ja kajañu tá'an-i. Te ni ka'an-ya jín cháa káskuá'a jín-yá: Koto va'a-ró máá-ró núu yujan ía cháa fariseo, chi yuán kúu tu'un yóso yú'u. <sup>2</sup> Chi tú ni in naún yíndi'u ja má kenda ndijin. Ni tú ni in ja yísa'í ja má kuní-yo núu. <sup>3</sup> Núsáa, taká tu'un ni ka'an-ro ñúñaá, onde nuu ío ndijin ná kúni so'o-i. Te tu'un ni ka'an yaá-ro ní kajini so'o-i ká'in-i ini vé'e, te onde xiní vé'e ná kóo jaa tu'un.

### *Ndéja yú'ú-yo koto-yo*

<sup>4</sup> Ko amigo, ká'an-ri jín-ró jíná'an-ró: Ma yú'ú-ro koto-ró ñáyivi já'ni yiki kúñu-yo, chi nú ni ndi'i ni kaja'ni-í, te tuká inga naún kúu sá'a-ga-i. <sup>5</sup> Ko ná stá'an-ri nuu-ro ndé ja yú'ú-ro koto-ró. Ío in ja nú a ni ja'ni-í róo te ío poder yuán chindee róo nuu infierno. Yuán yú'ú-ro koto-ró núsáa. Yuán kástu'un-rí nuu-ro. <sup>6</sup> Tú kúya'u u'un tisaá ja úu xu'un náún. Te tú ni in-ti náa iní Dios. <sup>7</sup> Chi a ni ka'u-ya ondé taká ixi xiní-ro. Núsáa te ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chi kánúu-ga-ro vásá kuá'a tisaá. <sup>8</sup> Te ká'an-ri jín-ró: Nú ndé cháa kani ndaa-de tu'un-ri nuu ñáyivi, suni súan máá Sé'e cháa nakani ndaa-ya tú'un-de nuu ndájá'a Dios. <sup>9</sup> Ko nú ndé cháa ské'ichi-de ruu nuu ñáyivi, suni súan ské'ichi-ri-de nuu taká ndájá'a Dios. <sup>10</sup> Te nú ndé cháa ka'an ndiva'a-de siki máá Sé'e cháa,

koo tuká'nu iní-ya núu-dé. Ko nú ndé chaa ka'an ndiva'a-de sikí Espíritu Santo, ma koo tuká'nu iní nuu-dé. <sup>11</sup> Te nú nì kajanchaka-i róo iní ve'e sinagoga nuu cháa kakuñá'nu jín nuu cháa tá'ú tíñu, ma nákaní xaan iní-ro ndasa xndió káni-ró tú'un, xí ndasa ka'an-ro. <sup>12</sup> Chì máá Espíritu Santo stá'an-ya núu-ro ndasa kanúú tú'un ka'an-ro hora-ún, áchí-ya.

### *Sikí já kútóo iní*

<sup>13</sup> Yúan-na te ñn chaa kánde-de nuu ñáyivi kuá'a-ún, nì ka'an-de jín-ya: Maestro, ka'an-ní jín ñaní-ná ná ká'ncha sava-de ta'u-ná jín-ná, áchí-de. <sup>14</sup> Ko máá-ya nì ka'an-ya jín-de: Utale, ndéja ní jani ruu ja kúu-ri chaa sánda xí cháa ka'ncha sava ta'u já kúu róo jíná'an-ró. Achí-ya. <sup>15</sup> Te nì ka'an-ya jín-de: Koto va'a-ró máá-ró, te ma kútóo iní-ro, chi vasa kua'a xaan ndatíñu ñáva'a ñn chaa, ko nasu já jín yúan te kuchaku jínú'ún-de, áchí-ya. <sup>16</sup> Yúan-na te nì ka'an-ya ñn tu'un yátá jín-i: Nì io ñn chaa kúká. Te nì ndea xaan nuni-dé. <sup>17</sup> Te chaa-ún, nákaní iní-de: Ndasá'a-ri, chí tuká núña yaka-ri nataan-gá-ri niñi-rí, áchí-de. <sup>18</sup> Te nì kachí-de: Sua ná sá'a-ri. Ná kanú-ri yaka-ri. Te nakani-ri ja ká'nu-ga. Te yúan nataan ndí-i-ri niñi-rí jín táka-ga ndatíñu-ri. <sup>19</sup> Yúan-na te kachí-ri jín iní jín añú-ri: Vina te kua'a xaan ndatíñu ñáva'a-ró já kánda kua'a kuiá. Ná ndétatú-ro te kaji-ro kó'o-ró, te ná kúsi iní-ro núsáá, áchí-de jín máá-de. <sup>20</sup> Ko nì kachí Dios jín-de: Chaa ñáá kúu-ró. Akuáa vina te kuu-ro. Te ndatíñu nì sátu'a-ró-ún, ndé chaa kuu. Achí

Dios. <sup>21</sup> Súan ío sikí cháa ja sákúká-de máá-de, ko tú kúká-de nuu Dios.

*Ma nákani iní-yo sikí já kúchaku-yo*

<sup>22</sup> Te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Núsáá te ká'an-ri jíin-ró, ma nákani iní-ro sikí já kúchaku-ro, nú ndasa kee-ro, ni sikí yíki kúñu-ró, nú ndasa kundii kunamá-ro. <sup>23</sup> Á tú kánúú-gá vida-ro vása já kée-ro, te yiki kúñu-ró vása sá'ma-ro náún. <sup>24</sup> Nde'é-ró tíkaká, tú jítu-ti, ni tú nástútú-tí, ni tú náchiva'a-ti iní yaka-ti, chi máá Dios skée-yá-ti. Á tú kánúú-ga-ro vása kíti-ún. <sup>25</sup> Ko ndé róo ja súan nákani iní-ro te á kuu chísó-ga-ro máá-ró in yíki. <sup>26</sup> Te nú ma kúu sá'a-ró vasté in tiñu lúlí-ga súan, te naja kánakani iní-ro jíin sáva-ga-ún núsáá. <sup>27</sup> Nde'é ndasa kája'nu ita yuku. Tú sátiñu, ni tú táú. Ko ká'an-ri jíin-ró ja rey Salomón kivi ní kuñá'nu xaan-dé ni tú ní kúu ku'un-de sa'ma súan natu'un ita-ún. <sup>28</sup> Te Dios, nú súan skúnamá-ya ita yuku-ún ja ío vina te yuchaan kayu nuu ñú'un, naga ni kuu ja má skúnamá-ya róo. Te naja tú kákandíja va'a-ró. <sup>29</sup> Te ma kuitú iní-ro ndasa kee-ro, xí ndása ko'o-ró ni ma nákani xaan iní-ro núsáá. <sup>30</sup> Chi taká ndatíñu yá'a kájítú iní ñayivi ñuyivi jíin. Ko máá Táa-ro a jiní-ya já kánandi'i-ró taká ndatíñu yá'a. <sup>31</sup> Ko kuitú iní-ro kivi-ró iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Yúan-na te kua'a-ga-ya taká ndatíñu-ún nuu-ro. <sup>32</sup> Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chi vasa tikuní lúlí kákuu-ró, ko máá Táa-ro ándívi, a ni kusii iní-ya já núu-ro kuá'a-ya ñuu nuu tá'ú-yá tiñu. <sup>33</sup> Xikó taká ndatíñu-ró, te sá'a-ró caridad. Ndúkú-ró bolsa ja má kútú'ú

kuátĩnu-ró. Te suni taan-ro yají-ro ondé andíví nuu tú naa. Chì yúan ma kúu kivi ñakuí'ná, ni ma kúu chaa tikixin te stíví-tí. <sup>34</sup> Chi nuu kánde yaji-ro, yúan kúu nuu kuítú iní-ro jíin. <sup>35</sup> Ku'ni ni'in chji-ró jíná'an-ró, te lámpara máá-ró, ná kóo tu'a-ni ñu'un ini.

### *Ja ní káindatu mozo jito'o-i*

<sup>36</sup> Te máá-ró jíná'an-ró ná kóo tu'a-ró nátu'un mozo káindatu-i jito'o-i ja ncháa-de kua'an-de viko tánda'a, náva'a nú ni ncháa-de te ka'an-de, te kuña-ni-i ve'e jíná'an-i. <sup>37</sup> Xáán ndatu kuu mozo-ún te nú ni ncháa jito'o-i nuu-í, te jiní-de ja kándito-i. Jándáa ká'an-ri jíin-ró ja kú'ni-de chii-de, te nuu mesa súnogo-de mozo-de te kani-de ko'o-í jíná'an-i. <sup>38</sup> Te vasa ná cháa-de ñúú, xí vasa ná ncháa-de ja'a ñuu, te nú suni súan kuní-de sá'a mozo-ún ja kándito-i, ndatu xaan kéndoo mozo-ún jíná'an-i. <sup>39</sup> Ko ná júku'un ini-ro tú'un yá'a. Táa ini ve'e, nú ní jiní-de na hora kúu ja kii ñakuí'ná te kundito-de núú, te ma kuá'a-de tu'un sakuí'ná vé'e-de núú. <sup>40</sup> Te róó suni súan koo tu'a-ró, chj máa kivi já tú naún kájani ini-ro, te ncháa-ni máa Sé'e chaa, áchí-ya jíin-de. <sup>41</sup> Yúan-na te Pedro, ni jiká tu'ún-de-ya: Táta, máá-ni nuu náá jíná'an-ná ká'an-ni tu'un yá'a náún, xí súni ká'an-ni nuu táká-ga chaa yá'a, áchí-de. <sup>42</sup> Te ni ka'an máá Jíto'o-yo: Ndéja kúu in mozo ndito xiní já skíkuu va'a, chj máá jito'o, kani-de mozo-ún ná kóto-i se'e-de náva'a skée-í suchí-ún máá hora ja xín tíñu. <sup>43</sup> Xáán ndatu kuu mozo-ún, te nú ni ncháa jito'o-i te nani'in-dé-i sá'a-i súan. <sup>44</sup> Jándáa ká'an-ri, ja kani-de mozo-ún ja kóto-i taká ndatíñu-de. <sup>45</sup> Ko

nú mozo-ún jáni inĭ-i: Kúkuéé-ga te nchaá jito'o-ri, achĭ máá-i. Te kejá'á-i stují-í mozo máá-i jíin ñá'an kájatíñu nuu-í. Te kee-í te ko'o-i, te najĭni-i. <sup>46</sup> Te mozo-ún, nú nĭ nchaá jito'o-i kivĭ já tú ndátu-i jíin hora ja tú ĭnĭ-i, te xndó'o-de-i, te kiñi'in-de-i onde jíin cháa tú káskĭkuu va'a. <sup>47</sup> Chĭ nú ndé mozo a ĭnĭ-i tiñu ndasa játa'an inĭ jito'o-i, te nú tú ní sátu'a-i, ni tú ní skĭkuu-i tiñu kuní máá-de, ndo'o xaan-í yunu xí. <sup>48</sup> Ko nú ndé mozo tú ĭnĭ-i tiñu ndasa játa'an inĭ jito'o-i, te nú sá'a-i tiñu ñáá ja xndó'o-de-i núú, yúan-na te yakū-ni yunu xí ndo'o-i. Chĭ nú kua'a-ya kuá'a ndátíñu nuu ĩn cháa, te nandakan kua'a-ya nuu-dé. Te suni súan nú kua'a ndátíñu kátatĭ-i ĩn cháa, ví'í-gá nandakan-i nuu-dé.

### *Sikĭ tú'un sásĭin máá ĭná'an*

<sup>49</sup> Nĭ kĭi-ri ja chíndee-ri ñu'un inĭ ñuyĭvi yá'a. Te xaan kuní-ri ja ná kóo. <sup>50</sup> Te ío ĩn tundó'o ja kuánducha-rĭ jíin, ko xaan ndukuí'a inĭ-ri onde ná skĭkuu-ri. <sup>51</sup> Kájani inĭ-ro já ní chaá-ri ja kóo ná'ín-ni inĭ ñuyĭvi náún. Ká'an-ri jíin-ró ja ná túu, chĭ sua ndonda sikĭ tá'an. <sup>52</sup> Chĭ ĩn-ni ve'e koo u'un ñayĭvi, te sásĭin máá ĭná'an. Unĭ ndonda sikĭ úu, te uu ndonda sikĭ unĭ. <sup>53</sup> Chĭ ndonda sikĭ tá'an, táa sikĭ sé'e-de, te se'e sikĭ táa-i. Náa sikĭ sé'sí'í-ña, te se'sí'í sikĭ náa-i. Náchĭsó sikĭ sé'janú-ña, te se'janú sikĭ náchĭsó-i. Achĭ-ya.

### *Sikĭ tunĭ skuá'a-yó*

<sup>54</sup> Te suni nĭ ka'an-ya jíin ñáyĭvi kuá'a-ún: Nú nĭ kajĭni-ro nána vikō íchi nú kée ndikandĭi, te káka'an-ro: Kuun sau, áchĭ-ro, te kúu súan. <sup>55</sup> Te nú

n̄i nana nuu tach̄i, te káka'an-ro: Nandii, áchí-ro, te súan kúu. <sup>56</sup> Chaa uu xini kákuu-ro. A kájin-ro naún kuní ka'an tuni in̄i ñuyivi jín ándivi, te naja tú kánakuni-ro kiví yá'a núsáá. <sup>57</sup> Te naja tú kátava máa-ro cuenta ndé ja kúu tiñu va'a núsáá. <sup>58</sup> Ko nú kua'an-ro núu juez jín cháa jito u'u róó, te yach̄i ná ndátu'ún vá'a-ro jín-de nini ká'in-ro íchi jín-de. Ch̄i nú túu, te kua'a-de róó nuu juez, te juez kua'a-de róó nuu policía, te policía chindee-de róó vekaa. <sup>59</sup> Te ká'an-ri jín-ro, ja má kenda kuti-ro yúan onde nú tú chunaa-ro táká centavo, áchí-ya jín-de.

## 13

### *Kánúú nákani in̄i-yo*

<sup>1</sup> Te suni kivi-ún ká'in yakū chaa jín-yá yúan. Te n̄i kajani-de tu'un nuu-yá ndasa n̄i kata'an chaa ñuu Galilea. Ch̄i Pilato, n̄i sáká núu-de niñi cháa-ún jín niñi kiti já kásoko-í nuu Dios. <sup>2</sup> Te n̄i ka'an Jesús: Chaa ñuu Galilea yúan, ja súan kándo'o-de tundó'o-ún, te á n̄i io xaan kuáchi-de vása táká-ga chaa ñuu Galilea, kájan in̄i-ro náún. <sup>3</sup> Ná kástu'ún-rí nuu-ro já túu, ch̄i suni súan naa-ro jíná'an-ro nú tú nakani in̄i-ro. <sup>4</sup> Te suni xia'un un̄i chaa ja sikí máa-de n̄i ndua torre ñuu Siloé te n̄i kaji'i-de, á n̄i kasá'a-de kuáchi xaan-gá vása táká-ga chaa káxiukú ñuu Jerusalén, kájan in̄i-ro náún. <sup>5</sup> Ná kástu'ún-rí nuu-ro já túu. Ch̄i suni súan naa-ro jíná'an-ro nú tú nakani in̄i-ro. Achí-ya.

### *Tu'un mérkexé*



6 Te n̄i ka'an-ya tú'un yátá yá'a: ñn chaa ñáva'a-de ñn mérkex̄e ja ní nachu'un-de ma'ñú itú uva-de. Te n̄i jaa-de ndúkú-de nde'e xiní. Te tú ní ní'in kúti-dé. 7 Te n̄i kach̄i-de jíin mozo ndíto itu uva-ún: Vina te a ío un̄i kuāa kíndúkú-rí nde'e xiní mérkex̄e yá'a, te tú ní'in kúti-rí. Xiti ná kí'in. Naja kándij satéñu nuu ñú'un yá'a. Achí-de. 8 Yúan-na te n̄i ka'an máá mozo: Táta, skéndo-ní, ná kúndij vasté ingá kuāa yá'a, onde ná sáyúchi-ná ja'a te chu'un-ná ja'an te nándéó. 9 Te nú n̄i ja'a nde'e, te ío va'a. Te nú túu, te vásá x̄iti-ní áchí-i. Achí-ya.

*Tu'un ña'an j̄ika tí'í*

10 Te ñn kivi ndétatú n̄i stá'an-ya tú'un in̄i ñn ve'e sinagoga. 11 Te n̄i kenda ñn ña'an tá'an-ña ñn tach̄i k̄ini ja ní kuu xia'un un̄i kuāa kú'u-ña. Te n̄i kaí-ña, j̄ika tí'í-ña, ch̄i tú kúu kuti ndúkoo tuun-ña. 12 Te n̄i jin̄i Jesús nuu-ñá. Te n̄i kana-ya xiní-ñá. Te n̄i kach̄i-ya jíin-ña: Nána, vina te a n̄i nduva'a-ní ja kú'u-ní, áchí-ya. 13 Te n̄i chaa-ya ndá'a-yá siki-ñá. Te n̄i ndúkoo tuun-ni-ña, te n̄i nakana jaa-ña Dios. 14 Te chaa kúñá'nu in̄i ve'e sinagoga, n̄i kit̄i in̄i-de nuu Jesús ja ní nasáva'a-ya-ñá kivi ndétatú. Te n̄i ka'an-de jíin ñáyivi kuá'a-ún: Ññu kivi ío sátiñu-ró, te kivi-ún chakoyo-ró kúu tana-ro. Kó kivi ndétatú yá'a, chi ma kúu, áchí-de. 15 Yúan-na te n̄i ka'an máá Jító'o-yo jíin-de; Chaa uu xin̄i kákuu-ró. Ja kúu kivi ndétatú te tú kándájí-ró xndiki-ro xí burro-ró núu káyee-tí-ún, te tú káskó'o-ró-tí nducha náún. 16 Te sesí'í Abraham yá'a, nú'ni-ña xiá'un un̄i kuāa n̄i sá'a kui'na. Te tú ío va'a ndájí-rí-ña kivi ndétatú náún, áchí-ya. 17 Te súan n̄i ka'an-ya tú'un yá'a. Te

n̄i k̄akuka nuu táká ch̄aa k̄ájito u'u-ya-ún. Ko taká ñ̄ayivi, n̄i k̄akusi iní-i j̄ín táká tiñu ñá'nu n̄i sá'a-ya.

### *Tu'un ndikin yuá mostaza*

<sup>18</sup> Te n̄i ka'an-ya: Ndasa kuní koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te na j̄ín skétá'an-ri. <sup>19</sup> Kúu nátu'un ndikin yuá mostaza ja ní ki'in in ch̄aa te n̄i ch̄aa-de nuu itú-de. Te n̄i ja'nu. Te n̄i kuu in yunu ká'nu. Te tisā andívi n̄i kasá'a-t̄i taká-t̄i chíi nda'a-ún. Achí-ya.

### *Tu'un yátá yujan ía*

<sup>20</sup> Te n̄i ka'an tuku-ya: Naún tu'un yátá skétá'an-ri j̄ín ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>21</sup> Kúu nátu'un yujan ía ja ní ki'in in ña'an. Te n̄i chisa'í-ña chíi un̄i tiyii yúchi onde n̄i ndi'i n̄i kuu ía ní sá'a. Achí-ya.

### *Sikí ichi yúxé'é túu*

<sup>22</sup> Te nini kua'an-ya ichi ñuu Jerusalén, te n̄i jika kuu-ya táká ñuu j̄ín táká rancho, n̄i stá'an-ya tú'un. <sup>23</sup> Te n̄i ka'an in ch̄aa j̄ín-ya: Táta, yaku-ni ch̄aa kaku-de náún, áchí-de. Te n̄i kachi-ya j̄ín-de: <sup>24</sup> Ndúkú ndéé téyíí-ró kivi koyo-ró ichi yúxé'é túu, chí ká'an-ri j̄ín-ró ja kuá'a ñayivi ndúkú ndéé-i kivi-i, ko ma kuu kivi koyo-i. <sup>25</sup> Chí táa in̄i ve'e, ndukuiñi-de, te kasu-de yuxé'é. Te ichi yatá vé'e kuiñi-ró. Te skáján-ró vitú yúxé'é te ka'an-ro: Táta, táta, kuña-ní ve'e, ná kivi koyo-ná, achi-ro. Te kachi-de kuni-ró: Aa, tú jiní-ri ná ñuu vaikoyo-ró, achi-de. <sup>26</sup> Yúan-na te kejá'á-ró ká'an-ro j̄ín-de: N̄i kayee-ná staa j̄ín-ní, te in̄i ya'ya ñuu-ná n̄i stá'an-ní tu'un nuu-ná, achi-ro. <sup>27</sup> Te máa-de kachi-de kuni-ró: Achí-ri j̄ín-ró ja tú jiní-ri róo

ndé ñuu vaikoyo-ró. Kuxio jíná'an-ró chi ñayivi kásá'a tiñu ñáá kákuu-ró. Achí-de. <sup>28</sup> Te yúan nde'e-ro, te nakaji-ro ñíi yú'u-ro kuíñi-ró. Te kunj-ro núu Abraham jín núu Isaac jín núu Jacob jín núu táká-ga cháa nj kajani tu'un Dios kuíñi-de iní ve'e Dios. Te róó kuxio-ró sásín-ya róó. <sup>29</sup> Te kikoyo-i ichi núu kána ndikandii jín ichi núu kée ndikandii, ichi norte jín ichi sur, te jungoo-i iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>30</sup> Kuni so'o va'a-ró: Sava cháa sandí'í-na, ndunúú-de. Te sava cháa kúnúú, nduu-de sandí'í-na. Achí-ya.

### *Tu'un Herodes*

<sup>31</sup> Te kivi-ún nj jakoyo yaku tá'an cháa fariseo, te ká'an-de jín-yá: Kuxio-ní yá'a te kenda-ní ki'in-ní, chi cháa Herodes ka'ni-dé ní kuni-de, áchí-de. <sup>32</sup> Te nj kachí-ya jín-de: Kuá'an, te kastu'ún-ró núu máá ñúkui jian: Vina chí kíñi'in-ri tachí káni kája'an. Te sá'a-ri tana vina jín yúchaan. Te onde nuu uní kivi te síjínu-ri tiñu-ri. <sup>33</sup> Ko kánúú xaan já vina jín yúchaan jín ísá te kaka-ri ki'in-ri, chí ma kúu ja in cháa jáni tu'un kenda-de yata ñuu Jerusalén, te kuu-de. Achí-ro.

### *Sikí já ní kuku'á iní-ya jín ñuu Jerusalén*

<sup>34</sup> Jerusalén, Jerusalén, nj kaja'ni-ro cháa kájani tu'un Dios, te nj kaja'a-ró yúu xiní cháa nj tájí-yá vai nuu-ro. Ió kua'a vuelta nj kunj-ri nastútú-rí se'e-ró, nátu'un chukí ja nastútú-tí tirí-tí chí ndijin-tí, ko tú ní kákuu-ro. <sup>35</sup> Vina te kéndoo víchí vé'e-ró núsáá. Ko ká'an-ri jín-ró já má kuni kuti-gá-ro núu-rí jíná'an-ró onde jaa in kivi

ká'an-ro: Ná nákana jaa-yó-yá ch̄i ndíso-ya tíñu máá Tatá Dios, ach̄i-ro. Ach̄i-ya.

## 14

### *Ja ní nasáva'a-ya ñn chaa kú'u kivi ndétatú*

<sup>1</sup> Te ñn kivi ndétatú ni kivi-ya iní ve'e ñn chaa kúñá'nu nuu cháa fariseo jíná'an-de ja kée-yá staa jíin-de. Te kájito yu'u-dé-ya. <sup>2</sup> Te ni kenda ñn chaa kú'u-de kue'e kuiñi, kándij-de nuu-yá. <sup>3</sup> Te ni ka'an Jesús jíin cháa kákuu maestro ley jíin cháa fariseo: Á kuu sá'a-ri tana kivi ndétatú xí túu, ách̄i-ya. <sup>4</sup> Ko máa-de, tú ní káka'an kuti-dé. Yúan-na te ni ki'in-ya cháa ñú'un kuiñi-ún. Te ni nasáva'a-ya-dé. Te ni natáji-yá-de kuano'on-dé. <sup>5</sup> Te ni ka'an-ya jíin-ún: Te nú burro máa-ró xí xndiki-ro júngava-ti iní ñn sókó, te tú natava-ro-ti vasa kivi ndétatú kuu náún. Ach̄i-ya. <sup>6</sup> Te tú ní kákuu xndió káni-de ni ñn tu'un nuu-yá ja súan ni ka'an-ya jíin-de.

### *Siki ñáyivi sáñá'nu-i máa-i*

<sup>7</sup> Te ni jini-ya já kándúkú-de jungoo jíñú'ún-de silla xini mesa. Te ni ka'an-ya ñn tu'un yátá jíin cháa ni kataka yúan. <sup>8</sup> Nú ni kana ñn chaa xini-ro já kí'in-ro ñn viko tánda'a, te ma júngoo jíñú'ún-ró silla xini mesa. Ch̄i nú súan, sanaa te a ni kana-de xini ñn chaa kúñá'nu-ga vásá róó. <sup>9</sup> Te chaa chaa ni kana xini-ro-ún jíin-de. Te ka'an-de jíin-ró: Kuxio, ná kúnchaa chaa yá'a jian. Yúan-na te kúka nuu-ro kí'in-ro ondé sandi'í-na kunchaa-ro. <sup>10</sup> Ko nú ni kana ñn chaa xini-ro, kuá'an te jungoo-ro ondé sandi'í-na. Ch̄i nú jaa chaa ni kana róó yúan te kach̄i-de kuni-ró: Amigo, nuu silla jíñú'ún yá'a

jungoo-ró, achi-de. Yúan-na te nduñá'nu-ró jító nuu cháa káxiukú ká'nu jíin-ró. <sup>11</sup> Chi taká cháa sáñá'nu-de máá-de, ndusúchí-de. Te taká cháa sásúchí-de máá-de, nduñá'nu-de. Achí-ya. <sup>12</sup> Te suni n̄i ka'an-ya jíin cháa n̄i kana xin̄i-yá-ún: Nú sá'a-ró sámá x̄i x̄ini, ma kána-ró xin̄i cháa kákuu amigo-ro, ni xin̄i ñan̄i-ro, ni xin̄i tá'an-ró, ni xin̄i cháa kúká. Chi nú súan te suni máá-de nakana-de xin̄i-ro. Te n̄i kuu ja ní nani'in-ro tá'u-ro. <sup>13</sup> Ko nú sá'a-ró gasto, te kana-ró xin̄i cháa ndá'ú, cháa t̄ikú'lu, cháa tá'nú, jíin xin̄i cháa kuáá. <sup>14</sup> Te xáán ndatu kendoo-ró nú súan, ch̄i tú naún náku'a-de nuu-ro. Ko ni'in-ro yá'u-ró kivi náchaku taká cháa ndaa, áchí-ya.

### *Īn x̄ini ká'nu*

<sup>15</sup> Te ĩn cháa yée stáa jíin-yá, n̄i jini so'o-de tu'un yá'a. Te n̄i kachi-de jíin-yá: Xáán ndatu kuu cháa ja kée-dé staa onde in̄i ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-de. <sup>16</sup> Yúan-na te n̄i kachi-ya jíin-de: ĩn cháa n̄i sá'a-de ĩn x̄ini ká'nu, te n̄i kana-de xin̄i kuá'a ñáyivi. <sup>17</sup> Te nuu ní jaá hora ja kúx̄ini-de-ún, te n̄i táji-de mozo-de kuakachi nuu já kée stáa x̄ini-ún: Ña'an-ní jíná'an-ní. Ch̄i a n̄i ndi'i ío tu'a. Achí. <sup>18</sup> Te ĩn-ni n̄i kasájá'a in̄i ndi'i-de. Te cháa ĩn n̄i kachi-de jíin mozo. N̄i jaan-ri ĩn ñu'un te kánúú kínde'é-rí. Te ná kúña ká'nu in̄i-de nuu-rí, ch̄i ma jáa-ri. Achí-de. <sup>19</sup> Te n̄i ka'an inga-de: N̄i jaan-ri u'un yunta xndiki te kikoto nchaa-ri-ti. Ná kúña ká'nu in̄i-de nuu-rí, ch̄i ma jáa-ri. Achí-de. <sup>20</sup> Te n̄i ka'an tuku inga-de: Sáá ní tanda'a-rí. Te ja yúan má kúu jaá-ri. Achí-de. <sup>21</sup> Te kuano'on mozo-ún n̄i kastu'ún-de nuu jító'o-de. Yúan-na te

máa táa iní ve'e-ún, nī kitī iní-de. Te nī kachi-de jíin mozo-de: Kuá'an yachi ní nuyá'u jíin táka ya'ya, te kana-ró xiní cháa ndá'ú, cháa tiku'lu, cháa tá'nú, jíin cháa kuáa, ná kíkoyo-de. Achí-de. <sup>22</sup> Te nī kachi mozo-ún: Táta, a nī kuu nátu'un ká'an-ní ko núña-ga lugar. Achí-i. <sup>23</sup> Te jito'o-ún nī ka'an-de jíin mozo-de: Kuá'an taká ichi jíin táka rancho te stétuu-ró ñáyivi-ún ná kí-i yá'a, nává'a ná chítú iní ve'e-ri. <sup>24</sup> Chī ká'an-ri jíin-ró já ní ñin cháa nī jakana-ró-ún, mā kúxini kuti-dé ve'e-ri, áchí-de. Achí-ya.

### *Siki cháa kuní-de kundikin-de-ya*

<sup>25</sup> Te kája'an kua'a xáan ñáyivi jíin Jesús. Te nī ka'an-ya jíin-i: <sup>26</sup> Nú ndé cháa kii-de nuu-rí, te nú chíñú'ún-de táa-de, náa-de, ñasí'i-de, se'e-de, ñani-de, kua'a-de, xí ondé jíin máa-de, mā kúu kuu-de cháa skuá'a jíin-rí. <sup>27</sup> Te cháa tú ndóyo-de jíin túndó'o kii siki-dé, te kundikin-de ruu kii-de, mā kúu kuu-de cháa skuá'a jíin-rí. <sup>28</sup> Chī nú ndé róo kuní-ro káni-ró ñin ve'e, á tú xna'an-ga jungoo-ró te tava-ro cuenta nasaa kuu gasto, te kuní-ro nú vatu-ni kanda-ró jínu xí túu. <sup>29</sup> Chī nú túu, te nú a nī jani-ró já'a, te mā kánda xu'ún-ró síjínu-ró. Yúan-na te taká ñáyivi kájiní nuu vé'e tiku'lu-ró-ún, sákátá-i nuu-ro. <sup>30</sup> Te ka'an-i: Chaa yá'a, nī kejá'a-de jani-de ñin ve'e, te tú ní kánda-de síjínu-de, achí-i. <sup>31</sup> Xí nú ndé rey kuní-de ki'in-de kuatá'an-de jíin ingá rey, á tú xna'an-ga jungoo-de te nakani iní-de te nú vatu-ni kuu jíin uxí mil soldado kuatá'an-de jíin ingá rey ja vái siki-dé jíin okó mil soldado. <sup>32</sup> Chī nú túu, te nini jíká-ga vai

inga rey, te tájí-de ñn cháa ki'in ka'an nda'ú jíin-de ja ná júkuiñi. <sup>33</sup> Te suni súan nú ndé róó tú síjíta-ró táká ndatíñu ñáva'a-ró, ma kúu kuu-ró cháa skuá'a jíin-rí núsáa.

### *Tu'un yátá sikí ñíi*

<sup>34</sup> Va'a ío ñii, ko nú onde ñii-ún ná náa xikó, te ndasa ndu'u'a núsáa. <sup>35</sup> Ma kuatíñu kuti, ni ja kúu nuu ñú'un já ndúu ja'an, chi kacha-de ki'in. Chaa ío so'o kuni ná'ín, ná kúni so'o-de. Achí-ya.

## 15

### *Sikí ríi, kiti ní sana*

<sup>1</sup> Te taká cháa xíní jíin cháa ká'io kuachi, ni jakoyo-de nuu Jesús náva'a kuni so'o-de tu'un ká'an-ya. <sup>2</sup> Te cháa fariseo jíin cháa káchaa tutu, ni kaka'an-de: Chaa yá'a, játá'ú-de cháa ká'io kuachi te yée-dé staa jíin cháa-ún, áchí-de. <sup>3</sup> Te máa Jesús, ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a jíin-de: <sup>4</sup> Ndé ñn róó nú ñáva'a-ró ñn ciento ríi, te skuíta-ró ñn-ti, á tú skéndo-o-ró kúun xíko xia'un kuun-gá-ti onde nuu ñú'un té'é, te kinandúkú-ró kiti ní naa-ún onde nani'in-ro-tí xí túu. <sup>5</sup> Te nú ni nani'in-ro-tí, kúsi iní-ro xndée-ró-tí nuu chó'o-ro. <sup>6</sup> Te nú ni na-ja-ro vé'e te nastútú-ró cháa kákuu amigo-ro jíin tá'an-ró, te kachi-ro kúni cháa-ún: Ná kúsi iní-yo chi ni nani'in-rí ríi-rí-rí kiti á ni naa núú. Achí-ro. <sup>7</sup> Ká'an-rí jíin-ró, ja súan kusí-gá iní-ya onde andívi jíin ñn cháa ío kuachi nú nakani iní-de, vasa jíin kúun xíko xia'un kuun-gá cháa va'a ja tú kájinu ñú'ún-de tu'un nakani iní.

### *Tu'un ña'an ní skuíta-ña ñn peso*

<sup>8</sup> Xí nú ñn ñasí'í ñáva'a-ña uxí peso, te skuíta-ña ñn peso, á tú chí'i-ña yíti te nastáa-ña vé'e, te nandúkú víi-ñá onde nani'in-ñá. <sup>9</sup> Te nú ñi nani'in-ñá, te kána-ña xiní tá'an-ña jíin amiga-ña, te kachi-ña kúni-i: Ná kúsii iní-yo, chí ñi nani'in-rí peso-ri ja ní skuíta-ri-ún núú. Achí-ña. <sup>10</sup> Ká'an-ri jíin-ró, ja súan kúsii-gá iní taká ndajá'a Dios jíin ñn cháa ío kuachi nú nakani iní-de.

*Tu'un suchí ní naa, te ñi ndenda-i*

<sup>11</sup> Te ñi ka'an-ga-ya: ñn cháa ñi io uu se'e yíi-de. <sup>12</sup> Te suchí súchí-ún ñi ka'an-i jíin táa-i: Táa, kua'a-ní sava ñu'un núu-ná ja kúu ta'u-ná, áchí-i. Te ñi teta'an-de ta'u-í nuu ndéndúú-i. <sup>13</sup> Te ñi kuu yaku kivi, te suchí súchí-ún ñi stútú ndí'i-i ndatíñu-i. Te ñi kee-i kua'an jíká-i inga ñuu. Te yúan ñi xnáa-í ta'u-í, chí ñi janu ndiva'a-i. <sup>14</sup> Súan ñi ndí'i ñi janu sáni-i, te vásá ní cháa ñn tama xaan iní ñuu-ún, te ñi kejá'á nándí'i-i. <sup>15</sup> Te ñi kee-i kua'an-i, te ñi jaa-i nuu ñn cháa ñuu-ún. Te cháa-ún ñi tájí-de-i kua'an-i onde rancho-de ja yúan koto-i kiní-de. <sup>16</sup> Te kuní-i taan tí-i chíi-i jíin tíxiko káyee kiní-ún. Chí tú kuti ní ñn naún ní já'a nuu-í. <sup>17</sup> Yúan-na te ñi jiní máa-i. Te ñi ka'an-i: Taká mozo ío iní ve'e táa-ri, ío kua'a stáa káyee-dé. Te ruu jí'i-ri soko yá'a. <sup>18</sup> Ná ndúkuiñi-ri te ná nó'on-ri nuu táa-ri. Te kachi-ri kuni-de: Táa, a ñi sá'a-ná kuachi nuu Dios andíví jíin núu máa-ní. <sup>19</sup> Tuká va'a cháa kúu-ná ja kúnání-ná se'e-ní. Ko kua'a-ní tu'un kuu-ná nátu'un ñn mozo-ní. Achí-ri. <sup>20</sup> Te ñi ndúkuiñi-i, te ñi kee-i kuano'on-í nuu táa-i. Te niní jíká-gá vai-i, te ñi jiní táa-i nuu-í. Te ñi



kundá'ú inĭ-de-i. Te jĭnu-de nĭ jaa-de. Te nĭ nuu-de sukun-í, te nĭ titú-de-i. <sup>21</sup> Yúan-na te nĭ ka'an-i jíin-de: Táa, a nĭ sá'a-ná kuachi nuu Dios andívi jíin núu máá-ní. Tuká va'a chaá kúu-ná ja kúnání-ná se'e-ní. Achí-i. <sup>22</sup> Ko máá táa-i, nĭ ka'an-de jíin mozo-de: Kuákĭ'in ĩn su'nu vá'a-ga te chu'un-ró-i. Te chu'un-ró ĩn xe'e ndá'a-í. Te chi'i-ró ndiján já'a-í. <sup>23</sup> Te suni kĭkĭ'in-ró chélu xá'án. Te ka'ni-ro-tí ná kée-yo. Chĭ sá'a-yó víko. <sup>24</sup> Chĭ se'e yí-rí yá'a a nĭ jĭ'i-i núú, te nĭ nachaku-i. A nĭ naa-í núú, te nĭ ndenda-i, áchĭ-de. Te nĭ kakejá'á-de sá'a-de viko. <sup>25</sup> Te se'e yí ñá'nu-de, kánde-i onde rancho. Suchí-ún vaĭ ndii-i. Te nĭ nduyani-i yata vé'e. Te nĭ jini so'o-i tiví música te kájita já'á ñáyivi. <sup>26</sup> Te nĭ kana-i xinĭ ĩn mozo. Te nĭ jĭka tu'ún-i mozo-ún nú naún viko ío. <sup>27</sup> Te nĭ kachi mozo-ún nuu-í: Nĭ nchaá ñani-ro te táa-ro, nĭ ja'ni-dé chelu xá'án, chĭ nĭ ndenda va'a se'e yí-de, áchĭ mozo. <sup>28</sup> Yúan-na te nĭ kitĭ inĭ-i, te tú ní kuní-i ndĭvi-i, ko nĭ kenda táa-i. Te nĭ ka'an nda'ú-de jíin-i ná ndĭvi-i. <sup>29</sup> Ko máá-i nĭ ka'an-i: Ío kua'a kuiá játĭñu-ná nuu-ní, ni tú sání'in kutĭ iní-ná tiñu tá'ú-ní. Te tú ní já'a-ní vasté ĩn lítú núu-ná kee síi-ná jíin amigo-na, áchĭ-i. <sup>30</sup> Ko nĭ nchaá se'e-ní yá'a. Te vaša nĭ xnáa ndĭ'i-i ndatĭñu-ní jíin ñá'an téné, te nĭ ja'ni-ní chelu xá'án kée-í, áchĭ-i jíin táa-i. <sup>31</sup> Yúan-na te nĭ kachi-de jíin-i: Hijo, róo chĭ nene ncháá-ro jíin-rí. Te taká ndatĭñu máá-rí suni ndatĭñu máá-ró kúu. <sup>32</sup> Ko jĭnu ñú'ún sá'a-yó víko te kusĭ iní-yo. Chĭ ñani-ro yá'a, a nĭ jĭ'i-i núú, te nĭ nachaku-i. A nĭ naa-í núú, te nĭ ndenda-i, áchĭ-de. Achí-ya.

## 16

*Tu'un mandador xndá'ú*

<sup>1</sup> Te suni n̄i ka'an-ya jín cháa káskuá'a jín-yá: ñin cháa kúká, n̄i ñava'a-de ñin mandador. Te cháa kúká-ún n̄i jini tu'un-de ja stíví mandador ndatíñu-de. <sup>2</sup> Te n̄i kana-de xin̄i cháa-ún. Te n̄i ka'an-de jín-de: N̄aún tu'un kúu ja jini tu'un-r̄i sik̄i-ro. Nakuá'a cuenta tiñu ndíso-ró, chí ma kúu-ga-ro mandador nuu-rí. Achí-de. <sup>3</sup> Yúan-na te cháa mandador, n̄i ka'an máa-de: Ndasá sá'a-r̄i. Chí jito'o-r̄i jánchaa-de tiñu mandador nuu-rí. Nú kacha-r̄i ñu'un, ma kánda-r̄i. Nú kakan-r̄i caridad, xaan kúka nuu-rí. <sup>4</sup> A jini-r̄i ndasá sá'a-r̄i náva'a kivi kuánchaa-de tiñu ndíso-r̄i, te koo ñayivi maní jín-rí, te kuu kivi-r̄i ini ve'e-i. <sup>5</sup> Te n̄i kana-de xin̄i ná ñin cháa káitau nuu jito'o-de. Te n̄i kachi-de jín cháa-ún: Nasá taú-ro núu jito'o-r̄i, áchí-de. <sup>6</sup> Te máa cháa-ún, n̄i kachi-de: Un̄i mil litro aceite, áchí-de. Te n̄i kachi mandador jín-de: Ki'in lista-ro. Te jungoo yachi-ro. Te cháa-ró úu mil-na. Achí-de. <sup>7</sup> Yúan-na te n̄i ka'an-de jín ingá cháa: Te róo, nasá taú-ro, áchí-de. Te cháa-ún, n̄i kachi-de: ñin ciento ve'e trigo, áchí-de. Te máa-de n̄i kachi-de jín cháa-ún: Ki'in lista-ro, te nachaa-ró kúun xiko-ni, áchí-de. <sup>8</sup> Te jito'o-ún, n̄i ka'an-de jín cháa mandador xndá'ú ja bueno ndíchí ní sá'a-de. Chí taká se'e kuia yá'a, ndíchí-ga máa-i nuu ñayivi ío vina, vásá taká se'e luz. <sup>9</sup> Te máa-rí, ká'an-r̄i jín-ró: Jín xú'ún xndá'ú, ná sá'a-ró amigo-ro náva'a nú n̄i ndi'i xu'ún-ró, te naki'in-i róo kunchaa-ro ini ve'e-i ní káni. <sup>10</sup> Chí cháa skíkuu va'a ñin tiñu vasa lúli-ni, suni skíkuu va'a-de jín tiñu ándéé. Te cháa ja

xndá'ú-de jíin ñin tiñu vasa lúli-ni, suni xndá'ú-de jíin tiñu ándéé. <sup>11</sup> Chi nú siki xú'ún xndá'ú tú ní káskíkuu va'a-ró, ndé chaá kuá'a tiñu ndaa nuu-ro núsáá. <sup>12</sup> Te nú tú ní káskíkuu va'a-ró jíin ndatíñu sava-ga chaá, ndéja kuá'a ndatíñu máá-ró núu-ro núsáá. <sup>13</sup> Ni ñin mozo ma kúu kuatíñu-de nuu úu jito'o. Chi kití iní-de nuu ñin, te kumani-dé jíin ingá, xí kuándatu-de nuu ñin te sání'in iní-de nuu inga. Ma kúu kuatíñu-ró núu Dios jíin núu xú'ún, áchí-ya. <sup>14</sup> Te chaá fariseo ká'in-de yúan, chaá tóo iní kákuu-de. Te nì kajini so'o-de taká tu'un ká'an-ya. Te nì kasákátá-de nuu-yá. <sup>15</sup> Te nì ka'an-ya jíin-de: Máá-ró kákuni-ro já ná káni iní ñayivi já cháa ndaa kákuu-ró. Ko Dios, a jiní-ya ndasa káa ichi iní añú-ro. Chi tiñu kájani iní ñayivi já tiñu ñá'nu kúu-ún, te nuu Dios tiñu chá'an kúu. <sup>16</sup> Máá ley jíin cháa kájani tu'un Dios, nì kuu-ga onde kivi ní kii Juan. Yúan-na te nì kejá'á tú'un va'a ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te ñayivi, jíin fuerza kivi koyo-i yúan. <sup>17</sup> Ko yachi-ga naa ándívi jíin ñúyivi, vása já náa ñin punto nuu tutú ley. <sup>18</sup> Nú ndé chaá skéndo-de ñasí'i-de te tanda'a-dé jíin ingá ña'an, yúan isiki ncháa-de-ña. Te chaá tánda'a jíin ña'an ní ndoo-ún, suni isiki ncháa-de tá'an-de.

### *Chaa kúka jíin Lázaro*

<sup>19</sup> Nì io ñin chaá kúka, nì ñu'un-de sa'ma kuá'á tindi'í jíin sá'ma tindu'á vá'a. Te ndita'an kivi ní sá'a-de ndeyu ní kayee vá'a-de. <sup>20</sup> Te suni nì io ñin chaá ndá'ú nání-de Lázaro, nì jikan-de caridad. Kátuu-dé yuxé'é cháa kúka-ún. Te níi-de nì kana ndí'yi. <sup>21</sup> Te kuní-de kee ndá'a chii-de

jíin yúxi stáa kóyo ch̄i mesa cháa kúká-ún. Te jákoyo ti'in̄a te kána yuu-t̄i núu ndí'yi-de. <sup>22</sup> Te n̄i j̄i'í cháa jikán caridad-ún. Te ndajá'a ándíví, n̄i jaka-yá-dé kuano'on-yá jíin-de nuu Abraham. Te suni n̄i j̄i'í cháa kúká-ún, te n̄i yuji-de. <sup>23</sup> Te cháa kúká-ún, ndó'o xaan-dé kánde-de infierno. Te n̄i ndakoto-de. Te onde j̄iká ní j̄i'í-de nuu Abraham, te kánchaa Lázaro jíin-de. <sup>24</sup> Yúan-na te máa cháa-ún, n̄i kana kó'ó-de: Táta Abraham, kundá'ú in̄i-ní náá, te táj̄i-ní Lázaro ná kich̄indaji-de xin̄i ndá'a-dé nuu ndúcha, te ná xndáji-de yáa-ná. Ch̄i xaan jatú-ná kayú-ná nuu yáá ñú'un yá'a. Achí-de. <sup>25</sup> Te n̄i kach̄i Abraham jíin-de: Hijo, a núku'un in̄i-ro já ní io kúká-ró ná n̄i chaku-ro, te Lázaro, sua ndá'ú n̄i ta'an-de, ko vina, a n̄i ndundéé in̄i-de yá'a, te róo ndó'o-ró jíin. <sup>26</sup> Te suni n̄i sá'a Dios ñin xa'va kúnú xaan, kánde ma'ñú róo jíin rúu. Te cháa ká'jin yá'a, vaasa káku'ni-de ja'a-de ja-a-de jian, ko ma kúu, ni ma kúu ja'a máa-ró kii-ró yá'a. Achí Abraham. <sup>27</sup> Yúan-na te n̄i ka'an, cháa kúká-ún: Táa, jikán ta'u-ná nuu-ní, táj̄i-ní-de k̄i'in-de ve'e táa-ná núsáa. <sup>28</sup> Ch̄i ío u'un-ga ñani-ná, te ná káni ndaa-de tu'un nuu-í, náva'a ma kíkoyo-i nuu ndó'o-ná yá'a, achí-de. <sup>29</sup> Te n̄i kach̄i Abraham jíin-de: A kánavá'a-i tutu n̄i cháa Moisés jíin tutú n̄i kachaa cháa n̄i jani tu'un Dios onde sáa. Yúan ná kúni so'o-i, achí Abraham. <sup>30</sup> Yúan-na te máa-de n̄i kach̄i-de: Túu, táta Abraham, ch̄i nú ñin cháa n̄i j̄i'í k̄i'in nuu-í, yúan-na te nakani in̄i-i jíná'an-i, achí-de. <sup>31</sup> Ko n̄i kach̄i Abraham jíin-de: Nú tú chú'un in̄i-i tu'un n̄i jani Moisés jíin cháa n̄i kajani tu'un Dios, suni ma kándija kuti-í nú nachaku ñin

ndiyi ki'in nuu-í, áchí-de.

## 17

*Siki ñáyivi skívi tá'an nuu kuáchi*

<sup>1</sup> Te ni kachi-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Tú modo te nú tú koto ncha*á*-i ñáyivi. Ko naka ndá'ú kuu cháa skívi ñáyivi-ún nuu kuáchi. <sup>2</sup> Va'a-ga nú ní nú'ni in yosó sukún-dé te kenda-de ki'in-de nuu ndúcha mar, nasu já skívi-de in suhí lúlí yá'a nuu kuáchi.

*Siki tú'un sá'a tuká'nu ini*

<sup>3</sup> Koto va'a-ró máá-ró: Nú ñani-ro sá'a-de kuachi siki-ro, kana jíin núu-dé. Te nú ni nakani ini-de, te sá'a-ró tuká'nu ini-ro núu-dé. <sup>4</sup> Te nú usia jínu ja in kivi ní sá'a-de kuachi siki-ro, te nú usia jínu nakani ini-de te ka'an-de jíin-ró: Sá'a tuká'nu ini-ro núu-rí, achi-de, yúan-na te ná sá'a-ró tuká'nu ini-ro núu-dé. Achí-ya. <sup>5</sup> Te ni kaka'an cháa kákuu apóstol jíin máá Jító'o-yo: Sá'a-ní ja vá'a-ga ná kándija-ná núsáá, áchí-de. <sup>6</sup> Te ni kachi máá Jító'o-yo jíin-de: Nú kákandija-ró vasté in tí'li nátu'un in ndikin yuá mostaza núu, te ka'an-ro jíin núyu'ndú yá'a: Tu'un máá-ró onde jíin yó'o-ro, te nachu'un-ró máá-ró onde nuu mar, achi-ro. Te kuandatú nuu-ro.

*Tu'un yátá mozo játíñu*

<sup>7</sup> Ndé in róó, ñáva'a-ró in mozo jítu-de jíin xndiki xí skáji-dé ri. Te najaa-de ve'e ja ní ja'an-de yuku. Te kachi-ni-ró kúni-de: Ña'an te nungoo-ró. <sup>8</sup> Á tú xna'an-ga ka'an-ro jíin-de: Sá'a ndeyu ná kúxíni-ri. Naku'ni va'a chii-ró, te kani-ró kó'o-rí. Te onde nú

n̄i ndi'i n̄i yee-rí staa, yúan-na te vása kée máá-ró kó'o-ró, ach̄i-ro xí túu. <sup>9</sup> Te á nakuatá'ú-ró núu mozo-ún ja ní skíkuu-i tiñu n̄i tá'ú-ró núu-í. Jáni in̄i-ri ja túu. <sup>10</sup> Suni súan máá-ró jíná'an-ró, nú n̄i kaskíkuu-ró tiñu n̄i tá'ú-yá nuu-ro, te ka'an-ro: Tú va'a mozo kákuu-ná, ch̄i máni tiñu ja taú-ná sá'a-ná, kúu ja á n̄i kasá'a-ná, ach̄i-ro. Ach̄i-ya.

### *Uxi chaa té'yu ndi'yi*

<sup>11</sup> Te jíká Jesús kua'an-ya ñúu Jerusalén. Te ichi iní ñuu Samaria jíin iní ñuu Galilea n̄i ja'a-ya kuá'an-ya. <sup>12</sup> Te nuu ní kivi-ya iní ñn ñuu yúan, te uxi chaa té'yu ndi'yi n̄i kaketá'an-de jíin-yá. Te chaa-ún onde jíká ní kajukuiñi-de. <sup>13</sup> Te n̄i kákana jaa-de: Maestro, Jesús, kundá'ú in̄i-ní náá víj, ách̄i-de. <sup>14</sup> Te n̄i jin̄i Jesús nuu-dé, te n̄i kach̄i-ya jíin-de: Kuá'án jíná'an-ró te stá'an-ro máá-ró núu sutú, ách̄i-ya. Te nini kája'an-de, te n̄i kandundoo-ni-de. <sup>15</sup> Yúan-na te ñn-de, n̄i jin̄i-de ja ní nduva'a-de. Te n̄i naxió káva-de kua'an-de. Te nákana jaa-de Dios. <sup>16</sup> Te n̄i jukuiñi jíti-de nuu já'a Jesús. Te n̄i nakuatá'ú-de nuu-yá. Te chaa-ún, chaa ñuu Samaria kúu-de. <sup>17</sup> Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Nasu uxi tá'an-ro ní kandundoo náún. Te ñn-ga-de, ndénu ká'jin-de núsáá. <sup>18</sup> Tú ío inga-de ja cháa-de te nakana jaa-de Dios, xí sá chaa s̄in ñuu yá'a náún. Ach̄i-ya. <sup>19</sup> Te n̄i kach̄i tuku-ya jíin-de: Ndukuiñi, te no'on-ro vé'e-ró. N̄i kandija-ró te yuán ní nduva'a-ró, ách̄i-ya.

### *Siki ñúu nuu tá'ú Dios tiñu*

<sup>20</sup> Te chaa fariseo, n̄i kajika tu'un-de-ya: Ndé kivi cháa ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Ach̄i-de. Te n̄i

kach̄i-ya j̄ín-de: Ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, ma cháa ndijin, <sup>21</sup> ni ma kúu ka'an-i: Nde'é yá'a, ni cháa, xí ndé'é yúan, ni jaa, chí ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, a ío ma'ñú máá-ró jíná'an-ró. Achí-ya. <sup>22</sup> Yúan-na te ni ka'an-ya j̄ín cháa káskuá'a j̄ín-yá: Chaa tiempo ja kákuni-ro ndé'é-ró ñin kiv̄i kenda máá Sé'e cháa, ko ma kuní-ro jíná'an-ró. <sup>23</sup> Te kach̄i-i kuni-ró: Nde'é yá'a kánchaa-ya, xí nde'é yúan kánchaa-ya, ach̄i-i. Te ma kí'in-ro j̄ín-i, ni ma kúndikin-ro-í. <sup>24</sup> Ch̄i nátu'un ndíi ncháa ja nándeyu onde ñin lado andíví te jaa onde inga lado andíví, suni súan kuu kiv̄i kí máá Sé'e cháa. <sup>25</sup> Ko jínu ñú'ún ja xná'an-ga ndo'o xaan-yá, te ñayivi yá'a ské'ichi-i-ya. <sup>26</sup> Ch̄i nátu'un ni kuu kiv̄i ní kii Noé, suni súan kuu kiv̄i kí máá Sé'e cháa. <sup>27</sup> Káyee-í, káji'i-i, kátanda'a cháa, kátanda'a ñá'an, te ni jaa kiv̄i ja ní kiv̄i Noé in̄i barco ká'nu-de. Te ni cháa sau xaan. Te ni xnáa ndí'i-cha-í jíná'an-i. <sup>28</sup> Suni súan ni kuu kiv̄i Lot. Káyee-í káji'i-i, kajaan-i káxikó-i, káchi'i-i itu, kájani-i ve'e, <sup>29</sup> onde ni jaa kiv̄i ní kenda Lot in̄i ñuu Sodoma kua'an-de. Te ni kuun ñu'un j̄ín azufre ichi ándíví. Te ni naa ndí'i ñayivi-ún. <sup>30</sup> Suni súan kuu kiv̄i kí máá Sé'e cháa kistá'an ndijin-ya máá-yá. <sup>31</sup> Te kiv̄i-ún, te cháa kánde xini vé'e-de, ma núu-de naki'in-de ndatíñu-de ja ní ndoo in̄i ve'e. Te cháa kánde onde rancho, ma náxíó káva-de no'on-de. <sup>32</sup> Ma náa in̄i-ro ndasa ni ta'an ñasí'í Lot. <sup>33</sup> Chi cháa jítú in̄i-de kaku-de ch̄i tundó'o kii sik̄i-dé, naa-dé. Ko cháa kuu ja sik̄i rúu, kaku-de. <sup>34</sup> A ká'an-r̄i j̄ín-ró ja ákuáa-ún kundaa uu-i nuu jito. Te ñin-i naki'in-ya, te ndoo inga-i. <sup>35</sup> Uu ñasí'í ndiko ká'nu-ña. Te ñin-ña náki'in-ya,

te ndoo inga-ña. <sup>36</sup> Uu chaa kuiñi-de rancho. Te ñin-de naki'in-ya, te inga-de xndoo-ya. <sup>37</sup> Te ni kaka'an-de jín-yá: Ndenu kúu Táta, áchí-de. Te ni kachi-ya jín-de: Nuú kútúu ndíyi, yúan taka tijí, áchí-ya.

## 18

### *Tu'un yátá sikí juez jín ñá'an viuda*

<sup>1</sup> Te ni ka'an-ya ñin tu'un yátá jín-de ja nené kakan ta'u-dé te ma kuítá-de jín. <sup>2</sup> Te ni kachi-ya: Ni jo ñin juez ini ñin ñuu. Te ni tú ní yú'ú-de nuu Dios, ni tú ní jító-de nuu ní ñin chaa. <sup>3</sup> Te suni ni jo ñin ñá'an ní kendoo ndá'ú-ña ñúu yúan. Te ñá'an-ún, ni ja'an ni ja'an-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña jín-de: Sá'a-ní justicia ja ní sá'a ñáyivi jín-ná jító u'u-i náá. Achí-ña. <sup>4</sup> Ko máá juez-ún, kua'a kivi tú ní kuni-de sá'a-de. Yúan-na te ni nakani ini máá-de: Vasa tú yú'ú-ri jító-ri Dios ni tú jító-ri nuu ní ñin chaa, <sup>5</sup> ko ja ñá'an viuda yá'a, xaan stá'an-ña rúu. Te yúan ná sá'a-ri justicia jín-ña. Chi nú tú, te kuni ini ini-ri sá'a-ña. <sup>6</sup> Te ni kachi máá Jító'o-yo: Kuni ná'in-ró jíná'an-ró ndasa ni ka'an juez káñáá-ún. <sup>7</sup> Te Dios tú sá'a-ya justicia jín ñáyivi ní nakaji-ya náún, ja ndúu ñúú-ni kaka'an ndá'ú-i jín-yá, vasa kuéé sánda-ya já'a-í. <sup>8</sup> A ka'an-ri jín-ró ja yachí nama-ya-í jíná'an-í. Ko kivi cháa máá Sé'e chaa, á ni'in-ya ñáyivi kákandíja nuu-yá ini ñuyivi yá'a xí túu, áchí-ya.

### *Tu'un yátá cháa fariseo jín cháa xini*

<sup>9</sup> Te suni ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a jín yakú chaa ká'in yúan, chi káani ini-de ja cháa ndaa



kákuu máá-de te kásájá'a iní-de nuu sáva-ga ñayivi.  
 10 Uu tá'an cháa nī kákaa-de kája'an-de ve'e iī,  
 ja kakán ta'u-dé. In-de kúu cháa fariseo, te  
 inga-de kúu cháa xíní. 11 Te cháa fariseo, nī  
 kandii-de, te nī jikan ta'u-dé tu'un yá'a: Tátá Dios,  
 ná kúta'u-ná nuu-ní chí tú káa-ná nátu'un káa  
 sava-ga cháa, cháa kuí'ná, cháa ñáá, cháa ísíki  
 ncháa tá'an kákuu-de, ni tú káa-ná nátu'un káa cháa  
 xíní yá'a. 12 Uu jínu ja semana ío ndichá iní-ná.  
 Te já'a-ná in ja uxí síki táká ndatíñu ñáva'a-ná  
 nuu-ní, áchí-de. 13 Ko cháa xíní-ún, nī kandii  
 jiká-ni-de, ni tú ní kuní-de ndukani-de nuu-dé,  
 chí nī kani-de jikí jiká-dé ja kúkuí'a iní-de. Te nī  
 ka'an-de: Tátá Dios, kundá'ú iní-ní náá, chí cháa  
 ío kuachi kúu-ná, áchí-de. 14 Ká'an-ri jín-ró já cháa  
 ndá'ú yá'a, nī nuu-de kuano'on-dé ve'e-de, te nī  
 janchaa-ya kuáchi-de, ko ingá cháa-ún, chí túu. Chí  
 taká cháa sáña'nu-de máá-de ndusúchí-de. Te taká  
 cháa sásúchí-de máá-de, nduñá'nu-de. Achí-ya.

### *Jesús jín súchí lúli*

15 Te nī chakoyo ñayivi jín sé'e lúli-i nuu Jesús ja  
 ná ké'é-yá-i. Te cháa káskuá'a jín-yá, nī kajini-de ja  
 súan ío, te nī kaka'an xaan-dé nuu ñayivi-ún. 16 Ko  
 máá Jesús, nī kana-ya xíní-dé. Te nī ka'an-ya: Síá  
 ná kíkoyo súchí lúli núu-rí. Te ma kasú-ro íchi-í, chí  
 nátu'un súchí yá'á kákuu ja kúu kivi iní ñuu nuu  
 tá'ú Dios tiñu. 17 Jandáa ká'an-ri jín-ró: Nú in cháa  
 tú játú'ún-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu nátu'un játú'ún  
 in súchí lúli, ma kivi kuti-dé yúan, áchí-ya.

### *Chaa kúká*

18 Te in cháa kúñá'nu, nī jiká tu'ún-de-ya: Chaa  
 va'a kúu-ní Maestro. Naún sá'a-ná te ni'in tá'u-ná

kuchaku-ná nǐ́ káni. Achí-de. <sup>19</sup> Te nǐ ka'an Jesús jíin-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíin-rí. Tú ni ñn cháa va'a íó, chí máá ñn-ni Dios. <sup>20</sup> A jiní-ro tú'un nǐ tá'ú tíñu-ya núu-ro: Ma ká'ni-ro ndíyi, ma kúsiki ncháa tá'an-ró, ma sákuí'ná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'ún, kuandatu nuu táa-ro, nuu náa-ro, áchí-ya. <sup>21</sup> Te máá-de nǐ kachí-de: Taká tíñu yá'a a nǐ skíkuu-ná onde ná lúlí-ná, áchí-de. <sup>22</sup> Te Jesús, nǐ jini so'o-ya tú'un yá'a. Te nǐ kachí-ya jíin-de: ñn-na tíñu kúmani sá'a-ró. Xikó ndí'i ja ñáva'a-ró, te kuá'a-ró núu ñáyivi ndá'ú. Te onde andívi koo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró kúndikin-ro rúu ki'on. Achí-ya. <sup>23</sup> Yúan-na te máá cháa-ún, nǐ jini so'o-de ja súan nǐ ka'an-ya. Te nǐ kuxíi xáan iní-de, chí kúká xáan-dé. <sup>24</sup> Te ndé'é Jesús ja súan nǐ kuxíi xáan iní-de, te nǐ kachí-ya: Xaan ú'u kivi ñn cháa kúká iní ñuu nuu tá'ú Dios tíñu. <sup>25</sup> Yachí-ga kivi ñn camello yau yiki tíkuí vásá ñn cháa kúká kivi-de iní ñuu nuu tá'ú Dios tíñu. Achí-ya. <sup>26</sup> Te ñáyivi, nǐ kajini so'o-i tu'un nǐ ka'an-ya-ún, nǐ kaka'an-i: Te ndé cháa kaku núsáá, áchí-i. <sup>27</sup> Te nǐ ka'an-ya jíin-de: Íó tíñu ja má kúu sá'a ni ñn cháa. Ko Dios, chí kúu sá'a-ya taká-ni. Achí-ya. <sup>28</sup> Yúan-na te nǐ ka'an Pedro jíin-yá: Náá, nǐ kaskéndo-ná taká ndatíñu-ná te káindikín-ná níi vai-yó. Achí-de. <sup>29</sup> Te máá-yá nǐ kachí-ya jíin-de: Jandáa ká'an-rí jíin-ró, nú ñn cháa nǐ skéndo-de ve'e-de, xí táa-de, xí ñaní-de, xí ñásí'i-de, xí sé'e-de ja síki ñuu nuu tá'ú Dios tíñu, <sup>30</sup> te nani'in kuá'a-gá-de vina. Te onde inga vida cháa, te kuchaku-de nǐ́ káni. Achí-ya.

*Jíin kivi ní ka'an Jesús ja kúu-ya*

31 Te Jesús, n̄i ki'in-ya ndí'uxí uu-de, te n̄i ka'an-ya jíin-de: Vina ch̄i kaa-yó kí'in-yo ñúu Jerusalén. Te yúan skíkuu taká tu'un n̄i chaa cháa n̄i kajani tu'un Dios onde sáá sikí máá Sé'e cháa. 32 Ch̄i natuu-ya núu ñáyivi s̄iin nación. Te sákátá-i nuu-yá. Te sá'a ndiva'a-i jíin-yá. Te tiv̄i s̄iv̄i-i nuu-yá. 33 Yúan-na te nú n̄i ndi'i n̄i kaxndó'o-i-ya, te ka'ni-í-ya. Ko nuu uní kiv̄i te nachaku-ya. Achí-ya. 34 Ko máá-de, tú ní kájuku'un kuti iní-de tu'un yá'a. Te tu'un-ún n̄i ka'an sa'í-ya. Yuán tú ní kájuku'un iní-de ja ní ka'an-ya jíin-de.

### *Ja ní ndundijin nduchi cháa kuáá*

35 Te n̄i kuyani-ya kuá'an-ya ñúu Jericó. Te ñin cháa kuáá, kánchaa-de yu'íchi jikán-de caridad. 36 Te cháa kuáá-ún, n̄i jini so'o-de kája'a ñáyivi kája'an-i. Te n̄i jiká tu'ún-de naún kúu yuán. 37 Te n̄i kakachi-i nuu-dé ja Jesús, ñuu Nazaret, n̄i ja'a-ya kuá'an-ya. 38 Yúan-na te n̄i kana kó'ó-de: Jesús, Se'e David, kundá'ú iní-ní náá, áchí-de. 39 Te ñáyivi kája'an ichi núu-yá, n̄i kaka'an-i jíin-de ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de ví'í-gá n̄i kana kó'ó-de: Se'e David, kundá'ú iní-ní náá víj, áchí-de. 40 Yúan-na te n̄i jukuiñi Jesús. Te n̄i tá'ú-yá tiñu ná kíi-de nuu-yá. Te n̄i jaa-de. Te n̄i jiká tu'ún-yá-de: 41 Naún sá'a-ri jíin-ró kuní-ro, áchí-ya. Te cháa-ún n̄i ka'an-de: Táta, ja ná ndúndijin nduchi-ná kuní-ná, áchí-de. 42 Te n̄i kachi Jesús jíin-de: Kuá'án, chi n̄i kandija-ró te yuán ní nduva'a-ró, áchí-ya. 43 Te n̄i ndundijin-ni nduchi-dé. Te n̄i ndikin-de-ya, nákana jaa-de

Dios. Te taká ñayivi-ún, ni kajini-i nuu-dé. Te ni kanakana jaa-i Dios.

## 19

### *Tu'un Zaqueo*

<sup>1</sup> Te ni kivi Jesús ini ñuu Jericó, ni ja'a-ni-ya kuá'an-ya núu. <sup>2</sup> Te yúan ni kenda-ni ñn chaa kúká, nání-de Zaqueo. Te chaa-ún kúñá'nu-de nuu taká chaa xíní. <sup>3</sup> Te ndúkú ndée-de nde'é-de nuu Jesús nú ndé chaa kúu-ya. Ko tú ní kúu, chi kua'a ñayivi ní kajasu-i-ya, te vina liki-ni-de. <sup>4</sup> Te jínu-de ni jakuxnúu-de. Te ni kaa-de xini ñn nuyu'ndú náv'a kuní-de nuu-yá. Chi yúan ja'a-ya kí'in-ya. <sup>5</sup> Te ni jaa Jesús yúan. Te ni ndakoto-ya núu-dé. Te ni ka'an-ya jín-de: Zaqueo, yachi nuu-ró chi vina jínu ñú'ún já kéndoo-ri ve'e-ró. Achí-ya. <sup>6</sup> Yúan-na te yachi ni nuu-de. Te kúsi xáan iní-de ni jaka-de-ya. <sup>7</sup> Te ñayivi-ún, ni kajini-i ja súan ni kuu. Te ni kaka'an sóo-i: A kua'an-tu-ya kéndoo-ya jín ñn chaa ío kuachi, áchí-i. <sup>8</sup> Yúan-na te Zaqueo ni jukuiñi-de. Te ni kachi-de jín máa Jító'o-yo: Táta, sava ndatíñu-ná, ná kuá'a-ná nuu ñayivi ndá'ú. Te nú nuu ñn chaa ni janchaa-ná ndatíñu-de, te ná náku'a-ná kuun já súan nuu-dé. Achí-de. <sup>9</sup> Te ni kachi Jesús jín-de: Vina te ini ve'e yá'a ni kaku ñn chaa núsáá, chi máá, suni se'e Abraham kúu. <sup>10</sup> Chi máá Sé'e chaa vai nándúkú-yá te nama-ya já á ni naa. Achí-ya.

### *Tu'un yátá uxí mozo jín xú'ún*

<sup>11</sup> Te ni kajini so'o ñayivi-ún taká tu'un yá'a. Te Jesús ni ka'an-ga-ya ñn tu'un yátá, chi a ni

kuyani-ya ñúu Jerusalén, te kájani iní-i ja vítan ñú'ni koo ndijin ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>12</sup> Ja yúán ní ka'an-ya: ñin cháa kúñá'nu, nì kenda-de kua'an jíká-de inga ñuu náva'a ni'in-dé fuerza ja tíin-de ñuu, te cháa-de. <sup>13</sup> Te nì kana-de xinì uxí tá'an mozo-de, te nì ja'a-de ciento ciento peso nuu ñin ñin-i. Te nì ka'an-de jíin-i: Sátiñu jíná'an-ró nini ki'in-ri te ncháa-ri, áchí-de. <sup>14</sup> Ko kájito u'u ñayivi ñúu-ún-de, te nì katáji ñin comisión kuakasú nuu-dé: Tú játa'an iní-yo já tá'ú cháa yúan tiñu nuu-yo. Achí. <sup>15</sup> Te nì kuu ja ní ni'in-dé fuerza ja tíin-de ñuu, te nì ncháa-de. Te nì tá'ú-de tiñu ná kí mozo ja ní ja'a-de xu'ún núu-ún, náva'a ná kuní-de ndasa nì kasátiñu ñin ñin-i. <sup>16</sup> Te mozo ñin nì jaá nuu-dé. Te nì ka'an-i: Táta, nì ja'a-ní ciento peso nuu-ná, te nì ni'in-ná mil peso siki, áchí-i. <sup>17</sup> Te máa-de nì kachí-de jíin mozo: Ió va'a chí mozo va'a kúu-ró. Nì skíkuu va'a-ró jíin yakú ndatíñu-ri. Vina te tá'ú-ró tíñu nuu uxí ñuu tíin-ri, áchí-de. <sup>18</sup> Te nì cháa inga mozo te nì ka'an: Táta, nì ja'a-ní ciento peso nuu-ná, te nì ni'in-ná u'un ciento peso siki, áchí-i. <sup>19</sup> Te suni nì ka'an-de jíin mozo-ún: Róó, suni tá'ú-ró tíñu nuu u'un ñuu tíin-ri, áchí-de. <sup>20</sup> Te nì cháa inga mozo. Te nì ka'an: Táta, yá'a ío ciento peso-ní, chí nì chiva'a-ná iní ñin pañito. <sup>21</sup> Chí nì yu'ú-ná nì jito-ná ní ja cháa xaán iní kúu-ní, te náki'in-ní ja tú jáitúu-ní, te já'nu-ní ja tú jachá-ní, áchí-i. <sup>22</sup> Yúan-na te nì kachí-de jíin-i: Mozo káñáá kúu-ró, te jíin tú'un nì kenda yu'u-ro jián, náku'ndí-ri siki-ro. Chí a jiní-ro já cháa xaán iní kúu-ri, ja náki'in-ri ja tú jáitúu-rí, te já'nu-ri ja tú jachá-ri. <sup>23</sup> Núsáá,

naja tú ní já'a-ró xú'ún-rí no'on banco núú. Te nuu ncháa-ri te nandakan-ri xu'ún-rí onde jíin sé'e xu'ún núú. Achí-de. <sup>24</sup> Yúan-na te n̄i kachi-de jíin sáva-ga ñáyivi ká'jin yani nuu-dé: Kuanchaa ciento peso jian núú-í, te kuá'a-ró núú mozo ñáva'a mil peso, áchí-de. <sup>25</sup> Te máá ñáyivi, n̄i kaka'an jíin-de: Táta, a ñáva'a-i mil peso xáan, áchí. <sup>26</sup> Te n̄i ka'an tuku máá cháa kúñá'nu: A ká'an-ri jíin-ró, cháa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé, te cháa ja tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún, te kuxio ki'in. <sup>27</sup> Te suni cháa kájito u'u ruu, ja tú ní kákuni-de ja tá'ú-rí tiñu nuu-dé, kuáki'in-de ná kíkoyo-de nuu-rí yá'a. Te ka'ni-ro-dé jíiná'an-de. Achí-de.

### *Ja ní k̄ivi Jesús ini ñuu Jerusalén*

<sup>28</sup> Te n̄i ndi'i n̄i ka'an-ya tú'un yá'a. Te n̄i jakuxnúú-yá kuakaa-ya núú Jerusalén. <sup>29</sup> Te nuu ní kuyani-ya ñúú Betfagé jíin ñúú Betania, n̄i jaá-ya ñin yuku nání yúku Olivos. Te n̄i táji-yá uu cháa káskuá'a jíin-yá kája'an-de: <sup>30</sup> Kuá'an rancho kándeé lado jian. Te nuu kivi-ni-ró yúan, te ni'in-ro ñin burro nú'ni-ti, ja ní ñin cháa té koso-gá-de-ti. Te ndáji-ró-ti. Te kii-ró jíin-ti. <sup>31</sup> Te nú ndé cháa ká'an jíin-ró, naja kándáji-ró-ti, achi-de, te ka'an-ro jíin-de: Máá Jító'o-yo jínu nú'ún-yá-ti, achi-ro, áchí-ya. <sup>32</sup> Te kája'an cháa n̄i táji-yá-ún te n̄i kani'in-dé-ti nátu'un n̄i ka'an-ya jíin-de. <sup>33</sup> Te nini kándáji-de burro-ún te n̄i kaka'an jito'o-ti jíin-de: Naja kándáji-ró burro-ri, áchí-de. <sup>34</sup> Te máá-de, n̄i kaka'an-de: Chi máá Jító'o-yo jínu nú'ún-yá-ti, áchí-de. <sup>35</sup> Te n̄i chakoyo-de jíin-ti nuu Jesús. Te n̄i kaxndée-de tikachi-de siki burro-ún. Te n̄i

kaskáa-de Jesús siki-tí yóso-yá-ti. <sup>36</sup> Te nini jíka-ya kuá'an-ya, te n̄i kajakin-de tikachí-de in̄i ichi. <sup>37</sup> Te nini kákuyani-ya ñúu Jerusalén ja kakuun-ya yúku Olivos, te taká cháa káskuá'a jíin-yá, kánakana jaa-de Dios siki taká tiñu ñá'nu ja ní kajini-de n̄i sá'a-ya. <sup>38</sup> Te káka'an-de: Ná nákana jaa-yó Rey yá'a ch̄i ndíso-ya tiñu máa Tatá Dios. Ch̄i vindaa vinené ío onde andívi, te suni luu ñá'nu káa yúan. Achí. <sup>39</sup> Yúan-na te sava cháa fariseo ká'jin ma'ñú ñáyivi kuá'a-ún, n̄i kaka'an-de jíin-yá: Maestro, kana jíin-ní nuu cháa káskuá'a jíin-ní, ná kasú-de yu'u-dé, áchí-de. <sup>40</sup> Te máa Jesús n̄i ka'an-ya: A ká'an-ri jíin-ró ja nú cháa yá'a ná kasú-de yu'u-dé, te súan kana kó'ó taká yuu, áchí-ya. <sup>41</sup> Te n̄i kuyani-ya. Te n̄i jini-ya nuu ñúu-ún. Te n̄i nde'e-ya siki ñúu-ún. <sup>42</sup> Te n̄i ka'an-ya: Aa, xáan va'a nú ní jini máa-ró ndasa vai tu'un vindaa vinené núu. Ko vina ch̄i a yísá'í te ma kuni-ro núu. <sup>43</sup> Ch̄i jaa kivi, ja cháa kájito u'u róó kuíko ndúu níni-dé róó. Te taká lado kasu-de róó. Te nataan ní'in-de róó. <sup>44</sup> Te stuncháa-de róó nuu ñú'un onde jíin sé'e-ró já kaxiukú-i in̄i-ro. Te ma skéndo-de yuu koso tá'an siki yuu, ch̄i tú ní jini-ro já ní kii-ya núu-ro. Achí-ya. <sup>45</sup> Te n̄i kivi Jesús in̄i ve'e ii. Te n̄i kejá'á-yá kíni'in-ya ñáyivi kajaan kaxikó íin-i in̄i ve'e ii-ún kaja'an-i. <sup>46</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin-i: Á tú yóso núu tutú: Ve'e-ri, ch̄i ve'e nuu kájukan ta'u kúu, ko máa-ró, a n̄i kanasá'a-ró yaú kava ñákuí'ná, áchí-ya. <sup>47</sup> Te ndita'an kivi stá'an-ya tú'un in̄i ve'e ii. Ko sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa kákuñá'nu in̄i ñuu-ún, n̄i kandúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. <sup>48</sup> Ko tú ní kákuu ndasa sá'a-de jíin-yá, ch̄i ndivii

ñáyivi, n̄i kakee nuu-í ká'jin-i kájini ná'ín-i tu'un ká'an-ya.

## 20

### *Siki tíñu ndiso Jesús*

<sup>1</sup> Te ñin kiv̄i ján stá'an-ya tú'un nuu ñáyivi iní ve'e ij̄, te jáni-ya tú'un va'a. Te sutu ñá'nu jín cháa káchaa tutu jín cháa n̄i kayii, n̄i jakoyo-de nuu-ya.

<sup>2</sup> Te n̄i kajika tu'ún-de-ya: Kastu'ún, na jín tú'un sá'a-ró tíñu yá'a. Te ndéja ní ka'an jín-ró sá'a-ró súan, áchí-de. <sup>3</sup> Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jín-de: Suni ná kaká tu'ún-rí róó ñin tu'un: Kastu'ún, <sup>4</sup> ja ní skuánducha Juan sáa, á onde andíví ní kii tu'un, xí cháa n̄i tá'ú tíñu, áchí-ya. <sup>5</sup> Yúan-na te n̄i kanda tu'ún máa-de: Nú ka'an-yo já ondé andíví, te kach̄i-de kuni-yó: Naja tú ní kákandija-ró núu-dé núsáa. <sup>6</sup> Te nú ka'an-yo já cháa n̄i tá'ú tíñu, te ndivii ñáyivi kuá'a-i yuu xiní-yo. Ch̄i kájani ndija in̄i-i ja cháa n̄i jani tu'un Dios n̄i kuu Juan, áchí-de jín tá'an-de. <sup>7</sup> Te n̄i kaka'an-de ja tú kájini-de ndénu ní kii tu'un-ún. <sup>8</sup> Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jín-de: Suni ruu tú kach̄i-ri nuu-ro na jín tú'un sá'a-ri tíñu yá'a, áchí-ya.

### *Chaa kásatiñu nuu itú uva*

<sup>9</sup> Te n̄i kejá'á-yá n̄i ka'an-ya tú'un yátá yá'a jín ñáyivi-ún: ñin chaa n̄i nachu'un-de ñin itú uva. Te n̄i xndóo-de nuu cháa kásatiñu jín. Te n̄i kee-de kua'an jíká-de ja ná'an xaan. <sup>10</sup> Te ñin kiv̄i n̄i táji-de ñin mozo-de kua'an nuu cháa kásatiñu jín uva ja ná náku'a-de nde'e uva nuu mozo-ún núú. Ko chaa kásatiñu-ún, n̄i kastují-dé mozo. Te n̄i kakiñi'in-de-i kuano'on sáni-ni-i. <sup>11</sup> Te



jito'o-ún, n̄i natájí tuku-de inga mozo-de. Ko máá cháa kásatiñu-ún, suni n̄i kastují-dé mozo-ún, te n̄i kasákátá-de jíin-i te n̄i k̄akiñi'in-de-i kuano'on sáni-ni-i. <sup>12</sup> Te jito'o uva-ún n̄i natájí tuku-de mozo un̄i-de kua'an. Ko máá cháa kásatiñu-ún, suni n̄i kastují-dé mozo-ún. Te n̄i kaskúnu-de-i. <sup>13</sup> Yúan-na te n̄i ka'an máá jito'o itu uva: Ndasá sá'a-ri. Ná tájí-rí se'e-ri ja kúndá'ú ini-ri-i. Sanaa te koo ja jíin'ún-de nuu sé'e-ri. Achí-de. <sup>14</sup> Ko máá cháa kásatiñu-ún, n̄i kajini-de nuu-í. Te n̄i kandaṭu'ún máá-de: S̄uchí yá'a xiin tá'u. Ná chó'o, ná ká'ni-yo-í náva'a ná ndóo ta'u-í kuu-yó, áchí-de. <sup>15</sup> Te n̄i k̄akiñi'in-de-i ichi yatá itu uva. Te n̄i kaja'ni-dé-i. Te ndasa sá'a máá jito'o itu uva jíin-de núsáá. <sup>16</sup> Chaa-de, te xnáa-dé chaa kásatiñu-ún. Te kua'a-de itu uva nuu ingá chaa. Achí-ya. Te ñayivi-ún ja ní kajini so'o-i tu'un yá'a, te n̄i kaka'an-i: Ma kúu kuti súan, Táta. Achí-i. <sup>17</sup> Ko máá-yá n̄i ndé'é-yá nuu-í te n̄i ka'an-ya: Núsáá te naún kuní ka'an tu'un yóso yá'a: Yuu ní kaské'ichí chaa káchutá'an, ya'á kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. Achí. <sup>18</sup> Taká-i ja nduá siki yúu-ún, te ta'nu. Ko nú ndé siki júngava máá yúu-ún, te kukuáchí-i sá'a. Achí-ya.

### *Siki xú'ún César*

<sup>19</sup> Yúan-na te sutu ñá'nu-ún jíin cháa káchaa tutu n̄i kandúkú-de modo tiin-de-ya máá hora-ún. Ch̄i n̄i kajuku'un ini-de ja siki máá-de kúu tu'un yatá ní ka'an-ya-ún. Ko n̄i kayu'ú-de n̄i kajito-de ñayivi. <sup>20</sup> Te ndé'é ndé'é-de ichi-yá. Te n̄i katájí-de sava chaa ja kóto yu'u-dé-ya. Te chaa-ún, kaka'an-de ja cháa ndaa kákuu-de, náva'a tiin yatá-de-ya siki

tú'un ká'an-ya, te nastúu-de-ya núu fuerza gobernador, cháa tá'ú tíñu yúan, kákuni-de. <sup>21</sup> Te cháa-ún, nì kajiká tu'ún-de-ya: Maestro, kájiní-ná ja ká'an va'a-ní te stá'an ndaa-ní tu'un. Te tú ndé'é-ní ndasa jító taká ñáyivi, chí sua stá'an ndaa-ní ichi Dios. <sup>22</sup> Á kuu kuá'a-yó xú'ún yóo nuu César xí túu, áchí-de. <sup>23</sup> Ko máa-yá, nì jiní-ya já xndá'ú-de-ya kákuni-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Naja kájito nchaa-ro rúu. <sup>24</sup> Stá'an xu'ún jían ná ndé'é-rí. Ndé cháa kúu cháa ncháá nuu yá'a, jíin tú'un yóso yá'a. Achí-ya. Te nì kaka'an-de: César kúu, áchí-de. <sup>25</sup> Yúan-na te nì ka'an-ya jíin-de: Kuá'a ja xíin César nuu César, te ja xíin Dios nuu Dios núsáa, áchí-ya. <sup>26</sup> Te tú ní kákuu tñn yátá-de-ya jíin tú'un yá'a jító nuu ñáyivi. Te nì kanaa iní-de nì kajini so'o-de tu'un nì ka'an-ya jíin-de. Te tú ní kaka'an kuti-gá-de.

### *Sikí já náchaku ndíyi*

<sup>27</sup> Yúan-na te nì jakoyo yakú cháa saduceo. Te cháa-ún, káka'an-de ja tú nachaku kuti ndíyi. Te nì kajiká tu'ún-de-ya: <sup>28</sup> Maestro, Moisés nì chaa-de tutu nì ndoo jíin-yó: Nú ñani ñn cháa kuu-de, te ío ñasí'í-de, te nú tú se'e-de ní ío. Yúan-na te ñani-de ná náki'in ñasí'í-de, te nandakin-de tata ñani-de, áchí tutu-ún. <sup>29</sup> Bueno, nì ka'io usia ñani. Te cháa núu, nì tanda'a-dé. Te nì jí'i-de. Te tú kuti sé'e-de ní ío. <sup>30</sup> Te cháa uu, nì naki'in-de-ña. Te nì jí'i-de. Te tú kuti sé'e-de ní ío. <sup>31</sup> Te cháa uní nì naki'in-de-ña. Te nì jí'i tuku-de. Te ndí'usiá-de suni súan. Te nì kají'i-de. Te tú kuti ní ñn se'e ní káxndóo-de. <sup>32</sup> Te onde sandí'í-na te suni nì jí'i máa ñá'an-ún. <sup>33</sup> Te

kivi náchaku taká ndiyi, ndé ñn-de kuu-ña ñásí'í-de núsáá. Chi ndí'usiá-de ni kanchaka-de-ña, áchí-de jíin-yá. <sup>34</sup> Yúan-na te ni kachi Jesús jíin-de: Se'e ñayivi yá'a, chi kátanda'a-í jíná'an-i. <sup>35</sup> Ko ío ñayivi já jáni iní Dios ja ñáyivi vá'a kúu-i. Te ñayivi-ún nachaku-i ma'ñú ndíyi, te kivi-i inga vida. Te tú tanda'a kúti-í jíná'an-i yúan. <sup>36</sup> Ni ma kúu kuti-gá-i. Chi ñn núu-ni kákuu-i jíin ndájá'a ándíví, te suni se'e Dios kákuu-i, chi a ni nachaku-i. <sup>37</sup> Te siki ndíyi ja náchaku, suni ñn-ni tu'un ni stá'an Moisés nuu yóso tú'un cuenta yuku. Chi ni skúnání-de-ya Dios Abraham, Dios Isaac, jíin Dios Jacob. <sup>38</sup> Chi Dios, nasu Dios ñayivi ní kaji'í kúu-ya, chi sua Dios ñayivi káichaku kúu-ya. Chi nuu máa-yá káichaku taká ñayivi. Achí-ya. <sup>39</sup> Te yaku chaa káchaa tutu, ni kaka'an-de: Va'a-ni ni ka'an-ni Maestro, áchí-de. <sup>40</sup> Te tuká ní kátava iní-de ja kaká tu'ún-de-ya.

### *Siki Cristo, Se'e David*

<sup>41</sup> Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kaka'an-de ja Cristo kúu Se'e David. <sup>42</sup> Chi máa David ni ka'an-de nuu tutú Salmo: Máa Tatá Dios ni ka'an-ya jíin Jító'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, <sup>43</sup> te ná chúkú-rí ñayivi kájito u'u róo kuu-i teyu kuxndíi ja'a-ro, áchí. <sup>44</sup> Te máa David: Jító'o ni ka'an-de jíin-yá: Te ndasa kúu-ya sé'e-de núsáá, áchí-ya. <sup>45</sup> Te kánchaa-ya má'ñú taká ñayivi. Te ni ka'an-ya jíin chaa kásku'a jíin-yá: <sup>46</sup> Koto-ró máa-ró núu chaa káchaa tutu, chi kákuni-de kaka-de jíin sú'nu káni. Te kákuni-de ja ká'an sa'an-yo jíin-de nuyá'u. Te silla jíin'ún ondé xiní mesa iní ve'e sinagoga, jíin silla xiní mesa nuu ío xini kákuni-de. <sup>47</sup> Te suni chaa yá'a kákókó-de ve'e ña'an kéndoo ndá'ú.

Te kándúkú-de modo sáni, ja kájikaŋ ta'u ná'an-de. Chaa yá'a, ví'í-gá ta'nu ndatu-de, áchí-ya.

## 21

### *Ja ní soko ñá'an viuda xu'ún*

<sup>1</sup> Te ni ndakoto-ya, te ni jini-ya núu ñáyivi kúká káchu'un-i xu'ún iní janu. <sup>2</sup> Te ni jini-ya núu ñn ña'an viuda ja ní kendoo ndá'ú í-ña, te ni chu'un-ña úu xu'ún yíkin náa iní janu-ún. <sup>3</sup> Te ni ka'an-ya: Jandáa ká'an-ri jín-ró, ja ñá'an ní kendoo ndá'ú yá'a, ni chu'un-ga-ña vásá taká-ga-i. <sup>4</sup> Chi taká-i, ni kachu'un-i ja ní ndendoso sikí-í ni kasoko-í nuu Dios. Ko ña'an yá'a, vasa kúndá'ú-ña ko ni chu'un ndí'i-ña já kúchaku-ña jín, áchí-ya.

### *Naún tuni koo kivi jinu ñuyivi*

<sup>5</sup> Te sava-de káka'an-de tu'un ve'e ij, ndasa ni nduluu jín yúu lúu jín ofrenda. Te ni ka'an-ya: <sup>6</sup> Taká ndatíñu ja kándé'é-ró yá'a, chaa ñn kivi já má kútá'an-ga ni ñn yuu, chi ndí'i ndua sá'a-i, áchí-ya. <sup>7</sup> Yúan-na te ni kajika tu'un-de-ya: Maestro, ndé kivi koo taká tiñu yá'a. Te naún tuni koo nuu kúyani chaa taká tiñu yá'a, áchí-de. <sup>8</sup> Yúan-na te ni ka'an-ya jín-de: Koto-ró máá-ró jíná'an-ró náva'a tú xndá'ú ni ñn-i róo. Chi kikoyo kua'a ñáyivi kí'in núu sí'ví-rí, te ka'an-i: Máá-rí kúu l'a-ún. A ni chaa kivi-ún, achí-i. Ko ma kí'in-ro jín-i. <sup>9</sup> Te nú ni kajini tu'un-ró já ío guerra te kájatá'an ñayivi, te ma yú'ú-ro, chi kánúú já xná'an-ga koo taká tiñu yá'a. Ko ma ndí'i yachí. <sup>10</sup> Yúan-na te ni ka'an-ya jín-de: Ndongda nación sikí nación te ñuu sikí ñúu. <sup>11</sup> Te taan xaan. Te yá'a yúan koo tama jín kué'e

xaan. Te koo tunj ñá'nu ichi ándívi, te yu'ú ñayivi jíná'an-i. <sup>12</sup> Ko onde té chá'an-ga koo taká tiñu yá'a, te chindikin-i róó te katiin-i róó. Te nastúu-i róó inji ve'e sinagoga jín iní vekaa, kinchaka-i róó nuu rey jín núu gobernador ja sikí rúu. <sup>13</sup> Te koo súan náva'a kani ndaa-ro tú'un. <sup>14</sup> Núsáa te ná kúndaaj inji-ro ja má nákani inji-ro ndasa xndió káni-ró tú'un nuu-í. <sup>15</sup> Chj ruu, kuá'a-rj in yu'u jín tú'un ndíchí núu-ro, náva'a cháa kájito u'u róó, ma kúu ka'an-de sikí-ro ni ma kúu kundéé-de jín-ró. <sup>16</sup> Te suni táa-ro, ñani-ro, tá'an-ró, jín ñáyivi kájiní tá'an-ró jín, nastúu-i róó. Te kuu sava-ró sá'a-í. <sup>17</sup> Te taká ñayivi, koto u'u-i róó ja sikí rúu. <sup>18</sup> Ko ni in xini-ro ma náa kúti. <sup>19</sup> Te nú kuandéé inji-ro te kuchaku añú-ro. <sup>20</sup> Ko nú ni kajini-ro ja ní kajikó ndúu soldado yata ñúu Jerusalén, yúan-na te juku'un inji-ro ja á yani naa ñúu-ún. <sup>21</sup> Yúan-na te ñayivi kaxiukú iní ñuu Judea, kunu-i kingoyo-i onde yuku. Te ñayivi ká'in ma'ñú ñúu-ún, kuxio-i ki'in-i. Te ñayivi ká'in onde rancho, ma ndívi-i inji ñuu. <sup>22</sup> Chj kivi yúan kuu kivi nani'in tá'an Dios jín-i, náva'a náskíkuu taká tu'un yóso núu tutú. <sup>23</sup> Ko kivi-ún, naka ndá'ú kuu ña'an káñu'un se'e jín ñá'an káskáxin-í, chj kii tundó'o xaan sikí ñúyivi. Te kití inji Dios jín ñáyivi yá'a. <sup>24</sup> Te kuu-i jín machete. Te kingoyo-i preso onde taká nación. Te ñayivi sijn nación, kuañu-i sikí ñúu Jerusalén onde jinu kivi ñáyivi sijn nación. <sup>25</sup> Yúan-na te koo tunj nuu ndíkandii jín núu yóo jín núu tíñuú xini. Te kii tundó'o sikí taká ñayivi ñúyivi yá'a. Te yu'ú ñayivi ja ní'in mar jín sú'ma mar. <sup>26</sup> Te

kuu xáan sáva chāa jā káyu'ú-de, chí káindātu-de chāa tundo'ó yá'a siki ní ñúyivi. Te taká fuerza andívi, ndi'i ka'ya. <sup>27</sup> Yúan-na te kuni-i nuu máa Sé'e chāa kii-yā nuu ñin viko nu'ún, jíin fuerza jā ndúña'nu xāan-yā. <sup>28</sup> Te nú a ni keja'á taká tiñu yá'a, yúan-na te ndukani-ró xini-ro te ndakoto-ró, chí a yani nama-yā róó, áchí-yā jíin-de. <sup>29</sup> Te suni ni ka'an-yā ñin tu'un yátá jíin-de: Nde'é yúnu mékexe, jíin taká-gā yunu. <sup>30</sup> Nú ni kajini-rō jā ní keja'á nájaa numa yúnu-ún, yúan-na te kájuku'un ini-rō jā á yani nchāa viko sáú. <sup>31</sup> Suni súan máá-ró, nú ni kajini-rō kuákuu taká tiñu yá'a, yúan-na te kuni-rō jā á yani koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>32</sup> Jandáa ká'an-rī jíin-ró jā má náa ñáyivi yá'a onde nú tú skíkuu taká tiñu. <sup>33</sup> Andívi jíin ñúyivi chí naa, ko tu'un ká'an-rī chi mā náa. <sup>34</sup> Koto-ró máá-ró náva'a mā kutéñu añú-rō jíin jā kée ndásí-ró xí jā koo nájini-ró. Te mā kutéñu-ró jíin ndátíñu kuchaku-rō, chí sanaa te chāa-ni kivi-ún siki-rō. <sup>35</sup> Chí nátu'un ñin xeyu, súan jinu siki taká ñáyivi káxiukú ní ñúyivi yá'a. <sup>36</sup> Núsáa te kundito-ró taká kivi, te kakan ta'u-rō náva'a kuu kaku-ró núu taká tundo'ó jā kii-ún, te kundii-rō núu máa Sé'e chāa. Achí-yā. <sup>37</sup> Te ndita'an kivi ní stá'an-yā tú'un ini ve'e ii. Te ndita'an akuáa ní kenda-yā kuá'an-yā onde yuku Olivos. Te yúan ni ndoo-yā. <sup>38</sup> Te taká ñáyivi, ña'an chákoyo-i nuu-yā ini ve'e ii, náva'a kuni so'o-i tu'un ká'an-yā.

## 22

*Ja ní kq̄nat̄n tu'un tá'an siki Jesús*

1 Yúan-na te n̄i kuyani viko kóo statilá tú yí'i yujan íá, ja nání viko Pascua. 2 Te taká sutu ñá'nu jíin taká cháa káchaa tutu, n̄i kandúkú sá'í-de modo ndasa ka'ni-dé-ya, chi n̄i kayu'ú-de n̄i kajito-de ñayivi. 3 Te n̄i kivi Satanás ini Judas, cháa nání Iscariote, in tá'an ja uxí uu-ún kúu-de. 4 Te cháa-ún, n̄i kee-de kua'an-de. Te n̄i ndatu'ún-de jíin sutú ñá'nu jíin cháa kákuu jefe nú ndasa nastúu-de Jesús. 5 Te máá cháa-ún n̄i kakusi iní-de. Te n̄i kakee yu'u-dé ja kuá'a-de xu'ún núu Judas. 6 Te n̄i jatú'un Judas. Te n̄i ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya núu sutú jíná'an náva'a tú kuvaá ñayivi.

### *Viko lélú Pascua*

7 Te n̄i jaá viko kóo statilá tú yí'i yujan íá. Te máá kivi-ún jínu ñú'ún ká'ni-í lélú Pascua. 8 Te n̄i tájí-yá Pedro jíin Juan kua'an-de, te n̄i ka'an-ya jíin-de: Kuá'an te sátu'a-ró núu kée-yo lélú Pascua, achí-ya. 9 Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kuní-ní sátu'a-ná, achí-de. 10 Te n̄i kachi-ya jíin-de: Kuni so'o, nú a n̄i jaá-ro iní ñuu-ún, te ketá'an-ró jíin in cháa ndiso in kiyi nducha. Kundikin-ro-dé ki'in-ro jíin-de onde ini ve'e nuu ndívi-de. 11 Te ka'an-ro jíin jito'o ve'e-ún: Achí máá Maestro jíin-ní: Ndénu ío in ve'e kuá'a núu-ní nuu kée-ná lélú Pascua jíin cháa káskuá'a jíin-ná, achí-ro. 12 Yúan-na te jito'o-ún stá'an-de in cuarto ká'nu onde xini vé'e nuu-ro, ja á núña. Te yúan sátu'a-ró. Achí-ya. 13 Te kaja'an-de. Te n̄i kani'in-dé natu'un n̄i ka'an-ya jíin-de. Te n̄i kasátu'a-de ndasa kuxini-de lélú Pascua. 14 Te n̄i jaá hora-ún, te n̄i jungoo-ya núu mesa. Te suni n̄i kajungoo apóstol-ya jíin-yá. 15 Te n̄i kachi-ya jíin-de: Xaan kúu ini-ri kee-rí lélú Pascua yá'a

jíin-ró jíná'an-ró ja té ndo'o-ga-ri. <sup>16</sup> Chi kástu'ún-rí nuu-ro, ja má kée kúti-gá-ri Pascua yá'a, onde nú tú skíkuu máá iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-ya. <sup>17</sup> Te nì ki'in-ya ñn taza. Te nì jikan ta'u-yá, te nì ka'an-ya: Ki'in ya'á. Te saka-ro núu tá'an-ró. <sup>18</sup> Chi ká'an-ri jíin-ró já ondé vina ma kó'o kuti-gá-ri nducha ndé'e uva, onde nú tú koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>19</sup> Te nì ki'in-ya stáa. Te nì jikan ta'u-yá. Te nì sakuáchí-yá. Te nì ja'a-ya núu-dé jíná'an-de. Te nì ka'an-ya: Ya'á kúu yiki kúñu-ri ja ní jatañaa-ri ja sikí róo jíná'an-ró. Ya'á sá'a-ró já núku'un ini-ro rúu. <sup>20</sup> Suni súan nì sá'a-ya jíin taza, nuu ní ndi'i nì kuxíni-ya. Te nì ka'an-ya: Taza yá'a kúu niñi-rí ja sá'a contrato jáá. Te nì jati ja sikí róo jíná'an-ró. <sup>21</sup> Ko nde'é-ró já cháa nastúu ruu, kánchaa-de jíin-rí nuu mesa yá'a. <sup>22</sup> Chi jandaa, máá Sé'e chaa ki'in-ya íchi já ní sándaá Dios. Ko naka ndá'ú kuu chaa nastúu I'a-ún, áchí-ya. <sup>23</sup> Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-yá, nì kakejá'á-de kájika tu'ún tá'an máá-de, nú ndé ñn-de kúu chaa sá'a tiñu yá'a.

*Ja ní kástátá'an-de ndé chaa kúñá'nu-ga*

<sup>24</sup> Te nì kakejá'á-de kástátá'an máá-de nú ndé ñn-de kúñá'nu-ga nuu tá'an-de. <sup>25</sup> Yúan-na te máá-yá nì ka'an-ya jíin-de: Taká rey, chi nuu táká ñayivi kátá'ú téyíi-de tiñu. Te chaa kákuñá'nu nuu máá-i, chaa kásá'a va'a káskúnání-i-de. <sup>26</sup> Ko sikí róo jíná'an-ró na tú súan koo. Ndé róo ja kúñá'nu-ga, ná ndúu-ró nátu'un chaa súchí-ga. Te ndé róo ja kúñá'nu-ga-ro, ná ndúu-ró nátu'un chaa jatiñu nuu tá'an-ró. <sup>27</sup> Te ndéja kúñá'nu-ga ío, á chaa yée stáa núu mesa, xí cháa jatiñu. Nasu cháa ja yée stáa núu mesa náún. Te ruu, nátu'un



chaa já tíñu kúu-ri nuu-ro. <sup>28</sup> Ko máá-ró jíná'an-ró, ni ka'in-ró jín-rí vasa kájito nchaa-i ruu. <sup>29</sup> Te nátu'un ni ja'a Táa-ri in ñuu ja tá'ú-rí tíñu nuu, suni súan kua'a-ri nuu-ro. <sup>30</sup> Náva'a kee-ro kó'o-ró núu mesa jín-rí in ñuu nuu tá'ú-rí tíñu. Te jungoo-ró núu silla. Te sánda-a-ro tíñu ndí'uxí uu tata Israel.

### *Tu'un Pedro jín lí'li*

<sup>31</sup> Te suni ni ka'an máá Jító'o-yo: Simón, Simón, kuni so'o-ró, chi ni jikan Satanás róó jíná'an-ró ja síjin-ún róó nátu'un trigo. <sup>32</sup> Ko ni jikan ta'u-rí ja kúu róó náva'a ma náyu'ú-ro. Te máá-ró, nú a ni naxió káva in-ro, te ná síyja-ró táká ñani-ro. Achí-ya. <sup>33</sup> Te ni ka'an-de jín-ya: Táta, a kándij tu'a-ná ja kí'in-ná jín-ní vasá vekaa te kuu-yo, áchí-de. <sup>34</sup> Te ni ka'an-ya: Pedro, áchí-ri jín-ró, ja onde ná té kana-ga lí'li vina te uni jínu ka'an-ro já tú jiní kuti-ro ruu, áchí-ya. <sup>35</sup> Yúan-na te ni jika tu'un-ya-de: Ná ni tájí-rí róó ni kaja'an-ro já tú ní kándiso-ró ñúnu, ni bolsa, ni tú ní káy'i-ró ndiján, á ni kumaní in ndatíñu nuu-ro náún, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Tú ni in, áchí-de. <sup>36</sup> Te ni ka'an-ya jín-de: Ko vina, chaa ñáva'a ñunu, ná náki'in-de. Te suni súan jín bolsa. Te chaa ja tú naún ñáva'a-de, ná xíkó-de tikachí-de te ná kuáan-de in machete. <sup>37</sup> Chi ká'an-ri jín-ró, ja kánúú skíkuu-ri tu'un yá'a ja yóso núu tutú: Te onde jín cháa ñáá ni skétá'an-de-ya, áchí. Chi taká tu'un-ri ja yóso ná skíkuu ná'ín, áchí-ya. <sup>38</sup> Yúan-na te ni kaka'an-de: Táta, yá'a ío uu machete, áchí-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Suu jian-ni, áchí-ya.

### *Jesús iní Jardín Getsemaní*

39 Te n̄i kenda-ya. Te n̄i kee-ya kuá'an-ya ondé yuku Olivos nátu'un sá'a sá'a-ya. Te cháa káskuá'a jíin-yá, suni kája'an-de jíin-yá. 40 Te nuu ní jaa-ya yúan, te n̄i kachi-ya jíin-de: Kakan ta'u jíin'an-ró náva'a tú koto nchaa-i róó, áchí-ya. 41 Te n̄i kuxio-ya núu-dé kua'an-ya nátu'un ñn nuu skánda yuu. Te n̄i jukuiñi jíití-yá. Te n̄i jikan ta'u-yá. 42 Táa, nú jata'an iní-ní te chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in, ko nasu já kuní máá-ná, chí ja kuní máá-ní ná kúu, áchí-ya. 43 Te n̄i kenda ñn ndajá'a ándiví ní jaa nuu-yá. Te n̄i ka'an ñn tu'un ndéé iní jíin-yá. 44 Te n̄i ndukuí'a xaan iní-ya. Te n̄i ndúkú ndéé téyíi-ga-ya ní jikan ta'u-yá. Te n̄i kana tañi-yá ja ní too onde nuu ñú'un nátu'un yúyú ná'nu niñi. 45 Te nuu ní ndukuiñi-ya já ní ndí'i n̄i jikan ta'u-yá, te n̄i naja-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄i jini-ya já kákixi-de, chí kándukuí'a iní-de. 46 Te n̄i kachi-ya jíin-de: Naja kákixi-ro. Nduko, te kakan ta'u-ro náva'a tú koto nchaa-i róó, áchí-ya.

### *Ja ní kakatñn-de Jesús*

47 Te nini sásúan ká'an-ya, te n̄i jakoyo kua'a ñáyivi. Te ñn cháa nání Judas, ñn tá'an ja uxí uu-ún, yóxnúu-de nuu ñáyivi-ún n̄i jaa-de. Te n̄i kandita-de nuu Jesús ja tíyú'ú-de-ya. 48 Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Judas, tiyú'ú-ró rúu te súan nastúu-ró máá Sé'e cháa náún. Achí-ya. 49 Te cháa ká'iin jíin Jesús, n̄i kajini-de ndasa kuakuu. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá. Táa, stují-yo-dé jíin machete xí túu, áchí-de. 50 Te ñn máá cháa-ún, n̄i stují-ní-de ñn mozo máá sutú ñá'nu-ga. Te n̄i kachi-de so'o lado vá'a. 51 Yúan-na te n̄i ka'an Jesús: Sía, áchí-ya. Te n̄i ké'é-yá so'o mozo-ún, te n̄i nasáva'a-ya. 52 Te n̄i

ka'an Jesús jín sutú ñá'nu-ún jín cháa kákuu jefe iní ve'e i jín cháa ni kayii, ja ní chakoyo-de siki-yá: Nátu'un siki ñn cháa kuí'ná vái koyo-ró jín machete jín yúnu náún. <sup>53</sup> Nditá'an kiví ní kandee-ri jín-ró iní ve'e i te tú ní kákatin-ró rúu. Ko ya'á kúu hora máa-ró jín fuerza ñuñáa. Achí-ya.

### *Ja tú ní játu'un Pedro*

<sup>54</sup> Te ni kákatin-de-ya kuá'an-de jín-yá. Te ni kaskivi-de-ya iní ve'e sutu ñá'nu-ga. Te Pedro, jíká-ni ndikín-de-ya. <sup>55</sup> Te sava ñayivi, ni kanastá'an-i ñn ñu'un yata vé'e-ún. Te ni kanakuikó ndúu-i káxiukú-i. Te Pedro, suni ni jungoo-de jín ñayivi-ún. <sup>56</sup> Te ñn ña'an játíñu iní ve'e-ún, ni jini-ña núu-dé ja kanchaa-de yuñú'un yúan. Te ni nde'é vá'a-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña: Te cháa yá'a, suni jíká-de jín cháa-ún vii, áchí-ña. <sup>57</sup> Yúan-na te máa-de, tú ní játu'un-de: Nána, na tú jini-ná cháa-ún, áchí-de. <sup>58</sup> Te ni kunúu ñn tílí-ga. Te ni jini tuku inga-de nuu Pedro te ni ka'an-de: Te róó, suni tá'an-de kúu-ró vii, áchí. Te ni ka'an Pedro: Hombre, nasuú kúu-ri, áchí-de. <sup>59</sup> Te nátu'un ñn hora-ga te ni kachí inga-de: Jandáa ja cháa yá'a, suni jíká-de jín cháa-ún, chi cháa ñuu Galilea kúu-de, áchí. <sup>60</sup> Te ni ka'an Pedro: Hombre, tú jini kuti-rí naún tu'un ká'an-ro, áchí-de. Te nini súan ká'an-de, te ni kana-ni lí'li. <sup>61</sup> Yúan-na te ni xío kóto máa Jító'o-yo. Te ni nde'é-yá nuu Pedro. Te ni nuku'un iní-de tu'un ni ka'an máa Jító'o-yo jín-de: Ondé ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya. <sup>62</sup> Te ni kenda Pedro kua'an-de. Te ni nde'e xaan-dé.

### *Ja ní kasákátá-de nuu-yá*

<sup>63</sup> Te taká chaa kándito Jesús, ni kasákátá-de nuu-yá. Te ni kastují-dé-ya. <sup>64</sup> Te ni kajasu-de nuu-yá. Te ni kastují-dé nuu-yá. Te ni kajaká tu'ún-de-ya: Kastu'ún, ndé chaa ni stují róó, áchí-de. <sup>65</sup> Te ío kua'a-gá tu'un ni kaka'an-de sikí-yá ja ní kasá'a ndiva'a-de jíin-yá.

### *Ja ní kajanchaka-de-ya núu junta*

<sup>66</sup> Te nuu ní kundijin, te ni kanataka chaa ni kayii, jíin sutú ñá'nu jíin cháa káchaa tutu, ni kajanchaka-de-ya núu junta máá-de. <sup>67</sup> Te ni kaka'an-de: Máá-ró kúu máá Cristo, náún. Kachí nuu-rí, áchí-de. Te ni kachí-ya jíin-de: Vasa ná kachí-ri nuu-ro, te ni ma kándija kuti-ro. <sup>68</sup> Te suni nú ruu xndichí-ri róó, te ma xndió káni-ró tú'un nuu-rí. Te ni ma sía-ro rúu. <sup>69</sup> Ko onde vina te máá Sé'e chaa kunchaa-ya íchi ndáv'a nuu ío fuerza Dios, áchí-ya. <sup>70</sup> Te ndi'i-de, ni kajika tu'ún-de-ya: Núsáá te máá-ró kúu Sé'e Dios náún, áchí-de. Te ni kachí-ya jíin-de: Máá-ró kaka'an ja rúu kúu, áchí-ya. <sup>71</sup> Yúan-na te ni kaka'an-de: Naún níni kúni so'o-ga-yo ká'an inga chaa núsáá, chí jíin yú'u máá-de ni kajini so'o-yo vína, áchí-de.

## 23

### *Ja kuá'an Jesús nuu Pilato*

<sup>1</sup> Yúan-na te ni kandonda ndi'i-de ni kajanchaka-de-ya núu Pilato. <sup>2</sup> Te ni kejá'a-de kásátú'ún-de sikí-yá: Chaa yá'a ni kani'in-ná-de ja sáká núu-de xini ñayivi ñúu-yo. Te tú já'a-de tu'un kua'a-yó xú'ún yóo nuu César. Te ká'an-de ja máá-de kúu Cristo Rey, áchí. <sup>3</sup> Yúan-na te Pilato, ni jiká tu'ún-de-ya: Máá-ró kúu Rey ñayivi judío

náún, áchí-de. Te máá-yá n̄i ka'an-ya: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya. <sup>4</sup> Te n̄i kach̄i Pilato jíin táká sutu ñá'nu jíin ñáyivi kuá'a-ún: Tú ni ñn kuachi ní'in-rí sik̄i cháa yá'a, áchí-de. <sup>5</sup> Ko máá cháa-ún, ví'í-gá n̄i kaka'an-de: Xaan kúvaā ñáyivi sá'a-de jíin tú'un stá'an-de n̄í ñúu Judea, n̄i kejá'a-de onde ñuu Galilea te n̄i kenda-de onde yá'a, áchí-de.

### *Jā kándij Jesús nuu Herodes*

<sup>6</sup> Yúan-na te Pilato, jā ní jini so'o-de jā Galilea káka'an, te n̄i jikā tu'un-de nú cháa ñuu Galilea kúu-ya. <sup>7</sup> Te nuu ní jukū'un in̄i-de jā ndá'a Herodes yí'i ñuu-ya, te n̄i tájí-de-ya kuá'an-ya núu Herodes ch̄i kivi-ún suni kánde Herodes in̄i ñuu Jerusalén. <sup>8</sup> Te nuu ní jini Herodes nuu Jesús, n̄i kus̄i xaan in̄i-de, ch̄i ío kua'a kivi kuni-de nde'é-de nuu-yá, chi n̄i jini tu'un-de kua'a tú'un sik̄i-yá. Te ñúkuu in̄i-de jā sá'a-ya ñn tuni nuu-dé. <sup>9</sup> Te xaan ní xndichí-de-ya. Ko tú ni ñn tu'un ní xndío káni-ya núu-dé. <sup>10</sup> Te taká sutu ñá'nu jíin táká cháa káchaa tutu, ká'in-de yúan, kásátú'ún téyí-ga-de sik̄i-yá. <sup>11</sup> Yúan-na te Herodes jíin soldado-de, n̄i kasándiva'a-de jíin-yá. Te n̄i kasákátá-de nuu-yá. Te n̄i chu'un-de-ya ñn sa'ma tindu'á. Te n̄i natáji tuku-de-ya kuáno'on-yá nuu Pilato. <sup>12</sup> Te suni máá kivi-ún, n̄i kanakuni man̄i tá'an Herodes jíin Pilato, ch̄i aná'an ch̄i kájito u'u tá'an-de núu. <sup>13</sup> Yúan-na te n̄i kana Pilato xini táká sutu ñá'nu, jíin táká cháa kákuu jefe jíin táká ñáyivi. Te n̄i kandutútú-i. <sup>14</sup> Te n̄i ka'an-de jíin-i: N̄i kakinchaka-ró cháa yá'a nuu-rí, jā sáká núu-de xini ñáyivi, áchí-ro. Te vina a n̄i xndichí-ri-de jíto nuu máá-ró. Te tú ni ñn

kuachi ní ní'in-rí siki-dé nátu'un kásátú'un-ró, <sup>15</sup> te ni Herodes, chi ni tájí-rí-de ni ja'an-de yúan. Te tú ni in kuachi ní sá'a-de ja ká'ni-yo-dé.

### *Ja kuá'an tuku-ya núu Pilato*

<sup>16</sup> Núsáá te ná xndó'o-ri-de te sí-a-ri-de ki'in-de. Achí-de. <sup>17</sup> Chi ndita'an viko-ún kánúú já sí-a-de in preso. <sup>18</sup> Ko taká ñayivi kuá'a-ún, in núu-ni ni kakana jaa-i: Ka'ni-ní chaa yá'a. Te sí-a-ní Barrabás ná kí'in-de, áchí-i. <sup>19</sup> Te Barrabás, kánde-de vekaa kuachi ja ní xndónda-de-i ni kanakuatá'an máá-i, te ni ja'ni-dé in ndiyi. <sup>20</sup> Te ni ka'an tuku Pilato jíin-i, chi sí-a-de Jesús kuní-de núu. <sup>21</sup> Ko máá-i ni kakana jaa tuku-i: Ka'ni-ní-de jika cruz, kata kaa-ní-de, áchí-i. <sup>22</sup> Te ni ka'an tuku-de jíin-i vuelta uni: Te naún kuachi ni sá'a chaa yá'a vii. Tú ní'in kúti-rí ni in kuachi siki-dé ja kúu-de. Núsáá te xndó'o-ri-de, te sí-a-ri-de ki'in-de. Achí Pilato.

### *Ja ní kajata kaa-de-ya*

<sup>23</sup> Ko in jínu-ni ni kakana jaa ñayivi-ún, ni kajikan-i ja ná kúu-ya jiká cruz. Te máá-i jíin taká sutu ñá'nu, ni kakana jaa téyíi-i. Te yuán ní kundéé-i jíin Pilato. <sup>24</sup> Yúan-na te Pilato, ni sánda-de ja ná kúu ja ní kajikan-i. <sup>25</sup> Te ni sí-a Pilato chaa ni kánde vekaa siki já ní xndónda-de-i ni kanakuatá'an máá-i te ni ja'ni-dé ndiyi. Chi súan ni kajikan ñayivi-ún. Te ni naku'a-de Jesús nuu-í ja ná sá'a-i ndasa kákuu in máá-i jíin-yá. <sup>26</sup> Te ni kakin'i'in-i-ya. Te ni kakatin-i in chaa nání Simón ñuu Cirene ja vái-de ichi rancho. Te ni kachaa-i cruz siki-dé. Te ndiso-de kua'an-de yata Jesús. <sup>27</sup> Te kua'a ñayivi jíin ñá'an, ni kandikin-i yata-yá. Te ña'an-ún, kánde'e-ña te kákana jikó'ó-ña

já'a-yá. <sup>28</sup> Ko máá Jesús, n̄i xió kóto-ya núu-ñá. Te n̄i ka'an-ya jín-ña: Se'e ñuu Jerusalén, ma ndé'e-ro já'a-rí. Nde'e ja'a máá-ró jín já'a sé'e-ró jíná'an-i. <sup>29</sup> Te kuni so'o-ró, ch̄i chaá k̄iv̄i já ká'an-i: Xáán ndatu ña'an numá, jín já tú ní skáku se'e, jín já tú ní skáxin-i, ach̄i-i. <sup>30</sup> Yúan-na te ka'an ñayiv̄i jín táká yuku: Nduá sik̄i-rí jíná'an-r̄i. Te suni jín táká t̄induú: Kasu sik̄i-rí jíná'an-r̄i, ach̄i-i. <sup>31</sup> Ch̄i nú jín yúnu yí'í kásá'a-de tiñu yá'a, te ndasa sá'a-de jín yúnu íchí núsáá, áchí-ya. <sup>32</sup> Te suni n̄i io uu chaá ká'io kuachi kája'an-de jín-yá ja kúu-de. <sup>33</sup> Te n̄i jakoyo-i jín-yá t̄induú nání yíki xiní, te yúan n̄i kajata kaa-i-ya jiká cruz. Te suni n̄i kajata kaa-i ndendúú chaá ká'io kuachi-ún, ñn-de ichi ndává'a-ya, te inga-de ichi ndávésé-yá. <sup>34</sup> Te n̄i ka'an Jesús: Táa, sá'a-ní tuká'nu in̄i-ní nuu-í, ch̄i tú kájin̄i-i naún kásá'a-i, áchí-ya. Te n̄i k̄andátá-i sa'ma-yá, n̄i kasá'a-i ñn apuesto sik̄i. <sup>35</sup> Te ñayiv̄i ká'jin̄i yúan k̄andé'é-i nuu-yá. Te chaá kákuñá'nu, suni n̄i kasákátá-de nuu-yá. Te n̄i kaka'an-de: Sava ñayiv̄i á n̄i kuu n̄i nama-de. Ná náma-de máa-de, te nú Cristo I'a n̄i kaji Dios kúu-de, áchí-de. <sup>36</sup> Te soldado, suni n̄i kasákátá-de nuu-yá. Te n̄i k̄akandita-de nuu-yá. Te kája'a-de vinagre ko'o-ya. <sup>37</sup> Te n̄i kaka'an-de jín-yá: Nú máá-ró kúu rey ñayiv̄i judío, te ná náma-ró máá-ró, áchí-de. <sup>38</sup> Te suni n̄i io ñn tutu yoso sik̄i-yá jín yú'u griego, jín latín, jín hebreo: Yá'á kúu Rey ñayiv̄i judío, áchí. <sup>39</sup> Te ñn máá cháa ío kuachi-ún ja ndíta kaa-de, n̄i ka'an ndiva'a-de jín-yá: Nú máá-ró kúu Cristo, te ná náma-ró máá-ró te suni nama-ró rúu jíná'an-r̄i núsáá, áchí-de. <sup>40</sup> Ko inga-de, n̄i

ka'an xaan-dé nuu tá'an-de: Tú ío ja jíñú'un-ró núu Dios náún, chí ñn núú-ni tá'nu ndatu-ro jíín-yá. <sup>41</sup> Chí máá-yó, jandáa watu-ni ndó'o-yó yá'a, chí súan kúta'u-yo táká tiñu ni sá'a-yó, Ko I'a yá'a, tú ni ñn kuachi ní sá'a-ya, áchí-de. <sup>42</sup> Te ni ka'an-de jíín Jesús: Nuku'un iní-ní náá nú ni najaa-ní iní ñuu nuu tá'ú-ní tiñu, áchí-de. <sup>43</sup> Yúan-na te ni ka'an Jesús jíín-de: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, ja vína te kunchaa-ro jíín-rí nuu jardín andíví, áchí-ya. <sup>44</sup> Te nuu ní kuu nátu'un kaxiuu, te ni kuxkí'vì ní núu ñú'un onde ka'uní. <sup>45</sup> Te ni kutúún ndikandii. Te sa'ma ndíta kaa iní ve'e i, ni ndata sáva sava. <sup>46</sup> Yúan-na te ni ka'an jaa Jesús: Táa, iní nda'a-ní náku'a-ná añú-ná, áchí-ya. Te súan ni ka'an-ya, te ni jí'i-ni-ya. <sup>47</sup> Te chaa capitán, nuu ní jiní-de ja súan ni kuu, te ni nakana jaa-de Dios: Ndaa ndija ja chaa yá'a ñn chaa ndaa ni kuu-de, áchí-de. <sup>48</sup> Te ndivii ñáyiví ká'iin yúan, ni kajini-i ja súan ni kuu. Te ni kanaxió káva-i kákani-i jíkí jiká-í kája'an-i. <sup>49</sup> Ko taká chaa kájiní tá'an jíín-yá, jíín táká ña'an kándikín-ña-yá onde ñuu Galilea, ká'iin jíká-ña kánde'é-ña táká tiñu yá'a.

### *Ja ní kachiyuji-de-ya*

<sup>50</sup> Te ni ío ñn chaa nání José, chaa vá'a chaa ndaa kúu-de. Te suni ñn chaa junta kúu-de. <sup>51</sup> Ko tú ní játa'an iní-de tu'un ni kanda'tu'un junta-ún ni tiñu ni kasánda-ún. Te ñuu Arimatea iní ñuu Judea ncháá-de. Te ñúkuu iní-de koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. <sup>52</sup> Chaa yá'a, ni jaa-de nuu Pilato. Te ni jikan-de yiki kúñu Jesús. <sup>53</sup> Te ni janchaa-de-ya. Te ni chisúkun-dé-ya jíín ñn sa'ma kuítá. Te ni chindee-de-ya iní ve'e añú ja ní jacha jiká ñn kava



nuu tú kunduji-ga ni ñn ndiyi. <sup>54</sup> Te kivi xian-ún koo viko Pascua. Te a yani kundijin kivi ndétatú. <sup>55</sup> Te ña'an ní kikoyo jín-yá onde ñuu Galilea, káindikín-ña José kua'an-ña jín-de. Te ni kajini-ña yaú kava-ún nuu ní yuji yiki kúñu-ya. <sup>56</sup> Te ni kanaxió káva-ña káno'on-ña. Te ni kasátu'a-ña jí'o jín perfume, te ni kandétatú-ña kivi ndétatú-ún, nátu'un ni tá'ú tíñu ley.

## 24

### *Ja ní nachaku Jesús*

<sup>1</sup> Te tíkuáán-na kivi ñn semana ni jakoyo-ña yaú kava-ún, káindá'a-ña táká jí'o ni kasátu'a-ña. Te suni kaja'an sava-ga ña'an jín-ña. <sup>2</sup> Te ni kajini-ña já ní kuxio yuu ndí'u yu'u yaú kava-ún kua'an. <sup>3</sup> Te ni kivi koyo-ña. Te tú ní kajini-ña yiki kúñu máá Jító'o-yo Jesús. <sup>4</sup> Te nini kakuñáá ini-ña já súan ni kajini-ña, te uu chaá káñu'un sa'ma kuíjín kándii ncháa, ni kajukuiñi-ni-de xiin-ña. <sup>5</sup> Te ni kayu'ú-ña. Te ni kajaxin-ña nú-ña nuu ñú'un. Te ni kaka'an chaá-ún jín-ña: Naja sá ma'ñú ndíyi kánandúkú-ró I'a chakú. <sup>6</sup> Túu-ya yá'a, chi a ni nachaku-ya. Á tú ná'an-ró ndasa ni ka'an-ya jín-ró ná ni kandee-ga-ya onde ñuu Galilea núu. <sup>7</sup> Chi ni ka'an-ya: Jínu ñú'ún já máá Sé'e chaá natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi, te kuu-ya jiká cruz, te nachaku-ya kivi uní. Achí. <sup>8</sup> Yúan-na te ni kanuku'un ini-ña tú'un ni ka'an-ya jín-ña. <sup>9</sup> Te ni kenda-ña yaú kava-ún káno'on-ña. Te ni kakastu'ún-ña tú'un yá'a nuu ndí'uxí ñn-de jín táká nuu sáva-ga-de. <sup>10</sup> Te ña'an kákastu'ún tú'un

yá'a nuu apóstol kákuu María ñuu Magdala, jín Juana, jín ingá María náa Jacobo, jín sáva-ga-ña. <sup>11</sup> Ko máa apóstol, kájani iní-de ja tú'un tá'an tachí káka'an-ña. Te tú ní kákandíja-de. <sup>12</sup> Te ñi ndukuiñi-ni Pedro. Te ñi jinu-de kua'an-de onde yau kava-ún. Te ñi jukuíta ndee-de. Te ñi jini-de ja sá'ma kuítá-ún kánda-na máa. Te ñi kee-de kuano'on-dé ve'e-de jáni iní-de naún ní kuu.

*Ja ní ketá'an-ya jín úu-de*

<sup>13</sup> Te suu kivi-ún, te kája'an uu-de ichi ñn ñuu nání Emaús ja ncháá nátu'un uxí kilómetro yósáva jín ñúu Jerusalén. <sup>14</sup> Te kándatu'ún máa-de taká tiñu yá'a ja ní kuu-ún. <sup>15</sup> Te nini kándatu'ún-de te kájika tu'ún tá'an máa-de. Te máa Jesús, ñi jaa-ya yatá-dé. Te kájika tai-ya kuá'an-ya jín-de. <sup>16</sup> Ko nátu'un ndasú nduchi-dé náva'a ma nákuñi-de-ya. <sup>17</sup> Te ñi ka'an-ya jín-de: Naún tu'un kándatu'ún-ró yá'a nini kájika-ró. Te naja kándukuí'a iní-ro, áchí-ya. <sup>18</sup> Te ñn-de ja nání-de Cleofas, ñi ka'an-de jín-yá: Á sá ní chaá-ní iní ñuu Jerusalén, te máa ñn-ni ní tú jini-ní taká tiñu ja ní kuu iní ñuu-ún kivi yá'a náún, áchí-de. <sup>19</sup> Te ñi jika tu'ún-yá-de: Te naún ní io, áchí-ya. Te máa-de ñi kaka'an-de jín-yá: Aa, ja ní ta'an Jesús ñuu Nazaret, chaá ñi jani tu'un Dios te ñi sá'a-de tiñu ñá'nu. Te jín fuerza ñi jani-de tu'un jito nuu Dios jín núu taká ñayivi. <sup>20</sup> Te sutu ñá'nu jín cháa kákuñá'nu nuu-yo, ñi kanastúu yuán-de. Te ñi kanakuxndíi siki-dé ja ná kúu-de. Te ñi kaja'ni-ún-de jika cruz. <sup>21</sup> Ko máa-ná jíná'an-ná, ñi kañukuu iní-ná ja máa-de kúu chaá ja náma ñuu Israel núu. Te ñi ndí'i taká tiñu yá'a, te vina ñi kuu uní kivi já ní kuu taká

tiñu-ún. <sup>22</sup> Ko sava ñasí'í ío jíin-ná jíná'an-ná, suni n̄i kasíyú'ú-ña-ná, chi jañá'an xaan ní jangoyo-ña yaú kava-ún. <sup>23</sup> Te tú ní kánani'in-ña yiki kúñu-de. Te n̄i chakoyo-ña te áchí-ña já ní kajini-ña já ní kenda koyo ndajá'a ándíví núu-ña. Te n̄i kaka'an ndajá'a-ún jíin-ña já chakú-de. <sup>24</sup> Te n̄i kaja'an sava tá'an-ná onde yaú kava-ún. Te n̄i kajini-de nátu'un n̄i kaka'an ña'an-ún. Ko tú ní kájiní kuti-dé nuu máá cháa-ún. Achí-de. <sup>25</sup> Yúan-na te n̄i ka'an-ya jíin-de: Chaa xíní ñáá kakuu-ró. Xaan úun in̄i añú-ro já kándija-ró taká tu'un n̄i kaka'an chaa n̄i kajani tu'un Dios. <sup>26</sup> Á tú kánúú já ndó'o Cristo tundó'o yá'a te vásá ndívi-ya núu ndúñá'nu-ya náún. Achí-ya. <sup>27</sup> Te n̄i kejá'a-yá onde tu'un Moisés jíin tú'un chaa n̄i kajani tu'un Dios, te n̄i jani kájí-yá taká tu'un tutu īi núu-dé ja ká'an tu'un máá-yá. <sup>28</sup> Te n̄i kakuyani-de rancho nuu kája'an-de-ún. Te máá-yá n̄i sá'a-ya nátu'un ki'in jíká-ga-ya. <sup>29</sup> Ko máá-de n̄i kastétuu-de-ya, n̄i kaka'an-de jíin-yá: Kendoo-ní jíin-ná, chí a kuá'ini te kuakuxkí'vi, áchí-de. Yúan-na te n̄i kivi-ya já kéndoo-ya jíin-de. <sup>30</sup> Te nuu ní kajungoo-de ja kée-dé staa, te n̄i ki'in-ya staa-ún, te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i ja'ncha sava-ya. Te n̄i ja'a-ya núu-dé jíná'an-de. <sup>31</sup> Yúan-na te nátu'un n̄i kananuña nduchi-dé. Te n̄i kanakuni-de-ya. Ko īi-ní n̄i kuxio-ni-ya kuá'an-ya. <sup>32</sup> Yúan-na te n̄i kaka'an máá-de: Jandaa ja ní tá'u'u in̄i añú-yo ja níni jáni-ya tú'un nuu-yo íchi-ún nuu ní juña-ya tutú īi núu-yo. <sup>33</sup> Te suni hora-ún n̄i kandukuiñi-de. Te kuano'on-dé ichi ñúu Jerusalén. Te yúan n̄i kanaketá'an-de jíin uxí in-ga chaa-ún ká'in

tútú-de jíin sáva-ga tá'an-de. <sup>34</sup> Te ni kaka'an-de: Jandáa jakúti a ni nachaku máá Jító'o-yo. Te a ni ndenda ndijin-ya núu Simón. Achí-de. <sup>35</sup> Yúan-na te ndendúú cha-a-ún, ni kakastu'ún-de ndasa ni kaketa'an-de jíin-yá ichi-ún. Te ndasa ni kanakuni-de nuu-yá nuu ní ja'ncha sava-ya stáa. <sup>36</sup> Te nini kándatu'ún-de tu'un yá'a, te ni jukuiñi-ni máa-yá sava maññú-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ma kúkuí'a iní-ro jíiná'an-ró, áchí-ya. <sup>37</sup> Ko máa-de, ni kayu'ú-de. Te ni kandakoto io-de. Te kájani iní-de ja ñin añú kúu-ya. <sup>38</sup> Ko máa-yá ni kachi-ya jíin-de: Naja káyú'ú-ro. Naja súan kájani iní-ro. <sup>39</sup> Nde'é ndá'a-rí jíin já'a-rí, te kuni-ro já máa-rí kúu. Tñin ruu te kuni-ro, chi ñin añú tú ñáva'a kuñu ni yiki natu'un kánde'é-ró já ñáva'a máa-rí. Achí-ya. <sup>40</sup> Te ni kuu ni ka'an-ya tú'un yá'a. Te ni stá'an-ya ndá'a-yá ja'a-yá nuu-dé jíiná'an-de. <sup>41</sup> Te vasa kákusi xáan iní-de, ko tú ní kákandíja va'a-de. Te yuán ní ka'an-ya jíin-de: Ió ja kée-rí yá'a xí túu, áchí-ya. <sup>42</sup> Yúan-na te ni kaja'a-de ñin tiyáká táu núu-yá, jíin ñin yoko ja ñú'un nduxi. <sup>43</sup> Te ni ki'in-ya ní yee-yá nuu-dé jíiná'an-de. <sup>44</sup> Te ni ka'an-ya jíin-de: Yá'a kúu taká tu'un ni ka'an-ri jíin-ró ná ni kanchaa-ri jíin-ró sáa, ja kánúú skíkuu taká tu'un-ri ja yóso núu tutú ley Moisés, jíin núu tutú cha ni kajani tu'un Dios jíin núu tutú Salmo. Achí-ya. <sup>45</sup> Te ni juña-ya já jiní tuni-de jíiná'an-de, nává'a kuu juku'un iní-de tu'un ká'an tutu ii. <sup>46</sup> Te ni kachi-ya jíin-de: Súan yóso núu tutú ja ndó'o Cristo, te nuu uní kivi te nachaku-ya má'ññ ndíyi. <sup>47</sup> Te jíin sí'ví-yá ná kuichá tu'un nuu táká ñayivi já ná nákani iní-i, nává'a koo tuká'nu iní-ya núu táká

kuachi-i. Te kejá'á tú'un yá'a onde ñuu Jerusalén ki'in. <sup>48</sup> Máá-ró kákuu cháa kani ndaa tu'un yá'a. <sup>49</sup> Te vina tájí-rí ja ní keyu'u Táa-ri. Te kii síki-ro jíná'an-ró. Ko kendo-ro iní ñuu Jerusalén onde ná kú'un-ró fuerza ja kí onde andíví, áchí-ya.

*Ja ní ndaa-ya kuá'an-ya andíví*

<sup>50</sup> Yúan-na te ni kiñi'in-ya-dé kua'an-ya jín-de onde ñuu Betania. Te yúan ni kañaa-ya ndá'a-yá. Te ni jikan ta'u-yá ja'a-dé jíná'an-de. <sup>51</sup> Te nini jikán ta'u-yá ja'a-dé, te ni kuxio-ni-ya núu-dé, ni ndaa-ni-ya kuá'an-ya onde andíví. <sup>52</sup> Te máá-de, ni kachiñú'ún-de-ya. Yúan-na te ni kanaxió káva-de káno'on-de ñuu Jerusalén kákusií xáan iní-de. <sup>53</sup> Te nene ni ka'iin-de iní ve'e ii kájikan ta'u-dé te kánakana jaa-de Dios. Amén.

**Testamento jaa maa jitoho-yo Jesucristo  
New Testament in Mixtec, San Miguel el Grande  
(MX:mig:Mixtec, San Miguel el Grande)**

copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, San Miguel el Grande

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, San Miguel el Grande [mig], Mexico

**Copyright Information**

© 1951, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Mixtec, San Miguel el Grande

**© 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files  
dated 29 Jan 2022  
a7b2e4b3-7fe3-5b8e-b04c-0245065924f9